

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

891.71

4-96

Ա. ԿՈՒՊՐԻՆ

ՄՈՒԼԱՄԻԹ

(ՍՈՂՈՍՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ԿԵԱՆՔԷՆ)

ԲՈՒՍԵՐԷՆ ԲՆԱԳՐԷՆ
ՔԱՐԳՄԱՆԵՑ՝
Ա. Ա. Բ.

Մտեցնուար ՀՐԱՋԳԻԱՆ
թիւ 2

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԿԱՇԷՆ ԳՐԱՏԱՆ

1922

ԵՊ. «ՃԱԿՈՏԱՄԱՐՑ»
Կ. Պոլիս

29 .05. 2013

1192

30 SEP 2006

25 NOV 2010

36

Ս. ԿՈՒՊՐԻՆ

ՍՈՒԼԱՄԻԹ

(ՍՈՂՈՍՈՆ ԹԱԳԱԽՈՐԻ ԿԵԱՆՔԷՆ)

ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԲՆԱԳՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ՝ Ա. Ա.Բ.

ՆԱՅԿԱՇԷՆ ԳՐԱՏԱՆ
ԳԻՒԿԻՆ ԳՐԱՏՈՒԹՅՈՒՆ
50 LEXINGTON AVENUE,
NEW YORK, N. Y.
1922

ՏՊ. «ՃԱԿԱՑԱՄԱՐՏ»

29 .05. 2013

1192

30 SEP 2006

29 .05. 2013

Մ Ո Ւ Լ Ա Մ Ի Ք

(ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ԿԵԱՆՔԷՆ)

«Դիր զիս իբրև զկնիք ի սրտի իմ, եւ իբրև զմասանի ի վերայ բազկի իմ, զի բունն է իբրև զման սեր, եւ խիստ՝ իբրև զղծոխս նախանն. բախիք նորս իբրև զբռնչս բոցոց հոյս:»
Սրգ Սրգոց, Ը. Ե.

I.

Սողոմոն Թագաւորը տակաւին չէր թեւակոխած միջին տարիքը— ջառատուն և հինգ— բայց իր իմաստութեան ու զեղեցկութեան, չքեղ կեանքի ու փարթամ ազարանքի փառքը արդէն տարածուած էր Չաղեստինի օտանաններէն ալ անդին: Ասորիտաւանի և Փիւնիկէի, Վերին և Սարին Նգիպոսի մէջ, ինչպէս և հին Դաւրէժէն մինչեւ Նեփէն և Իոմարէն մինչեւ Չեր-

սեպուրիս, մինչեւ Սեւ ծովի ափերը և Միջերկրականի կղզիներուն վրայ — ամէն տեղ զմայլանքով կ'արտասանէին իր անունը, որովհետեւ իր նմա'նը չկար ժամանակակից թագաւորներու շարքին մէջ :

Իսրայէլի Ելքին 480րդ թուականին, — իր թագաւորութեան չորրորդ տարին —, Զիու ամսուն մէջ թագաւորը Մորէա սարին վրայ հիմը դրաւ Աստուծոյ մեծ տաճարին և նրուսողէմի արքունիքին : Ութսուն հազար քարտաշներ և եօթանասուն հազար բեռնակիրներ անընդհատ կ'աշխատէին լեռները և քաղաքի շրջակաները, երեսունևութ հազար փայտահարներէն ալ տասը հազարը կարգով Լիբանան կ'երթային, ուր ամբողջ ամիս մը ծանր աշխատանքներ կատարելէ յետոյ, երկու ամիս հանգիստ կ'առնէին : Հազարաւոր մարդեր կաշքատուած գերաններէն լառտեր կը շինէին, հարիւրաւոր նաւազներ ալ ծովով դէպի Յոպպէ կը նաւարկէին, ուր Տիւրոսցի հմուտ ստաղձագործները և հիւսնները գերաններէն տախտակներ կը սզոցէին և շէնքերու համար փայտեր կը կտրէին : Այսչափ անհաշիւ բանուորներ անգամ մըն ալ միայն Քեփրէնի, Քէօբսի և Միւկերինոսի բուրգերուն կառուցման ատեն գործածուած էին :

Երեք հազար վեց հարիւր վերակացուներ կը հսկէին աշխատանքներուն : Վերակացուներուն պետն էր Ազարիա, Նաթանի որդին, դաժան և գործունեայ մարդ մը, որու մասին զրոյց կար թէ՛ բնա՛ւ չի քնանար և թէ ներքին անբուժելի հիւանդութեան մը կրակէն կ'այրէր, կը մրկէր : Տաճարի և արքունիքի բոլոր յատակագիծերը սակայն, ինչպէս նաեւ սիւներու, դաբիբի և պղինձէ ծովի նկարները, որմերու և գահոյքներու զարդարանքները, ամէնքն ալ պատրաստուած էին

ճարտարապետ Քիրամ Աբիոսի կողմէ, որ Սիդոն քաղաքէն էր և Նեփիթաղիմի ցեղէն պղնձագործի մը որդին :

Եօթը տարի յետոյ, Բուլ ամսուն մէջ, աւարտեցաւ Տիրոջ տաճարին կառուցումը, տասներեք տարի ետքն ալ թագաւորին արքունիքը : Լիբանանէ բերուած մայրիկ գերաններուն, նոճիի և ձիթենիի տախտակներուն համար, բեւեկնի, սիթաիմ, թարսիս փայտերու, ողորկ և փայլուն խոշոր գոհարներուն փոխարէն, ծիրանիներու և ոսկեկար բնիկներուն, երկնագոյն բրդեայ կերպաններու համար, իր ստացած փղոսկրներու, գառան կարմիր մորթերու, երկաթեղէններու, եղնզաքարերու և մեծաքանակ մարմարիոնի, թանկագին քարերու և սկեայ շղթաներու, թագերու և պսակներու, բազմազան ժապաւէններու, ունելիներու, վարսակալներու, մատուցարաններու, կանթեղներու, ծաղիկներու և աշտանակներու փոխարէն, դուսներու ոսկեայ օղակներու և դամբուր համար, որոնցմէ իւրաքանչիւրը վաթսուն սիկղ կը կշտէր, օսկեկուռ գաւաթներու և պղնձուլածոյ և վէմերու մէջ փորագրուած առիւծաքանդակներու, ինչպէս նաև բազմաթիւ քերովբէներու, ցուլեքու, արմաւենիներու և արքայախնձորենիներու քանդակներու, — այս ամէնուն փոխարէն, — Սողոմոն Տիւրոսի Քիրամ թագաւորին, — ճարտարապետի անուանակցին, — նուիրեց քսան քաղաքներ և աւաններ Գալիլիացիներու աշխարհին մէջ : Եւ սակայն Քիրամ այդ նուէրները աննշան կը համարէր, — ա'յնչափ անպատմելի շքեղութեամբ կառուցուած էին Տիրոջ տաճարը և Սողոմոնի արքունիքը, ինչպէս նաև փոքր ապարանքը Մելոն սարի վրայ՝ թագաւորին կնոջ գեղեց-

հունի Աստիսին համար, որ դուստրն էր Եգիպտոսի Սուսակիմ Փարաւոնին: Իսկ սրահներու բազրիքներուն և աստիճաններուն, ինչպէս նաև երաժշտական գործիքներու և սուրբ գիրքերու կազմերուն համար աւելի վերջը գործածուած կարմիր փայտերը, Սողոմոն թագաւորին ընծայարերեց Սաբայի թագուհին՝ Իմաստուն և հրաշագեղ Բալքիսը. թագուհին միեւնոյն ատեն թագաւորին նուէր բերաւ այնչափ մեծ քանակութիւնով աւուշահոտ ինկեղէններ, բուրբաւտ իւղեր և թանկարժէք օծանելիքներ, որ մինչեւ այն ատեն տեսնուած չէր Իսրայէլի մէջ:

Տարուէ տարի կ'աճէին թագաւորին հարստութիւնները: Անոր նաւերը տարուան ընթացքին երեք անգամ կը հանդիպէին նաւահանգիստները. «Թարսիս»ը կ'երթեւեկէր Միջերկրական ծովին մէջ, իսկ «Քիրամ»ը՝ Սեւ ծովի մէջ: Այդ նաւերը Ափրիկէէն կը ներածէին փղոսկր, կապիկներ, սիրամարդ և քարայծ, Եգիպտոսէն՝ փարթամօրէն զարդարուած կառքեր, ողջ-ողջ վագրեր և առիւծներ. նմանապէս գաղաններու մորթեր և կաշիներ Միջագետքէն, ձիւնաթօյր նժոյգներ Գորթայէն, Փարվիմի աւազոսկի տարեկան վեց հարիւր վաթսուն տաղանդ, կարմիր, սեւ և ճանդան փայտեր Ոփիր երկրէն, Ասորեստանի և Կալաքայի երկրներանգ գորգեր՝ հրաշալի նաշխերով — թզղաթ-Պելասար թագաւորին բարեկամական նուէրները, — գեղարուեստական խճանկարներ Նինուէէն, Նիբրովթէն և Սարգոնէն, չքնաղ նկարէն հիւսուածեղէններ Քատուարէն, ոսկեկուռ ղաժակներ Տիբրոսէն. իսկ Սիդոնէն՝ գունաւոր ազակիներ, Պոնոսէն՝ որ Պապ-Էլ-Մանտէպի մօտ կը գրտնուի՝ այն հազուադէպ աւուշահոտութիւնները, —

նարդոս, հալուէ, կինամոն, քրքում, ամբոս, մուշկ, քաղբան, զմուռ և խունկ, որոնց տէր դառնալու համար Եգիպտոսի փարաւոնները մէկէ աւելի անգամներ սկսած էին արիւնահեղ պատերազմներ:

Արծաթը Սողոմոնի օրով պարզ քարի մը արժէքը ստացաւ, իսկ կարմիր փայտը՝ ոչ աւելի սուղ, քան հասարակ թեղոջ ծառը, որ դաշտերը կ'աճի առատօրէն: Թագաւորը շինել տուաւ նաև քարաչէն բաղնիքներ՝ պորփրով պատած, մարմարեայ աւազաններ և զով շատրուաններ, որոնց ջուրը հրամայեց բերել լեռնային աղբիւրներէ, որոնք կեղրոնի հեղեղատը կը թափէին: Իր ապարանքին շուրջը տնկել տուաւ պարտէզներ և պուրակներ, ինչպէս նաև խաղողի այգի մը՝ Բահաղ-Համոնի վրայ:

Սողոմոն քառասուն հազար ախոռ ունէր իր ջորիներուն և կառքի ձիերուն համար, տասներկու հազար ախոռ ալ՝ հեծելազօրքի համար: Ամէն օր գաւառներէն զարի և յարդ կը բերէին իբրև ձիերու կեր: Սողոմոնի, ինչպէս նաև անոր արքունիքի շքախումբի և թիկնապահներու ճաշասեղանին համար ամէն օր տասներկու վերակացուներու միջոցով կը մատուցանէին յատկապէս պարարտացուած տասը եգներ և քսան հատ ալ ուղղակի արօտավայրերէն կը բերէին. երեսուն քոռ մաքուր ցորենի և վաթսուն քոռ ալ ուրիշ տեսակի ամաքուր ցորենի և վաթսուն քոռ ալ ուրիշ տեսակի առուի գինիներ կը սպասէին, երեք հարիւր ոչխար, դեռ չհաշուելով պարարտացուած թօնեղէնները, եղջերուները, լեռնայծերը և վիթերը: Իր զինուորներուն — թիւով հինգ հարիւր — ամէնէն ուժեղ և ամէնէն քաջ — վաթսուն հօգի ամէն օր հերթով շարունակ

պահակ կը կանգնէին իր արքունիքի ներքին շէնքերուն առջեւ: Սողոմոնն հրամայեր էր հինգ հարիւր հաս' ոսկեայ թիթեղով պատած վահան պատրաստել իր թիկնապահներուն համար:

II.

Թագաւորը կ'ունենա'ր ինչ որ տեսնէին ու ցանկաւ չին իր աչքերը. իր սիրտը ազատօրէն կը վայելէր ամէն տեսակ ուրախութիւններ: Եօթը հարիւր կիներ ունէր թագաւորը, երեք հարիւր ալ հարճեր, — չհաշուելով ստրկուհիները և պարուհիները: Եւ Սողոմոնն ասոնք բոլորը կը կախարդէր իր սէրովը, որովհետեւ Աստուած իրեն տուած էր կիրքերու անսպառ ուժ մը, որմէ զուրկ էին սովորական մարդիկը: Ան կը սիրէր սպիտակադէմ, սեւաչեւայ, կարմրաշուրթն քետացի կիները իրենց վառ, թէեւ վայրկեանական գեղեցկութեանը համար, որ սակայն, ինչպէս կանխահաս ու շքեղօրէն կը վիթթի, նոյնպէս և արագօրէն կը խամրի, նման նարկիս ծաղիկին: Սողոմոնն կը սիրէր նաեւ թխադէմ, բարձրահասակ, կրակոտ Փղատուհիները՝ կոշտ ու գանդուր մազերով, որոնք ոսկեայ օղեր կը կրէին իրենց ուսերուն վրայ և լայն ապարանջաններ՝ թեւերուն վրայ. կը սիրէր նաեւ կարճահասակ, նրբակազմ ու ճկուն Ամրովրուհիները, որոնց հաւատարմութիւնը և հնազանդութիւնը սիրոյ մէջ՝ առածի կարգ անցած էին: Թագաւորը ասորեստանցի կիներ ալ ունէր, որոնք ներկերով իրենց աչքերը կ'երկնցնէին և կապոյտ աստղանիշերով կը խարանէին իրենց ճակատներն ու այտերը. ու-

նէր նաեւ Սիդոնի կիրթ, շէնշող և սրամիտ աղջիկներ, որոնք լաւ կ'երգէին, կը պարէին, կը նուագէին տաւիղ, վին ու սրինգ՝ դափի ընկերակցութեամբ: Սողոմոնն կը սիրէր դեղնամօրթ Եգիպտուհիներ ևս, որոնք ոչ սիրոյ մէջ յոգնիլ գիտէին, ոչ ալ խանդի ու նախանձի մէջ սահման կը ճանչնային. յետոյ նաեւ վաւաչոտ Բաբելուհիներ, որոնց ամբողջ մարմինը հազուստներուն տակ հարթ ու ողորկ էր՝ ինչպէս մարմարինը, որովհետեւ անոնք յատուկ դեղով մը կ'ոչնչացընէին մարմնի մազերը. Բակարիոյ կոյսերը, որոնք իրենց մազերու գդակները և եղունգները կը ներկէին բաց-կարմիր գոյնով և այր մարդու նման լայն վարտիքներ կը հագնէին. սակաւախօս, ամօթխած Մովաբուհիներ, որոնց փարթամ կուրծքերը զով կը մնային ամառնային ամենատաք գիշերներն իսկ. անհոգ ու շռայլ Ամոնուհիները՝ հրավառ ծամերով և մութ խաւարի մէջ ճառագայթող սպիտակաթոյր մարմինով. հիւսիսէն՝ Արեգ քաղաքին վրայով բերուած դիւրարեկ, կապտաչուի կիները՝ վշագոյն վարսերով և մօթիին քնքոյլ հոտովը, որոնց լեզուն անհասկնալի էր Պաղեստինի բոլոր բնակիչներուն համար: Այս բոլորէն զատ՝ թագաւորը կը սիրէր Յուդայի և Իսրայէլի բազմաթիւ աղջիկներ ևս:

Ան իր առագաստին մասնակից կ'ընէր նաեւ Բալքիս-Մակեդան, Սարայի թագուհին, որ աշխարհիս բռլո'ր կիները կը գերազանցէր իր գեղեցկութեամբ, իմաստութեամբ, հարստութեամբ և կիրքերու արուեստին բազմազանութեամբ. նա'եւ Աբիսագա-Սուենամուհին, որ Դաւիթ թագաւորին ծերութիւնը կը ջերմացնէր, — այդ քնքո'ւշ, խաղաղ գեղուհին, որու պատճառով Սո-

դաման իր անդրանիկ եղբայրը՝ Ադոնիան մահուան մատ-
նեց Յովիդայեայ որդի Բանէայի ձեռքով :

Բայց բոլոր կիներուն մէջ, իր ամբողջ սիրտովը կը
օիրէր, միայն, խաղողի այգիին աղքատ աղջնակը՝
Սուլամիրը :

Սողոմոն իրեն համար շինել տուաւ դահաւորակ մը՝
ամենալաւ մայրի փայտէ, արծաթեայ սիւնակներով և
ոսկեայ որմակալներով, որոնք պառկած առիւծներու
կերպարանքը ունէին. դահաւորակը ծածկոյթ ժը ունէր
Տիւրոսի ծիրանի կերպասէ : Ներսէն՝ ծածկոյթը զար-
դարուած էր ոսկեկարերով և թանկագին քարերով—
Երուսաղէմի կիներու և կոյսերու սիրային ընծաները :
Նւ երբ, մեծ տօնախմբութիւններու ժամանակ, բարձրա-
հասակ և սեւամորթ ստրուկներ Սողոմոնը կ'անցընէին
ժողովուրդին մէջէն, — իրաւցնէ՛ թագաւորը Սարոնի
հովտին շուշանի գեղեցկութեամբը կը փայլէր :

Անոր դէմքը գունատ էր, շուրթերը — ինչպէս վառ
կարմիր ժապաւէն մը. ալետատան մազերը սեւ էին,
քիչ մը կապտորակ, իսկ անոնց մէջ տեղ տեղ կը փայ-
լէին իմաստութեան զարդը կազմող ձերմակ մազեր,
որոնք Ահէրմոնի մթին ժայռերէն թափող լեռնային
ջուրերու արծաթեայ թելերուն կը նմանէին : Սպիտակ
մազեր կ'երեւային նաև անոր սեւ մօրուքին մէջ,
որոնք հիւսուած էին, համաձայն Ասորեստանի թագա-
ւորներուն սովորութեան, կանոնաւոր ու մանր շար-
քերով :

Թագաւորին աչքերը մթին էին ինչպէս ամենասեւ
ակառը, ինչպէս ամառնային անլուսին գիշերը. անոր
թարթիչները արձակուած նետերու պէս վեր ու վար
կը շարժէին ու սեւ աստղերու շուրջը օուրացող սեւ

ձառագայթներու կը նմանէին : Ու ամբողջ տիեզերքին
մէջ չկար մէ'կը, որ կարենար դիմանալ Սողոմոնի հայ-
եացքին, առանց աչքերը վար խոնարհեցնելու : Իսկ
բարկութեան կայծերը թագաւորի աչքերուն մէջ՝ գե-
տի'ն կը զարնէին մարդերը :

Սրտագին ցնծութեան վայրկեաններ կ'ունենար
թագաւորը, երբ կ'արքենար սիրով, կամ գինիով, կամ
իշխանութեան անուշով, և կամ կ'ուրախանար պատա-
հաբար ըսուած իմաստուն և գեղեցիկ խօսքի մը առեւն :
Այդ պահերուն, անոր երկայն թարթիչները հանդարտօ-
րէն, կիտով չափ վար կը խոնարհէին, կապտորակ
օտուերներ արձակելով իր լուսափայլ դէմքին վրայ.
Թագաւորին աչքերուն մէջ ալ կը բոցավառէր գուր-
դուրալից, քնքուշ ծիծաղի մը կրակը, ինչպէս կայծեր՝
արձակուած սեւ գոհարներէն : Նւ բոլոր անոնք, որ
տեսեր էին այդ ժպիտը, պատրաստ էին անոր համար
տալու իրենց մարմինը և հոգին, — ա'յնչափ անպատ-
մելի գեղեցիկ էր ան :

Սողոմոն թագաւորին անունը միայն, արտասան-
ուած բարձրաձայն, կը յուզէր կիներու սիրտը, ինչպէս
բոյրը թափուած զմուռսի, որ սիրոյ գիշերներու վերջի-
շուժը կ'արթնցնէ :

Թագաւորին ձեռքերը քնքուշ էին, տաք և սիրուն,
ինչպէս կիներունը. բայց այդ ձեռքերուն մէջ ամբար-
ուած էր այնչափ անսպառ ներքին ուժ մը, որ բա'ւ էր
միայն հիւանդներու գլխուն վրայ դնել, և ահա կ'անց-
նէին գլխացաւերը, շղաճգութիւնները, սեւ մեղմազձը
և այսահարութիւնը : Սողոմոնը իր ձախ ձեռքին ցու-

ցամառին վրայ կը կրէր մոյգ-կարմիր գեմաքար մը, որ
ինքն իր մէջ մարդարտագոյն վեց ճառագայթներ կ'ար-
ձակէր: Երկա՛ր դարերու հնութիւն ունէր այդ մատա-
նին, որու քարին հակառակ կողմը հին, անհետացած
ժողովուրդի մը լեզուով փորագրուած էր այս մակա-
գրութիւնը. — Ամենայն ինչ անցողական է»:

Եւ Սողոմոնի հողիին իշխանութիւնը ա՛յնչափ մեծ
էր, որ մինչեւ իսկ անասունները կ'ենթարկուէին. ա-
ռիւծները և վագրերը կը սողային թագաւորին ոտնե-
րուն առջեւ և դունչերը անոր ծունկերուն կը քսէին,
անոր ձեռքերը կը լիզէին իրենց կոշ լեզուներով, երբ
գոմերը կը անէր: Եւ Սողոմոն, որուն սիրտը կը խայ-
տար թանկագին քարերու խաղէն ու փողփողէն, որ կը
հրճուէր եզրիպտական անուշահոտ խէժերու բուրմուն-
քէն, ան որ, թեթեւ կերպասներ քնքշօրէն շօշափելով,
սիրտի թրթիւս կը զգար քաղցրահնչիւն երաժշտութեան
մը հանդէպ, որ կը զժայէր նինուէական մետաղեայ
սկիհի մէջ լեցուած կարմիր ու պսպղուն գինիի նրբա-
ճաշակ համէն, — նո՛յն այդ մարդը կը սիրէր նմանապէս
չոյել առիւծներու բիրտ բաշերը, սեւ յովազներու թաւ-
չանման կռակները և բծաւոր, մառաղչ ընձառիւծ-
ներու փափրկ թաթերը: Կը սիրէր վայրենի գազաննե-
րու ոռնոցը լսել, տեսնել անոնց ուժեղ ու գեղեցիկ
չաշտումները, առնել անոնց գիշակեր շնչառութեան
հոար:

Ահա այսպէս կը նկարագրուի Սողոմոն թագաւորը
իր օրերու պատմաբան Աքեղովդի որդի Յովսափատի
կողմէ:

III.

«Որովհետեւ դուն քեզի համար երկօր կեանք
չխնդրեցիր, հարստութիւն չխնդրեցիր, ոչ ալ քու թըշ-
նամբներուդ հողին, այլ իմաստութիւն խնդրեցիր,
ուստի և ահա ես քու ցանկութեանդ հաժաճայն կ'ընեմ:
Ահաւասիկ ես քեզի կուտամ իմաստուն և խոհուն
սի՛րտ, այնպէս որ քեզ նման ո և է մէկը եղած չըլլայ
քենէ առաջ և քեզ նման մէկը չծնի քենէ ետքը»:

Ա՛յսպէս ըսաւ Աստուած Սողոմոնի, և Անոր խօս-
քին համաճայն թագաւորը գիտցաւ տիեզերքին կազ-
մութիւնը և տարրերու գործողութիւնները, ըմբռնեց
ժամանակներու սկիզբը, վախճանը և ընթացքը, թա-
փանցեց դէպքերու յաւիտենական ալեծուփ և ոյրա-
պտոյտ կրկնողութիւններուն: Բիրդոսի, Ագրայի,
Սարգոնի, Բորսիբայի և Նինուէի աստղագէտներուն քով
սորվեցաւ հետեւիլ աստղերու դիրքերու փոփոխու-
թեան և տարեկան շարժումներուն: Ծանչցաւ նաեւ
բոլոր կենդանիներու բնութիւնը և կրնար կուսել գա-
զաններու զգացումները. կը հասկնար հովերու ծա-
գումը և ուղղութիւնը, բոյսերու այլազան յաակու-
թիւնները և բուժարար խոտերու ուժը:

Մարդկային սիրտին գաղտնիքները խոր ջուրի կը
նմանին, — իմաստուն թագաւորը անոնց մէջ եւս թա-
փանցելու կարողութիւնը ունէր: Մարդոց խօսքերուն և
ձայնին մէջ, աչքերուն մէջ, ձեռքերու շարժումներուն
մէջ եւս ան յստակօրէն կը կարդար հողիներու ամե-
նասորբազան խորհուրդները, — ինչպէս գիրերը բաց
գիրքի մը մէջ: Այդ պատճառով ահա Պաղեստինի բո-

լոր ծայրերէն բազմաթիւ մարդեր կուգային իր մօտ՝ դատ ու դատաստան խնդրելու, խորհուրդ, օգնութիւն կամ վէճի մը լուծուածը հայցելու, ինչպէս նաեւ անհասկնալի երազներու և նշաններու բացատրութիւնը լսելու։ Ու բոլորը կը հիանային Սողոմոնի պատասխաններուն խորութեան և նրբութեան վրայ։

Երեք հազար առակ յօրինեց Սողոմոն, հազար և հինգ հատ ալ՝ երգ։ Այդ ամէնը գրել կուտար Սիվայի օրդոց՝ Ելիֆոզելի և Աքիայի, որոնք հուշակ ունէին իբրև տաղանդաւոր և արագագիր դպիրներ, իսկ վերջէն ինք կը բաղդատէր իրարու հետ երկուքին գրածներն ալ։ Միշտ իր միտքերը կը վերածէր ընտրելագոյն արտայայտութիւններու, որովհետեւ շնորհալի խօսքը կը նմանի օսկեայ խնձորի մը՝ թափանցիկ սարդիոնէ շինուած գաւաթի մը մէջ։ այդ պատճառով ալ իմաստուններու խօսքերը սուր են ինչպէս ասեղը, հատու են ինչպէս զարնուած գամը. ու անոնց բոլորին հեղինակները կը բխին մէկ Հովիւէ։ «Խօսքը— կա՛յծ մըն է սիրտի շարժումին մէջ», — կ'ըսէր թագաւորը։ Ու Սողոմոնի իմաստութիւնը բարձր էր Արեւելքի բոլոր որդիներու իմաստութենէն և Եգիպտացիներու բովանդակ գիտութենէն։ Ան աւելի իմաստուն էր քան Նփրոն Նզրաքետացին, Եմանը, աւելի քան Գեղկիանը և Դոդրան, Մաղքոլի որդիները։ Եւ սակայն մարդկային սովորական իմաստութեան գեղեցկութիւնը սկսեր էր արդէն ծանր գալ անոր, և չունէր այլ եւս իր նախկին արժէքը թագաւորին համար։ Անոր անհանգիստ և քննասէր օգին ծարաւի էր ա՛յն վերին իմաստութեան, զոր տէրը իր ճամբուն վրայ օւնէր իր բոլոր ստեղծագործութիւններէն առաջ, ի սկզբանէ անտի, երկրա-

գունտին ծագումէն առաջ։ Սողոմոն ծարաւի էր ա՛յն իմաստութեան, որուն մեծ արուեստագէտն էր Ան այն միջոցին, երբ անդունդներուն վերեւ շրջագիծ կ'անցընէր։ Ու Սողոմոն չէր գտներ ա՛յդ իմաստութիւնը։

Ուսումնասիրեց թագաւորը Գաղղէացիներու և Նինուէցիներու մօզերու ուսմունքները, Աբիդոսի, Սայիտի և Մեմփիտի աստղարաշխներու գիտութիւնը, Ասորեստանի կախարհներու և քուրմերու, Բակարիոյ և Պերսեպոլիսի գուշակներու գաղտնիքները, — ու համոզուեցաւ որ անոնց ամէնուն ալ գիտութիւնները մարդկային էին։

Ան իմաստութիւն կ'որոնէր նաեւ հին դարերու հեթանոսական հաւատալիքներուն մէջ, ուստի և կը յաճախէր մեհեանները և զո՛հ կը բերէր աստուածներուն— Լիբանանու Բահաղին, զոր Տիւրոսի և Սիրոնի մէջ կը պաշտէին Մեղքարտ անունով, — ստեղծագործութեան և աւերումի աստուծուն, նաւազնացութեան հովանաւորին։ Զայն Ամմոն կ'անուանէին Սիվայի ուվասիներուն մէջ, ուր անոր կուռքը շարունակ գլուխը կը շարժէր և ցոյց կուտար տօնական թափօրներու ճամբաները. ան Բէլ կը կոչուէր Գաղղէացիներու, Մողոք՝ Բանանացիներու մէջ։

Թագաւորը կ'երկրպագէր նաեւ Բահաղի կնոջը՝ անեղ և վաւաչոտ Աստարովթին, որ ուրիշ տաճարներու մէջ Իշտար, Աստղիկ, Իսաար, Բահաղիմ, Աշիբ, Աստարովթ-Բահաղիմ և Ատարգարիտ անունները կը կրէր։ Ան եղելին ու խունկեր կը ծխէր Եգիպտոսի Իսիս և Ոսիրիս աստուածներուն, որոնք քոյր և եղբայր ըլլալով մէկտեղ՝ ամուսնական կապերով միացած էին դեռ իրենց մօրը արդանդին մէջ և հոն բեղնաւորած

էին Հոր աստուածը. ան կը պաշտէր նաեւ Տերտիր-
աովը— Տիրոսի ձկնամբան աստուածուհին, կը պաշ-
տէր շան գլուխով Անուբիսը, զմասումի աստուածը,
նաեւ Բարելոնի Օհան աստուածը, Փղշապցիներուն Դա-
զոնը, Ասորեստանցիներուն Օղենաքովը. Նինուէցի-
ներուն Ուստարու կուռքը, մուսլատեսիլ կիրեղը, Բա-
հազ-Մերովդաքը, Բարելոնի հովանաւորը՝ Լուանթազ
մուրակին աստուածը, և Քաղաքացիներու Օրը՝ անշէջ
հուրին աստուածը, և Խորհրդաւոր Հոմորակը՝ աստուած-
ներու նախամայրը, զոր Բէլ երկու կէս ըրաւ՝ անոնցմէ
ստեղծելով երկինքը և երկիրը, իսկ անոր գլուխէն—
մարդը: Թագաւորը կ'երկրպագէր նաեւ Ադոնայիս՝ Անա-
հիտ աստուածուհիին, որու փառքին համար Փիւնիկեցի-
ներու, Լիւզիացիներու, Հայաստանի և Պարսկաստանի
աղջիկները տաճարներու սեմերուն վրայ իրենց մարմինը
կը տրամադրէին անցորդներուն, իբրեւ սրբազան զո-
հաբերութիւն մը:

Սակայն թագաւորը հեթանոսական ծէսերու մէջ
բան մը չէր գտներ բացի զիննամուրթենէ, զիչերային
ցոփութենէ, անառակութենէ, արեան խառնակումէ և
անընական կիրքերէ. անոնց հաւատքին մէջ ալ միայն
սնապաշտութիւններ և խաբէութիւններ կը տեսնէր:
Բայց իր հպատակներէն և ո՛չ մէկուն կ'արգիլէր զո՞հ
բերել սիրած աստուծուն, և մինչեւ իսկ ինքն ալ Ձի-
թենեաց Լերան վրայ մեհեան մը շինեց ժովարական
պղծութեան աստուածութեան՝ Բամոսի, ինչպէս ինդրած
էր այն ատեն թագաւորին սիրեցեալ կինը՝ գեղեցկու-
հին և խոնուն Էլլաման մովարուհին: Միայն մէ՛կ բանի
չէր կրնար հանդուրժել Սողոմոնը և մանո՛վ կը պատ-
ժէր— մանուկներու զոհաբերութիւնը:

Եւ ան իր որոնումներու ընթացքին տեսաւ որ
ժարդկային ցեղին որդիներու և անասուններու ճակա-
տադիրը միեւնոյնն է. ինչպէս կը մեռնին առաջիկները,
այնպէս ալ կը մեռնին միւսները. միեւնոյն շո՛ւնչն ու-
նին ամէնն ալ, և ժարդ արարածը առաւելութիւններ
չունի անասուններուն վրայ: Եւ հասկցաւ թագաւորը,
թէ շատ իմաստութեան մէջ շատ ալ տխրութիւն կայ,
թէ իր գիտութիւնը բազմացնող մարդը կը մեծցնէ
նա՛եւ իր վեշտը: Հասկցաւ նաեւ որ ծիծաղի՝ միջոցին
ալ երբեմն կը ցաւի մարդու սիրտը և որ՝ ուրախու-
թեան վախճանը տխրութիւնն է: Եւ առտու մը, առա-
ջին անգամ ըլլալով՝ թագաւորը գրել տուաւ Ելիքովիբի
և Աքիայի.

— Ունայնութիւն ունայնութեանց, ամենայն
ինչ ընդունայն է:

Այսպէս կ'ըսէ Եկղեօսիաստիկէսը:

Բայց այն ատեն թագաւորը չէր գիտեր որ, Աստուած
չուտով իրեն պիտի ուղարկէր այնպիսի ջնջուչ և բու-
ցավառ, անձնուէր ու գեղեցիկ սէր մը, որ ինքնին
աւելի՛ կ'արժէր քան բոլոր հարստութիւնները, փառքերն
ու իմաստութիւնները. սէ՛ր մը, որ կեանքէն ալ թանկ
է, որովհետեւ կ'արհամարհէ կեանքը և երբեք չի վախ-
նար մահէն:

IV.

Թագաւորը խաղողի այգի մը ունէր Բահազ-Համոն՝
Բաան-էլ-Քարի հարաւային յանջին վրայ, Մողոթի
մեհեանէն դէպի արեւմուտք: Ու կը սիրէր հոն առանձ-
նանալ իր մեծ խօզումներու ժամերուն: Նոտնիները,

(2)

7205-84

ձիթենիները և վայրի խնձորենիները մայրի ծառերուն և նոճիներուն հետ մէկտեղ երեք ճակատէ կը շրջապատէին այգին՝ լեբան կողմէն, իսկ չորրորդ կողմէն այգին քարաշէն բարձր պարիսպով պաշտպանուած էր պողոտայէն: Սողոմոն խաղողի ուրիշ այգիներ ալ ունէր շրջակաները, զորս վարձու կուտար պահապաններուն, իւրաքանչիւրը հազար արծաթ դրամի:

Առտու մը, հազիւ լոյսը ճեղքուած, կը վերջանար արքունիքին մէջ շքեղ խնջոյք մը, տրուած Իսրայէլի թագաւորին կողմէ ի պատիւ Ասորեստանի հռչակաւոր թագաւոր Թագղաթ-Բալասարի դեսպաններուն:

Սողոմոն թէև շատ յոգնած էր, բայց չկրցաւ քնանալ այդ առտուն: Ո՛չ գինին, ոչ ալ ուրիշ օգելից խմիչքներ չկրցան մթադնել Ասորեստանցիներու պինդ գլուխները և կամ բանալ անոնց խորամանկ լեզուները: Սակայն իմաստուն թագաւորին թափանցող միտքը կըրցած էր արդէն կանխել անոնց ծրագիրները: Ան իր կարգին կը հիւսէր քաղաքական նրբին ցանց մը, որով կը կաշկանդէր ամբարհաւած և քսու խօսքերու վարպետ այդ նշանաւոր մարդերը: Սողոմոն այսպէսով կրցաւ պահպանել անհրաժեշտ բարեացակամութիւնը Ասորեստանի տիրոջը հետ և միեւնոյն պտեն, Տիւրոսի Գիրամին հետ յաւիտենական բարեկամութեանը համար, կըրցաւ յափշտակութենէ փրկել անոր թագաւորութիւնը, որ նեղ փողոցներուն, գետնափոր նկուղներուն մէջ պահուած իր անհամար հարստութիւններով շատոնց գըրաւած էր արեւելեան իշխանաւորներուն ազահ հայեացքները:

Եւ ահա, նոյն առտուն շատ կանուխ, լուսաբացին, Սողոմոն հրամայեց զինքը տանիլ ԲատնէլՔար լեռը:

գահաւորակը թողուց հեռուն, ճամբուն վրայ, իսկ ինքը այժմ մինակ նստաւ փայտեայ պարզ նստարանի մը վրայ, այգիին վերեւը, ծառերու ստուերին տակ, որոնք իրենց ոստերուն վրայ դեռ կը պահէին գիշերուան ցողառատ զովութիւնը: Թագաւորը վրան ունէր սպիտակ պարզ թիկնոց մը, որ թջ ուսին վրայ և ձախ կողէն ամրացուած էր եզիպտական երկու ճարձանդներով՝ կանանչ սօկիէ շինուած, կծկուած կոկորդիլոսի մը կերպարանքով, — որ խորհրդանշանն է Սեբան աստծուն: Թագաւորին ձեռքերը անշարժ կեցած էին ծոնկերուն վրայ, իսկ աչքերը, խոր մտածումով մթադնած, անթարթ սեւեռած էին դէպի արեւելք, Մեռեալ ծովուն կողմերը, — հո՛ն, ուր Անադէի կլոր գագաթի տակէն արշալոյսի բոցերուն մէջ կը ծագի արեգակը:

Առտուան հովը կը փչէր արեւելքէն և խաղողի ծաղկած այգիին բուրուժը կը տարածէր ամէն կողմ, — յափուկի և եռացող գինիի քնքուշ բոյրը: Մթին նոճիները խորհրդաւոր կերպով կը ճօճէին իրենց քնքուշ կատարները, հիւթեղ շունչ մը տարածելով շուրջը: Արագ արագ իրարու հետ կը շաղակրատէին ձիթենիներու արծաթէ կանաչորակ տերեւները:

Բայց ահա Սողոմոն վեր կը ցատկէ տեղէն ու սկանջ կը դնէ: Կնոջական սիրահալ ձայն մը, որ յստակ է ու վճիռ՝ ինչպէս այս ցողաթուրմ առաւօտը, կ'երգէ ոչ հետու, ծառերու ետին:

Պարզ ու քնքուշ երգին եղանակը ինքնիրեն կը հոսի, ինչպէս լեռներու կարկաչուն վտակը, կրկնելով շարունակ միեւնոյն հինգ-վեց ձայնանիշերը: Եւ այդ երգին անսեթեւեթ ու դիւթական գրաւչութիւնը յոյզի անդորր ժպիտ մը կը շողացնէ թագաւորին աչքերուն մէջ:

Աւելի ու աւելի մօտէն կը լսուի ձայնը: Ահաւաստիկ ան արդէն այստեղ է, շատ մօտը, ճիւղաւորուած մայրինե-
րուն ետեւը, ցրտիներու մթաստուներ կանանչին միւս
կողմը: Այդ միջոցին թագաւորը իր ձեռքերով զգուշօ-
րէն իրարմէ կը բաժնէ ծառերուն ճիւղերը, հանգարածօ-
րէն առաջ կը շարժի փշոտ թուփերու մէջէն և դուրս
կուգայ բաց տեղ մը:

Անոր առջեւը, դեղնագոյն մեծ քարերէ կոպտօրէն
չարուած պատնէշին այն կողմը, դէպի վեր կը տարած-
ուի խաղողի այգին: Կապտօրակ թեթեւ հագուստով
աղջնակ մը կը քալէ որթատունկերու շարքերուն մէ-
ջէն, կը հակի բանի մը վրայ և կրկին կ'ուղղուի ու
կ'երգէ: Շիկահեր աղջկան մազերը կը վառին արեւին
առակ:

Հով ու զո՛վ է սիւքն առ տրւան,
Մինչ ըստուերնն'րը կ'երեւան
Տըրտում ցայգին՝
Որ կը փախչին:

Եկո՛ւր, եկո՛ւր ո՛վ սիրական,
Սարերէն վար, ինչպէս կու գան՝
Եղնիկն աղուոր ու ոստոստուն,
Եւ կիրճերու զի՛րզ եղչերուն:

Այսպէս կ'երգէ ան, որթատունկերը իրարու կա-
պելով, ու յամրաքայլ վար կ'իջնէ, աւելի ու աւելի
կը մօտենայ քարաշէն պարիսպին, որուն ետեւը կեցած
է թագաւորը: Աղջնակը միս-մինակ է, ոչ ոք կը տեսնէ
և կը լսէ զայն. խաղողի ծաղկաւէտ բուրմունքը, առ-
տուան բերկրառիթ թարմութիւնը և վառ արիւնը սիր-
տին մէջ՝ կը զինովցնեն զինքը, և անա միամիտ երգին
բառերը ակնթարթի մը մէջ կը ծաղկին իր շուրթերուն

վրայ և հովերուն կը արուին ու կը մոռցուին յաւիտե-
կան.

Որսկա՛ն, որսա՛ աղուէսն ու իր ծագուկներ,
Որ կը սըփունն այգիներուն մէջ աւեր,
Այգիներ որ կը լողան
Ծաղիկներու մէջ բուրհան:

Այսպէս երգելով՝ աղջնակը կը հաննի պապին մօտ
ու, չնչմարելով թագաւորը, ետ կը դառնայ, կը ծոխ
ու կը քալէ սարալանջն ի վեր: Այժմ երգը աւելի խուլ
կը հնչէ.

Ո՛վ սիրական, վագէ՛ եկուր,
Այծեա՛մ եղիր, վագէ՛ եկուր,
Սիրոյս մատղա՛շ եղջերուն՝
Որ բոյրն ունիս լեռներուն:

Բայց յանկարծ կը լռէ ու այնպէս կը ծոխ դեանին
վրայ որ, այլեւս անտեսանելի կը մնայ այգիին մէջ:

Ճիշտ այդ պահուն, Սողոմոն քաղցրալուր ձայնով
մը կը կանչէ.

— Սիրո՛ւն աղջի՛կ, ցուցո՛ւր ինճի քու երեսդ,
չարունակէ՛ երգդ:

Աղջնակը կ'ուղղուի արագօրէն և երեսը դէպի թա-
գաւորը կը դարձնէ: Ուժգին հով մը կը սուբայ այդ
բոպէին՝ ալիք-ալիք ծփացնելով անոր թեթեւ հագուստը
որ յանկարծ սեղմօրէն կը սողոսկի աղջկան մարմինին
բւլորաթիւր՝ դէպի վեր ու ոտքերուն միջեւ: Ու թա-
գաւորը մէկ ակնթարթի մէջ, — երբ դեռ աղջնակը չէր
կրցած մէջքը հովին դարձնել, — կը տեսնէ անոր
անզգեստ մերկ մարմինը, որ սլացիկ է ու բարեկազմ,
իբր տասնեակ տարեկանի ծաղկափթիթ յորդութեանը
մէջ: Թագաւորը կը տեսնէ անոր փոքրիկ, կլոր և ամ-

Աւելի ու աւելի մօտէն կը լսուի ձայնը: Ահաւասիկ ան արդէն այստեղ է, շատ մօտը, ճիւղաւորուած մայրինե-
րուն ետեւը, ցրախներու մթաստուեր կանանչին միւս
կողմը: Այդ միջոցին թագաւորը իր ձեռքերով զգուշօ-
րէն իրարմէ կը բաժնէ ծառերուն ճիւղերը, հանդարտօ-
րէն առաջ կը շարժի փշոտ թուփերու մէջէն և դուրս
կուգայ բաց տեղ մը:

Անոր առջեւը, դեղնադոյն մեծ քարերէ կոպտօրէն
չարուած պատնէշին այն կողմը, դէպի վեր կը տարած-
ուի խաղողի այգին: Կապտօրակ թեթեւ հազուստով
աղջնակ մը կը քալէ որթատունկերու շարքերուն մէ-
ջէն, կը հակի բանի մը վրայ և կրկին կ'ուղղուի ու
կ'երգէ: Շիկահեր աղջկան մազերը կը վառին արեւին
տակ:

Հով ու գո՛վ է սիւքն առտըւան,
Մինչ ըստուերնե՛րը կ'երեւան
Տըրտում ցայգին՝
Որ կը փախչեն:

Եկո՛ւր, եկո՛ւր ո՛վ սիրական,
Սարերէն վար, ինչպէս կու գան՝
Եղնիկն աղուոր ու ոստոստուն,
Եւ կիրճերու զի՛րգ եղչերուն:

Այսպէս կ'երգէ ան, որթատունկերը իրարու կա-
պելով, ու յամրաքալ վար կ'իջնէ, աւելի ու աւելի
կը մօտենայ քարաչէն պարիսպին, որուն ետեւը կեցած
է թագաւորը: Աղջնակը միս-մինակ է, ոչ ոք կը տեսնէ
և կը լսէ զայն. խաղողի ծաղկաւէտ բուրմունքը, առ-
տուան բերկրափթ թարմութիւնը և վառ արեւը սիր-
տին մէջ՝ կը գինովցնեն զինքը, և անա միամիտ երգին
բառերը ակնթարթի մը մէջ կը ծաղկին իր շուրթերուն

վրայ և հովերուն կը տրուին ու կը մոռցուին յաւիտե-
կան.

Որսկա՛ն, որսա՛ աղուէսն ու իր ծագուկներ,
Որ կը սրփուեն այգիներուն մէջ աւեր,
Այգիներ որ կը լողան
Ծաղիկներու մէջ բուրեան:

Այսպէս երգելով՝ աղջնակը կը հասնի պատին մօտ
ու, չնչմարելով թագաւորը, ետ կը դառնայ, կը ծոխ
ու կը քալէ սարալանջն ի վեր: Այժմ երգը աւելի խուլ
կը հնչէ.

Ո՛վ սիրական, վագէ՛ եկուր,
Այժեա՛մ եղիր. վագէ՛ եկուր,
Սիրոյս մատղա՛շ եղջերուն՝
Որ բոյն ունիս լեռներուն:

Բայց յանկարծ կը լռէ ու այնպէս կը ծոխ դեմնին
վրայ որ, այլեւս անտեսանելի կը մնայ այգիին մէջ:

Ճիշտ այդ պահուն, Սողոմոն քաղցրալուր ձայնով
մը կը կանչէ.

— Սիրո՛ւն աղջի՛կ, ցուցօ՛ւր ինձի քու երեսդ,
չարունակէ՛ երգդ:

Աղջնակը կ'ուղղուի արագօրէն և երեսը դէպի թա-
գաւորը կը դարձնէ: Ուժգին հով մը կը սուրայ այդ
բոպէին՝ ալիք-ալիք ծփացնելով անոր թեթեւ հազուստը
որ յանկարծ սեղմօրէն կը սողոսկի աղջկան մարմինին
բուրբուրքը՝ դէպի վեր ու ոտքերուն միջեւ: Ու թա-
գաւորը մէկ ակնթարթի մէջ, — երբ դեռ աղջնակը չէր
կրցած մէջքը հովին դարձնել, — կը տեսնէ անոր
անդգետ մերկ մարմինը, որ սլացիկ է ու բարեկազմ,
իբ տաններեք տարեկանի ծաղկափթիթ յորդութեանը
մէջ: Թագաւորը կը տեսնէ անոր փոքրիկ, կլոր և ամ-

քաղեղ կուրծքը ու ծիծերուն բարձունքը, որոնց վրայի կերպարը ճառագայթներ կ'արձակէր. կը նշմարէ նաև աղջկան կուտական փորիկը, կլոր ինչպէս բաժակ մը. կը նշմարէ այն խոր գիծը, որ կը բաժնէ անոր ոտքերը վարէն մինչև վեր, ու այնտեղ երկուքի կը բաժնուի՝ ուսուցիկ զիտերուն մօտերը:

— Որովհետև քու ձայնդ քաղցր է և քու դէմքդ հաճելի, կ'ըսէ Սողոմոն:

Աղջնակը աւելի կը մօտենայ և թագաւորին կը նայի թրթռուն և զմայլագին: Աննկարագրելի կերպով գեղեցիկ է անոր թուխ ու պայծառ դէմքը: Իր փարթամ ու խիտ, մութ-սուկեզոյն մազերը, որոնց մէջը անցուցած է վառ կակաչի երկու փոքրիկ ծաղիկներ, անթիւ և պիրկ գանգուրներով կը ծածկեն իր ուսերը ու վար կ'իջնեն մէջքին վրայ, ոսկեայ ծիրանի մը նման բոցավառելով արեգակի ճառագայթներուն տակ: Կարմիր, չոր հատիկներով՝ իր ձեռքով իսկ շինուած մանեակը քնքօրէն և պարզօրէն կրկնակ շարք մը կը կազմէ իր թուխ, սլացիկ ու նազելի վիզին շուրջը:

— Ես չնշմարեցի քեզ, — կ'ըսէ աղջնակը մեղմօրէն և իր ձայնը կը հնչէ ինչպէս երգը որինգին:

— Ուրիշ՞ եկար դուն:

Ու ամօթխած՝ աչքերը վար կը յառէ, ու կը կարմրի: Սակայն թաքուն ժպիտ մը կը դողայ իր երկայն թարթիչներուն տակ և շրթներուն անկիւնները:

— Դուն կ'երգէիր քու սիրահարիդ երգը, որ արագավազ է ինչպէս այծեամը, ինչպէս լեռներու մատղաշ երջերուն: Շատ գեղեցիկ է քու սիրականդ, այնպէս չէ՞, սիրուն աղջիկ:

Աղջիկը կը խնդայ ա'յնպէս հնչեղ ու երաժշտական,

որ կարծես արծաթեայ կարկուտ կը տեղայ ոսկեայ ափռէի մը վրայ:

— Ես սիրահար չունի՛մ. պարզապէս ե'րգ մըն է որ կ'երգեմ: Ես տակաւին սիրահար չե'մ ունեցած...

Անոնք կը լռեն բոպէ մը ու խորթթափանց, անժպիտ իրարու կը նային... ծառերու ոստերուն վրայ թառած թռչունները կը ձուռողեն բարձր ձայնով: Աղջկան կուրծքը արագ-արագ կը տրոփէ մաշած կտաւին տակ:

— Ես չեմ հաւատար քեզի, աղուո՛ր աղջիկ: Ո՛րչափ սիրուն ես դուն:

— Ա՛խ, դուն վրա՛ս կը խնդաս: Նայէ՛, ինչպէս սեւ եմ ես...

Վեր կը բարձրացնէ իր սեւ ու նազելի ձեռքերը, իր լայն թեղանիքները թեթեւ մը վար կը սահին և ուսերուն մօտ կը մերկացնեն իր արմուկները՝ այս բոլորէն ձեւացնելով կուտական նուրբ և գեղոլոր նկար մը:

Ու աղջնակը կ'ըսէ թախծօտ չեչտով մը.

— Եղբայրներս զայրացան ինձի դէմ և զիս խաղողի այգիին պահապան կարգեցին. և ահա տես արեւը ո՞րչափ խամսձեր է զիս:

— Օ՛, ո՛չ, արեւը քեզ աւելի՛ ևս գեղեցկացուցեր է, դո՛ւն, ամենագեղեցիկդ կիներուն մէջ: Ահաւասիկ, դուն ծիծաղեցար ու քու ատամներդ կը փալփիին ինչպէս լողանքէն նոր ելած գառնուկներ՝ որոնց ոչ մէկուն վրայ բիծի մը հե'տքն իսկ չկայ: Քու այտերդ ճշմարտապէս կիսուած նուռի մը կը նմանին գանգուրներուդ տակ: Շրթունքներդ վառ կարմիր են, — ճշմարիտ վայելք մըն է անոնց նայիլը: Իսկ քու վարսե'րդ... — գիտե՛ս թէ ինչի՛ կը նմանին անոնք: Տեսե՛ր ես երբեք երեկոյեան դէմ Գաղաատէն վար իջնող ոչ-

խորհրդներուն հօտր. ան կը ծածկէ ամբողջ լեռը, կատա-
րէն մինչեւ ստորոտը, և արշալոյսի շողերուն ու սօկե-
փողիին տակ ա՛յնպէս վառ կարմիր ու ալեծածան կ'ե-
րեւայ, ինչպէս քու գիտակներդ: Իսկ աչքերդ խո-
րունկ են Եսերոնի զոյգ լճակներուն նման՝ Բատարիմի
դուռներուն մօտ: Ո՛հ, լ՛նչպէս գեղեցիկ ես դուն: Քու
վիզը սլացիկ է և բարձրուղէշ, ինչպէս Դաւիթ թա-
գաւորին աշտարակը...

— Ինչպէս Դաւիթ թագաւորին աշտարակը, կը
կրկնէ աղջիկը գմայլած:

— Այո՛, այո՛, ամենաչքնա՛ղ գեղեցկուհի: Թիւով
հազար վահաններ կախուած են Դաւիթ թագաւորին
աշտարակէն, և ատոնք պարտուած հրամանատարներու
վահաններն են: Եւ անա ե՛ս ես իմ վահանս կը կախեմ
քու աշտարակէդ...

— Ո՛հ, խօսէ՛, խօսէ՛...

— Իսկ երբ դուն ետ դարձար իմ ձայնիս վրայ, և
երբ այդ իսկ վայրկեանին հովը փչեց, ես տեսայ հա-
զուստիդ տակ քու զօյգ ստինքներդ ու մտածեցի—
անաւաստիկ երկու մատղայ այծեամներ, որոնք կ'արա-
ծին չուշաններու մէջ: Հասակդ արմաւենիի կը նմա-
նէր, իսկ ծիծերդ՝ խաղողի ողկոյզներու:

Աղջիկը մեղմ ճիչ մը կ'արձակէ, ամբարուն մէջ
կ'առնէ երեսը, կուրծքն ալ՝ թեւերուն տակ. ու ա՛յն-
չափ կը կարմրի որ իր վիզն ու ականջները բոօօօ
զօյն կ'առնեն:

— Քու զիտե՛րդ ալ տեսայ ես. անոնք սլացիկ են
ինչպէս անգին ծաղկանօթներ, յօրինուած՝ ճարտար
արուեստագէտի մը ձեռքով: Վեր բարձրացուր, դէ՞հ,
ձեռքերդ, սիրուն աղջիկ, ցուցու՛ր ինձի քու երեսդ:

Հեղիկ՝ ձեռքերը վար կը կախէ ան: Սողուննի
աչքերէն սօկի ցուքեր կը հօտին առատօրէն ու կը կա-
խարդեն աղջիկը: Անոր գլուխը պտոյտ կուտայ. ամբողջ
մարմինին մէջէն անուշ, ջերմ դող մը կ'անցնի:

— Ըսէ՛ ինձի, ո՞վ ես դուն— կը հարցնէ աղջնակը
տարտամ տարակուսանքով:— Ես բնա՛ւ քեզի պէս
մէկը տեսած չեմ:

— Ես հովիւ մըն եմ, գեղեցկուհի՛ս: Ես ճերմակ
գառնուկներու զմայլելի հօտեր կ'արածեմ լեռներու
վրայ, ուր նարկիզներ կը զարդարեն կանանչ արօտ-
ները: Չե՞ս գար դուն ալ իմ քովս, իմ արօտներս:

Ու աղջիկը մեղմօրէն կը թօթուէ գլուխը:

— Կը կարծե՞ս թէ կը հաւատամ քեզի, կը յարէ:
Քու դէմքդ չէ կօշտացած հովէն և չէ այրած արեւէն,
ձեռքերդ ալ ճերմակ են: Հագած ես անգին կապայ մը,
որուն ամէն մէկ կոճակին արժէքը հաւասար է այն
տարեկան վարձքին զոր իմ եղբայրներս մեր այգիին
համար կը վճարեն արքունի հարկահան Աղոնարիմին:
Դուն հոնկէ եկար, պատնէշին այն կողմէն... Դո՛ւն,
չիտակ ըսէ, թագաւորին մօտիկ մարդերէն ես, այո՞:
Ինձի անանկ կուգայ որ քեզ տեսած եմ մէկ անգամ
չքեղ հանդէսի մը ատեն. ես մինչեւ իսկ կը յիշեմ որ
կը վազէի քու կառքիդ ետեւէն:

— Ճիշտ գուշակեցիր, սիրուն աղջիկ: Դժուար է
բան ծածկել քեզմէ: Իրաւցնէ, ինչո՞ւ համար դուն գառ
թափառիլ հովիւներու հօտերուն չուրջը: Այո՛, ես թա-
գաւորին շքախուճքին անդամներէն մէկն եմ: Ես թա-
գաւորին գլխաւոր խոհարարն եմ: Դուն տեսեր ես զիս,
երբ ես Պասէքի տօնին օրը կ'երթայի Ամինադարի կառ-
քովը: Բայց ինչո՞ւ ինձմէ հեռու կը գտնուիս: Մօտե-

ցիր ինծի, քո՛յր իմ: Նստէ ահաւասիկ հօս, պատմէչին քարին վրայ և պատմէ՛ ինծի քու պատմութիւնդ, ըսէ՛ ինծի անունդ:

— Սուլամիթ, կը պատասխանէ աղջիկը:

— Ըսէ տեսնեմ, Սուլամիթ, ինչո՞ւ համար եզբայրներդ զայրացան քեզի:

— Կ'ամչնամ խօսիլ այդ մասին: Անոնք քիչ վը գինի ծախեցին ու դրամը ինծի տուին որ երթամ քաղաք հաց և այծի պանիր գնեմ: Իսկ ես...

— Իսկ դո՞ւն, դրամը կորսնցուցի՞ր:

— Ո՛չ, աւելի գէշ...

Ու գլուխը խոնարհելով, աղջիկը կը շնչէ.

— Բացի հացէն ու պանիրէն, ես քիչ մըն ալ, շատ քիչ, վարդի իւղ գնեցի Եգիպտացիներէն, հին քաղաքամասին մէջ:

— Ու այդ բանը պահեցի՞ր եղբայրներէդ:

— Այո՛...

Ու հազիւ լսելի ձայնով մը կ'արտասանէ.

— Ինչպէս անուշ կը բուրհ վարդի իւղը...

Թագաւորը քնքշօրէն կը շոյէ աղջկան փոքրիկ, բայց կոշտացած ձեռքերը:

— Իսկ մինակ կը ձանձրանաս այգիին մէջ, այնպէս չէ՞:

— Ո՛չ, ես կ'աշխատիմ, կ'երգեմ... կէս օրին ինծի համար ուտելիք կը ըրեն, իսկ իրիկունը եզբայրներէս մէկը ինծի փոխարինելու կուզայ: Երբեմն մարդախոտեր կը փրցնեմ գետինէն, որոնք մարդուկներու կը նմանին... Այդ խոտերը մենք քաղաքէն անտարազաններուն կը ծախենք: Կ'ըսեն թէ՛ անոնք այդ խոտերէն քնաբեր ըմպելի մը կը պատրաստեն... Ըսէ՛, ստո՛յգ է որ մարդախոտերու հատապատուղները սէր կը ծնցնեն:

— Ո՛չ, Սուլամիթ. միայն սէ՛րը կրնայ սէր յարեցանել: Խօսէ՛, դուն հայր և մայր ունի՞ս:

— Միայն մայր ունիմ: Հայրս երկու տարի առաջ մեռաւ: Եղբայրներս ամէնքն ալ ինձմէ մեծ են՝ առաջին ամուսնութենէն, երկրորդէն միայն ես եմ ու քոյրս:

— Ի՞նչ քո՛յրդ ալ քեզի պէս գեղեցիկ է:

— Անիկա տակաւին փոքր է, հազիւ ինը տարեկան:

Թագաւորը կը խնդայ, քնքշօրէն կը գրկէ Սուլամիթը, իրեն կը մօտեցնէ և կը շնչէ ականջին.

— Ինչ տարեկան... ըսել է ան տակաւին այնպիսի կուրծք չունի ինչպէս դուն, այդպէս արքեանի, ջերմ կուրծք:

Աղջիկը կը լռէ, կարմրելով, առջօրելով ամօթխածութենէն ու երջանկութենէն: Աչքերը կը փայլատակին ու կը նուաղին, կը մթազնին երանաւէտ ժպտով մը: Թագաւորը իր ձեռքին տակ որոշակի կը զգայ անօր սիրտին ուժգին բարախումը:

— Ի՞նչ հագուստիդ ջերմութիւնը աւելի բուրումնաւէտ է քան գժուսը, աւելի լաւ քան Նարդուսը, — կ'ըսէ, իր շրթները ջերմօրէն մօտեցնելով անօր ականջին: Ու երբ կը շնչես, քու ուունգերուդ մէջէն խնձորի հոտ կ'առնեմ: Ի՞նչ իմ, սիրունի՛կս, դուն գերեցիք իմ սիրտս քու աչերուդ մէ՛կ հայեացքովը, քու վղիղ մէկ մանեակովը:

— Ո՛չ, մի՛ նայիր այդպէս, — կ'աղաչէ Սուլամիթ: — Ի՞նչ աչքերդ կ'ալեկոծեն զիս:

Եւ սակայն աղջիկը ինքը կը ծռէ մէջքը ու գլուխը Սողոմոնի կուրծքին վրայ կը հակի: Իր շրթները կապարմիր գոյն մը կ'առնեն իր փայլուն ատամներուն

վրայ, թարթիչները կը դողան հրատուհոր հեշտանքի մէջ: Սողոմոն ազահօրէն իր շրթունքները կը սեղմէ անոր ինքնամատոյց բերնին: Ան կը գզայ աղջկան շրթներուն բոցը, առամներուն ողորկութիւնը, լեզուին քաղցր տամկութիւնը, ու ամբողջ ժարմինը կը վառի անյայտի անդուսպ հեշտանքով մը որ երբեք չէր ունեցած իր կեանքին մէջ:

Այսպէս կը սահի մէկ րոպէ, երկու րոպէ:

— Ի՞նչ ըրիր ինձի, — մեղմօրէն կ'ըսէ Սուլամիթ, աչքերը գոցելով: — Ի՞նչ ըրիր դուն ինձի:

Բայց Սողոմոն, յուզուած, կը շնչէ աղջկան ականջներուն.

— Գու շրթներէդ մեղրախորիսի կը կաթկթէ, սիրականս, կաթ ու մեղր կը հոսի քու լեզուէդ... Ո՛հ, անպարէ՛ քովս եկուր: Հոս, պատին ետեւը, մութ է և զով: Ոչ ոք կրնայ տեսնել մեզ: Այստեղ՝ մայրի ծառերուն տակ՝ ծածկուած է փափուկ կանանչով:

— Ո՛հ, ո՛հ, թո՛ղ զիս: Չեմ ուզեր, չեմ կրնար:

— Սուլամիթ... Դուն կ'ուզես, կ'ուզես... Եկուր քովս, քո՛յր իմ, սիրունիկս:

Վարը ճամբուն վրայ, թագաւորի այգիին պատանէչին մօտ, քայլերու ձայներ կը լսուին, բայց Սողոմոն կը բռնէ անարեկ աղջկան ձեռքը:

— Շո՛ւտ ըսէ, ո՛ւր կ'ապրիս դուն: Այս գիշեր ես քեզի պիտի դամ:

— Ո՛հ, ո՛հ, ո՛հ... Ես այդ չեմ ըսեր քեզի: Թող զիս: Չե՛մ ըսեր:

— Ես չպիտի թողում քեզ, Սուլամիթ, որչափ ատեն որ չես ըսեր... Ես կը ցանկամ քեզի:

— Լա՛ւ, պիտի ըսեմ... Սակայն խօսք տուր որ չպիտի գաս այս գիշեր... Մի՛ գար նաեւ վաղը... յաջորդ օրն ալ... Տէ՛ր իմ, կ'երգուընցնեմ քեզ այծեամներով և դաշտերու եզնիկներով, մի դպիր սիրականիդ, ո՛րչափ ատեն որ ան չի՛ ցանկար:

— Այո՛, կը խոստանամ... Ո՛ւր կը գտնուի քու տունդ, Սուլամիթ:

— Քաղքին ճամբուն վրայ, երբ կեդրոնի հեղեղատը կ'անցնիս Սիղովմէն վեր, կամուրջէն, աղբերակին մօտ պիտի տեսնես մեր տունը. ուրիշ տուներ չկան հոն:

— Իսկ ո՞ր կողմը կը նայի քու պատուհանդ, Սուլամիթ:

— Ինչո՞ւ համար կ'ուզես գիտնալ այդ, սիրելիս: Ո՛հ, աչքերդ այդպէս մի յառեր երեսիս: Եայրուածքդ կը կախարդէ զիս... Մի՛ հաջուրբեր զիս... Ա՛հ, չէ՛, սիրականս, համբուրէ՛ կրկին...

— Ուրեմն ո՛ւր կը գտնուի պատուհանդ, անգի՛նս:

— Դէպի հարաւ կը նայի: Ա՛հ, ո՛հ, պէտք չէ որ ես քեզի ըսեմ այդ... Փոքրիկ, բարձր և վանդակապատ լուսամուտ մըն է:

— Եւ վանդակը ներսէ՞ն կը բացուի:

— Ո՛հ, փակ վանդակ մըն է: Բայց անկիւնը դուռ մը կայ, որ անմիջապէս դէպի իմ սենեակս կ'առաջնորդէ, ուր ես կը քնանամ իմ քրոջս հետ: Բայց չէ՞ որ դուն խոստացար ինձի... Քոյրս խորունկ չի քնանար: Ո՛հ, ինչպէս գեղեցիկ ես, սիրականս: Դուն խոստացար ինձի, այնպէս չէ՞:

Սողոմոն քնքշօրէն կը շոյէ անոր վարսերը և թուշերը:

— Ես այս գիշեր քեզի պիտի դամ, — կ'ըսէ հաստատակամ: — Կէս գիշերին պիտի դամ: Այդպէս, այդպէս: Այո՛, ես այսպէս կ'ուզեմ:

— Սիրականս:

— Ո՛չ: Դուն ինձի պիտի սպասես: Միայն թէ մի վախնար և հաւատա՛ ինձի: Ես քեզի վիշտ չեմ պատճառեր: Ես քեզի ա՛յնպիսի ուրախութիւն պիտի պարգեւեմ, որուն հետ բաղդատելով ոչնչութիւն է ամէն ինչ աշխարհի վրայ: Այժմ երթա՛ս բարով:

— Երթա՛ս բարով, սիրելիս... Ո՛հ, ո՛չ, մի՛ հեռանար տակաւին: Ըսէ՛ ինձի քու անունդ, ես չգիտեմ՝ քու անունդ:

Թագաւորը ակնթարթ մը, կարծես վարանելով, թարթիչները կը խնայարձէ, բայց անմիջապէս վեր կը բարձրացնէ:

— Ես և թագաւորը մի՛եւնոյն անունը կը կրենք: Ինձի Սողոմոն կ'ըսեն: Մնա՛ս բարով: Ես կը սիրե՛մ քեզ:

V.

Չուարթ և ուրախ էր Սողոմոն այդ օրը, երբ, նստած իր գահուն վրայ՝ Լիբանանի տան դահլիճին մէջ, իրեն եկած մարդերու դատը կը տեսնէր:

Դատարանին առաստաղը կը յենուր քառասուն սիւներու վրայ, որոնց իւրաքանչիւր չորսը՝ կը կազմէր մէկ շարք: Սիւները բոլորն ալ մայրիի փայտով պատած էին և շուշանաձեւ խոյակներով կը վերջաւորուէին: Յատակը ծածկուած էր նոճիի տախտակներով: Պատե-

րուն վրայ ոչ մէկ տեղ քար չէր երևար շնորհիւ մայրի փայտի անհամար զարդանկարներու, որոնք կը ներկայացնէին արմաւի, արքայախնձորի և քերովութներու դրուագներ: Եռայոյս դահլիճին խորքը երեք աստիճաններ կ'առաջնորդէին դէպի գահին ռաբձունքը, և ամէն մէկ աստիճանի վրայ, երկու կողմերը, կանգնած էին առիւծի անառապղնձեայ երկու արձաններ: Գահն իսկ շինուած էր փղոսկրէ, սակեայ դրուագներով և պառկած առիւծի ձեւը սենեցող ոսկեայ արմնկակաղնեքով: Գահին բարձր յենարանը ոսկեայ ծիր մը ունէր: Մանիչակաղոյն և բոսորապոյն կերպասներէ պատրաստուած վարագոյրներ կ'իջնէին առաստաղէն մինչեւ յատակ՝ դահլիճին և մուտքին մօտ, որմէ կը բաժնէին դաւիթը. հող՝ հինգ սիւներու մէջտեղերը կը համախմբուէին բողոքարկուներ, խնդրատուներ և վկաներ, ինչպէս նաեւ ուժեղ պահակի մը հսկողութեան տակ՝ ամբաստանեալներ և յանցաւորներ:

Թագաւորը հազած էր կարմիր ծիրանի, իսկ գլուխը կը ծածկէր պարզ և նեղ թագ մը՝ 60 հատ բիւրեղաքարերով և ոսկեայ շրջանակներով: Աջ կողմը գրուած էր գահ մը՝ իր մօրը, Բերսաբէի համար, որ սակայն վերջին ժամանակները, իր յառաջացեալ տարիքին պատճառով, հազուադէպ առիթներով կ'երևար քաղաքին մէջ:

Ասորեստանցի դատաստաղէմ և սեւավօրուս հիւրերը նստած էին պատերու երկայնքին, յասպիսեայ աթոռներու վրայ: Ասոնք հազած էին ձիթագոյն գոյնով և փայլուն զգեստներ, ծայրերը կարմիր և սպիտակ երիզներով: Ասոնք իրենց հայրենիքին՝ Ասորեստանի մէջ արդէն ա՛յնչափ շատ բան էին լսած Սողոմոնի արդա-

բաղաձուլութեան մասին որ, կ'աշխատէին բա՛ւ չփախ-
ցնել անոր խօսքերէն, վերջէն պատմելու համար Իս-
րայէլի թագաւորին դատավարութեան մասին: Անոնց
միջեւ նստած էին Սողոմոնի հրամանատարները, նա-
խարարները, նահանգապետները և պալատականները: Հոգ կը գտնուէր Բանիան, Երեմիի արքայազունն դա-
հիճը, Յովաբի, Ադոնիայի և Սեմէի սպանիչը, ներկա-
յիս՝ զօրքին գլխաւոր հրամանատարը, — կարճահասակ,
գէր ծերուկ մը, ցանցառ և երկայն սպիտակ մօրու-
քով: Իր տօգոյն, կապտորակ աչքերը՝ կարմիր՝ կարծես
չըջուած թարթիչներով, չորս կողմը կը նայէին զառամ
և բուրթ նայուածքով մը: Բերանը բաց էր և թաց,
իսկ կարմիր և մսուտ ստորին չրթուկներ թուրթին վար
կախուած: Գլուխը մշտապէս խօնարհած էր և կը
դողդղար: Հոն էր նաեւ Նաթանի որդի Ազարիան,
բարձրահասակ և ժողձոտ մարդ մը՝ չոր և հիւանդօտ
դէմքով և աչքերուն տակը մթին չըջագծերով: Հոն էր
բարեհամբոյր և մտացրիւ Յովսափաթը, պատմագիրը,
և Աքեղայոսը, Սողոմոնի արքունիքին պետը, և Չա-
բուղը, որ «թագաւորին բարեկամը» բարձր տիտղոսը
կը կրէր, ինչպէս և Բէն-Աբինադաբը, որ կին առած էր
Սողոմոնի անդրանիկ դուստրը՝ Տաթափիան, Բէն-Հե-
ւերը՝ Բասանի Արգովը չըջանին պետը, որուն վարչու-
թեան կ'ենթարկուէին վաթսուն պարսպապատ քաղաք-
ներ՝ պղնձափեղկ դուռներով: Հոն էր և Բասանն,
Քուշայ որդին, Երեմիի հուշակաւոր նետաձիգը, որ
երեսուն փարսախ հեռաւորութենէն նետ կ'արձակէր:
Հոն էին նաեւ ուրիշ շատեր: Թագաւորական գահին
աջ ու ձախ կողմերը շարքերով կանգնած էին վաթ-
սուն զինուորներ, որոնց պեան էր այդ օրը՝ Աքեղավղի

որդի Եդիարը, սեւագանգուր գեղեցկադէմ այդ երի-
տասարդը:

Իր գանգատով առաջին անգամ Սողոմոնի առջեւ
կանգնեցաւ մի ոմն Աքիոր, որ գոհարներ չգկելու ար-
հեստը ունէր: Փիւնիկիոյ Բէլ քաղաքին մէջ աշխա-
տած ասեմ, գտած էր թանկագին քար մը և զայն
յղկելէ ետք տուեր էր իր բարեկամ Չաքարիային, որ
Երուսաղէմ կ'երթար, խնդրելով գոհարը իր՝ Աքիորի
կնոջը յանձնել: Ժամանակ անցնելէ ետք, ինք ալ տուն
կը վերադառնայ: Իր կինը տեսնելուն պէս, առաջին
հարցումը գոհարեղէնի մասին կ'ըլլայ: Վերջինս սա-
կայն չա՛տ կը զարմանայ ամուսնին հարցումէն և եր-
գունով կը հաստատէ որ ինք ո՛ր և է քար չէ ստացած
այս կամ այն մարդէն: Այն ատեն Աքիոր իր բարեկա-
մին՝ Չաքարիայի կ'երթայ բացատրութիւններ պահան-
ջելու: Վերջինը, սակայն, կը վստահեցնէ, — և դա՛րձ-
եալ երդումով — թէ Երուսաղէմ հասած օրն իսկ գոհա-
րեղէնը յանձնած է կնոջը: Մինչեւ անգամ երկու վկա-
ներ բերած էր, որոնք կը հաստատէին թէ՛ Չաքարիա
իրենց իսկ ներկայութեանը քարը տուաւ Աքիորի կնոջը:

Եւ անա չորսն ալ — Աքիոր, Չաքարիա և երկու
վկաներ — կեցած կը սպասէին Իսրայէլի թագաւորին
գահուն առջեւ:

Սողոմոն կարգով անոնց աչքերուն մէջ նայեցաւ
և ըսու իր պահակին:

— Տարէ՛ք ասոնք ամէնքն ալ և արդելափակեցէ՛ք
իւրաքանչիւրը առանձին խուցի մը մէջ:

Եւ երբ կատարուեցաւ այդ հրամանը, թագաւորը
հրամայեց իրեն բերել թաց կաւի չորս կտորներ:

— Թող ատոնցմէ՛ ամէն մէկը, հրամայեց թագա-
ւորը այդ կաւին տայ այն ձեւը, զոր ունէր քարը:

Շատ չանցած ձեռները պատրաստ էին: Վկաներէն մէկը իր կաւը կաղապարած էր ձիու գլխու նմանութեամբ, ինչպէս կ'ըլլային սովորաբար թանկագին քարերը, միւս վկան ոչխարի մը գլխուն նման չինած էր, և միայն երկուքին՝ Աքիորի և Չաքարիայի ձեռածները միատեսակ էին, — կնոջական կուրծքի կերպարանքով:

Եւ արքան ըսաւ.

— Այժմ կոյրի՛ն համար իսկ պարզ է որ, վկաները կաշառուած են Չաքարիայի կողմէ: Եւ ուրեմն, թող Չաքարիան վերադարձնէ քարը Աքիորին և միատամանակ վճարէ անոր երեսուն քաղաքային սիկղ դրամ՝ իբրեւ դատական ծախք և տասը սուրբ սիկղ ալ՝ տաճարին համար: Իսկ վկաներն ալ, որոնք իրենք զիրենք իսկ մատնեցին, թող վճարեն հինգական սիկղ պետական զանձարանի օգտին՝ իրենց սուտ վկայութեանը համար:

Յետոյ Սողոմոնի գահին մօտեցան երեք եղբայրներ, որոնք ժառանգական խնդրի մը համար դատուելու եկած էին: Անոնց հայրը ըսած էր իրենց. «Որպէսզի դուք չվիճիք իրարու հետ ժառանգութիւնը դաժնելու տանն, ես ի՛նքս կը բաժնեմ զայն արդարութեամբ: Երբ ես մեռնիմ, դուք գացէք մեր տան կռնակը, պուրակի մէջ գտնուող բլուրին ետեւը և սկսէք փորել զայն: Հոն կը գտնէք դուք սնտուկ մը՝ երեք բաժիններով. իմացէ՛ք որ, վերին բաժանումը ձեզմէ անդրանիկին համար է, մէջտեղինը՝ միջնեկին և վարիսը՝ կրտսերին համար: Եւ երբ հօր մահէն ետք եղբայրները գացին և հօր կտակին համաձայն վարուեցան, այն տանն տեսան որ վերին բաժանումը ծայրէ-ծայր լեցուն

էր սակեղրամներով, մինչ միջին բաժանումին մէջ միայն սակորներ կային, իսկ ստորին բաժանումին մէջ՝ ծառի մը կտորուանք: Եւ անա նախանձ և թշնամութիւն ծագեցաւ միջնեկ և կրտսեր եղբայրներուն մէջ՝ անդրանիկ եղբորը դէմ: Ատոր հետեւանքով անոնց կեանքը դարձաւ անտանելի, Եւստի վճոցին թագաւորին զիմելու անկէ խորհուրդ և դատ խնդրել: Այնտեղ անգամ, գահին առջեւը կեցած տանն, անոնք չէին զսպեր իրենք զիրենք և կը շարունակէին փոխադարձ վերաւորանքները և կշտամբանքները:

Արքան թօթուեց զուխը, ականջ դրաւ և ըսաւ.

— Թօթափեցէք վէճերը. ծանր է քարը — բլաց կշիռքի քար թէ աւազ — բայց աւելի ծանր է յիմարի մը բարկութիւնը: Ձեր հայրը, ակներեւ է, իմաստուն և արդարամիտ մարդ մըն է եղած. ան իր կամքը ի՛ր իսկ կտակին մէջ յայտնած է ա՛յնչափ յստակօրէն որ, կարծես հարելուոր վկաներու ներկայութեանը կատարած բլար: Ի՛նչպէս է որ դուք անմիջապէս չկրցաք կռանել, դժբախտ աղմկաբարներ, թէ ձեր հայրը իր անդրանիկ զաւակին կտակած է իր բոլոր դրամները, միջնեկին՝ իր բոլոր անասունները և սարուկները, իսկ կրտսերին՝ տունը և արտօրայքը: Գացէ՛ք խաղաղութեամբ և մի՛ թշնամանաք այսուհետեւ:

Ու երեք եղբայրները — զիչ առաջ թշնամիներ իրարու — պայծառ դէմքով խոնարհեցան մինչեւ թագաւորին ձուկները և դատարանէն ելան ձեռք-ձեռքի տուած:

Թագաւորը իր վերջնական վճիռը տուաւ ուրիշ ժառանգական խնդրի մը մասին ալ, որ երեք օր առաջ սկսած էր: Մարդ մը մեռնելու տանն ըսած էր թէ՛

ամբողջ հարստութիւնը իր երկու որդիներէն արժանաւորագոյնին կը թողու։ Եւ որովհետեւ անոնց և ոչ մէկը կը հաւանէր միւսէն ետ մնալ, ուստի և թագաւորին գիմեցին։

Սողոմոն հարցուց թէ՛ ի՞նչ գործի տէր մարդիկ էին։ Եւ երբ պատասխան ստացաւ որ երկուքն ալ աղեղնաւոր-որսորդներ էին, ըսաւ։

— Դարձէ՛ք տուն։ Ես պիտի հրամայեմ ձեր հօր գիակը ծառի մը քով դնել։ Տեանենք նախ, թէ ձեզմէ ո՛րը աւելի անվրէպ նեա պիտի արձակէ անոր սիրտին վրայ, անկէ ետքը միայն կը վճռենք գործը։

Երկու եղբայրները վերադարձան, ընկերակցութեամբ մարդու մը. զոր թագաւորը դրած էր անոնց հետ՝ նետաձգութիւնը տեսնելու և արդիւնքը իրեն հազորդելու համար։ Չայն ալ հարցաքննեց թագաւորը՝ երկու եղբայրներու մրցումին ելքի մասին։

— Ես կատարեցի քու հրամանդ, տէ՛ր արքայ, ըսաւ այդ մարդը։ Ես ծերունիին գիակը դրի ծառին մօտ և երկու եղբայրներուն ձեռքը թափ իրենց սեփական նեան ու աղեղը։ Նախ՝ անդրանիկ եղբայրը արձակեց նետը։ Հարիւր քսան կանգուն հեռաւորութենէն անոր արձակած նետը ճիշտ աւ ճիշտ դպաւ հոն՝ ուր կը քարտիսէ կենդանի մարդուն սիրտը։

— Հիանալի՛ նետաձգութիւն, ըսաւ Սողոմոն։ Իսկ կրտսերը։

— Կրտսերը... ներէ՛, արքայ, ես չկրցայ հարկադրել որ ան քու հրամանդ ճշտապէս կատարէ... Կրտսերը պրկեց աղեղին լարը, նետը վրան դրաւ, և օտկայն զայն վար արձակեց, իր օտքերուն մօտ, ետ դարձաւ և ըսաւ լալազին. «Ո՛չ, ես չեմ կրնար կա-

տարել այդ գործը... Ես նեա չեմ արձակեր հօր գիակին վրայ»։

— Ուրեմն թող անո՛ր պատկանի իր հօր հարստութիւնը, վճռեց թագաւորը։— Ան ապացոյցը սուսաւ թէ հօրը արժանաւորագոյն որդին է։ Իսկ անդրանիկը, եթէ կ'ուզէ, կրնայ իմ թիկնապահներուս շարքը մտնել։ Ինծի պէ՛տք են ատոր նման ուժով և ազահ՝ մարդիկ, անվրէպ նետաձիգներ և թաւամաղ կուրծքով անհատներ։

Յետոյ թագաւորին առջեւ բերին երեք հողի։ Ասոնք առեւտրական ընկերութիւն մը հիմնելով՝ շատ դրամ էին վաստակած։ Եւ երբ Երուսաղէմ դառնալու ժամանակը եկաւ, անոնք ոսկին կաշեայ դօսիի մը մէջ կարեցին և ձամբայ ինկան։ Ճամբան անտառի մը մէջ գիշերեցին, իսկ ապահովութեան համար գօտին հողի մէջ թաղեցին։ Երբ առտուն արթնցան, դօսին չգտան իրենց դրամ տեղը։

Եւ ահա մէկը միւսը կը մեղադրէր թէ դաղանօրէն կողոպտած է դրամը. և որովհետեւ երեքն ալ շատ խորամանկ և նրբամիտ կ'երեւային իրենց խօսքերուն մէջ, թագաւորը ըսաւ։

— Չեր գատը վճռելէ առաջ, լսեցէք թէ ինչ պիտի պատմեմ ձեզի։ Գեղեցիկ աղջիկ մը դէպի ուրիշ երկիրներ ձաժորդող իր սիրականին խոտտացաւ իր վերագարձին սպասել և ուրիշ ոչ ոքի չտալ իր կուսութիւնը։ Բայց տղան հեռանալով այդ քաղաքէն, քիչ յետոյ ուրիշ քաղաքի մը մէջ ամուսնացաւ ուրիշ աղջկան մը հետ։ Առաջին նշանածը իմացաւ այդ բանը։ Նոյն միջոցին հարուստ և բարեսիրտ երիտասարդ մը, իր հայրենի քաղաքէն, և մանկութեանը ընկերը, աղջկան ձեռքը խնդրեց։ Մոտոյններուն հարկադրանքին տակ, աղջիկը

ամօթէն և երկիւղէն սիրա չըբաւ անոր ըսել իր խօս-
 անմը և ամուսնացաւ երիտասարդին հետ: Եւ երբ,
 հարսանեկան խնջօյքէն յետոյ երիտասարդը ննջարժան
 տարաւ աղջիկը և քնանալ կ'ուզէր անոր հետ, աղջիկը
 սկսաւ պողաթաղին խնդրել. «Թոյլ տուր որ նախ եր-
 թամ այն քաղաքը, ուր կը բնակի իմ նախկին սիրտ-
 կանս: Թող ան զիս արձակէ երդումէս, անկէ ետք կը
 վերադառնամ քովդ և կ'ընեմ ինչ որ կը ցանկատ»: Եւ
 սրովհետեւ երիտասարդը շտ'տ կը սիրէր աղջիկը, հա-
 ւանեցաւ անոր խնդիրը կատարել, թոյլ տուաւ որ եր-
 թայ: Ճամբան աւազակ մը յարձակեցաւ վրան, կողսպ-
 աեց և կ'ուզէր պղծել իսկ: Սակայն կոյսը անոր օտ-
 քերը ինկաւ և արցունքը աչքին՝ խնդրեց խնայել իբ
 կուտութեան, պատմելով աւազակին ամէն ինչ որ պատա-
 հած էր իրեն, և թէ՛ ինչո՛ւ ինք ուրիշ քաղաք կ'եր-
 թար: Եւ աւազակը լսելով մինչեւ վերջը՝ ամիսպէս
 զարմացաւ աղջկան խոստմնապահութեանը վրայ և ամիս-
 պէս յուզուեցաւ անոր ամուսնին բարեսրտութենէն, որ
 ո՛չ միայն խաղաղութեամբ ազատ արձակեց աղջիկը,
 այլ և ետ տուաւ յափշտակած թանկագին իրերը: Այժմ
 ես հարց կուտամ ձեզի, այս երեքէն ո՞րը ամէնէն լաւ
 վարմունքը ունեցաւ Աստուծոյ առջև.— աղջիկը, ամ-
 մուսինը, թէ՛ աւազակը:

Դատուողներէն մէկը ըսաւ թէ՛ աղջիկը ամէնէն
 աւելի արժանի է գովասանքի՝ իր խիստ երդմնապահու-
 թեանը համար: Երկրորդը հիացաւ ամուսնին բարձր
 սիրոյն վրայ. իսկ երրորդը աւազակին վարմունքը հա-
 մարեց ամէնէն մեծահոգին:

Այն ատեն թաղաւորը ըսաւ վերջինին.
 — Ուրեմն դո՛ւն ես գողցած ընդհանուրին պատ-

կանոց գօտին, սրովհետեւ դուն նկարագրով ազատ ես
 և աւրիշին ինչքին վրայ աչք ունիս:

Իսկ մարդը, ընկերներէն մէկուն տալով իր ճամ-
 բորգական գաւազանը, ձեռքերը վեր բարձրացուց և
 ըսաւ, երդում ձեւացնելով.

— Կ'երդնում յանուն Եհովայի, որ ոսկին իմ քովօ
 չէ, այլ անօր:
 Թաղաւորը ժպտեցաւ և ըսաւ իր զօրականներէն
 մէկուն.

— Վերցո՛ւր այդ մարդուն գաւազանը և երկու
 կտոր ըբէ:

Եւ երբ զօրականը կատարեց Սողոմոնի հրամանը,
 գետնին վրայ թափեցան ոսկի դրամները, որոնք պան-
 ուած էին փորուած գաւազանին մէջ: Իսկ գողը, ազ-
 շած թաղաւորին իմաստութեանը վրայ, անոր գահօյքին
 առջեւ ինկաւ երեսի վրայ և խոստովանեցաւ իր յան-
 ցանքը:

Նոյնպէս, Լիբանանի Տունը եկաւ կին մը, այրին
 քարտաշի մը, և ըսաւ.

— Ես արդարութի՛ւն կ'ուզեմ, աէ՛ր արքայ: Իմ
 ունեցած վերջին երկու տինար դրամովս ալիւր գնեցի,
 զոր անա այս կաւէ մեծ անօթին մէջ դրած՝ տուն կը
 թանկէ: Բայց յանկարծ սաստիկ հով մը փչեց և ցիր աւ-
 ցան ըբաւ ալիւրս: Ո՛հ, իմաստուն թաղաւոր, ո՞վ
 պիտի հատուցանէ իմ վնասս: Ես այժմ ոչինչ ունիմ
 երախաներս կերակրելու համար:

— Ե՛րբ պատահեցաւ այդ, հարցուց թաղաւորը:

— Այո ատու, արշալոյսին:

Սողոմոն հրամայեց կանչել քանի մը հարուստ վա-
 ճառականներ, որոնց նաւերը, ապրանքներով բեռնա-

ւորուած, նոյն առտուն դէպի Փրննիկէ պիտի երթային Յոպպէի ճամբով: Եւ երբ անոնք խռոված սիրածով գաւառաբանին դանդիմը մտան, թագաւորը հարցուց.

— Աղօթք ըրի՞ք դուք Աստուծոյ կամ աստուածներու, որ լաւ հով մը տայ ձեր նաւերուն համար:

Եւ անոնք պատասխանեցին.

— Այո՛, տէ՛ր արքայ: Այդպէս է: Եւ Աստուծոյ հաճելի եղան մեր զոհերը, որովհետեւ Ան մեզի լաւ հով մը զրկեց:

— Ես ուրախ եմ ձեզի համար, ըսաւ Սողոմոն: Բայց միեւնոյն հովը ցիրուցան ըրաւ այս աղքատ կնոջ ալիւրը, երբ անօթի մը մէջ տուն կը տանէր: Արդար չէ՞ ուրեմն որ դուք վարձատրէք այդ կինը:

Եւ անոնք, ուրախանալով որ թագաւորը այդպիսի փոփոք բանի մը համար միայն կանչած էր զիրենք, անմիջապէս այդ կնոջ անօթը լեցուցին արծաթի մանր և խոշոր դրամներով: Եւ երբ կինը արտասուալից աչքերով շնորհակալութիւն կը յայտնէր թագաւորին, ան քրքջալիւր խնդաց և ըսաւ.

— Համբերէ՛, ամէնը այդ չէ՛: Այս առտուան հովը ինծի՛ ալ ուրախութիւն բերաւ, որուն ես չէի սպասեր ընաւ: Ուրեմն անա, այս վաճառականներուն նուէրներուն վրայ ես կ'աւելցնեմ իմ արքայական նուէրս:

Եւ Սողոմոն հրամայեց Ադոնարիմի, իր գանձապահին, վաճառականներու դրամներուն վրայ այնչափ ոսկի դրամներ չարել, որ անոնց տակ այլեւս չերեւան արծաթ դրամներ:

Սողոմոն այդ օրը չէր ուզեր անբախտ տեսնել և է մէկը: Այնչափ պարգեւներ, թոշակներ և նուէրներ բաշխեց որ, ուրիշ ատեն մէկ տարուան ընթացքին

քրոճ չէր: Ներուժ շնորհեց Աքիմասի, Նէփթաղիմի երկրին սեծաւորին, որուն դէմ նախապէս իր դայրոյթը թափած էր իր ապօրէն հարկահանութեան համար: Ներեց նաեւ շատ մը օրինազանցներու յանցանքները: Չանց չրբաւ իր հպատակներուն խնդրանքները, բացի մէկ կնոջմէ:

Երբ թագաւորը դուրս կ'ելլէր Լիբանանի Տունէն, դէպի հարաւային փոքր դուռները, իր դէմը ելաւ անծանօթ մը, կաշեայ դեղին հագուստով, կարճահասակ և թիկնեղ, մութ-կարմիր ու մռայլ դէմքով, սեւ ու խիտ մօրուքով, եղան վիզով մարդ մը, որ իր թաւ, սեւ յոնքերուն տակէն դաժան հայեացք կը նետէր շուրջը: Այդ մարդը Մողոթի մեհեանին քրմապետն էր: Աղերսական ձայնով մը, միայն մէկ բառ արտասանեց.

— Արքայ... .

Քրմապետին անազապղնձեայ աստծուն որովայնին մէջ եօթը բաժանումներ կային. մէկը՝ ալիւրի համար, միւսը՝ ազաւնիներու, երրորդը՝ ոչխարներու, չորրորդը՝ գառներու, հինգերորդը՝ հորթերու, վեցերորդը՝ եզներու. իսկ եօթներորդը՝ իրենց իսկ մայրերու կողմէն զոհաբերուած մանուկներու յատուկ, շատոնց էր որ պարասլ կը մնար թագաւորին հրամանով:

Սողոմոն լուռ ու մունջ անցաւ քուրմին մօտէն, որ թագաւորին ետեւէն քայելով բազկատարած բացազանչեց աղերսագին.

— Կ'երդուրնցնեմ քեզ քու ուրախութեամբդ, արքայ, ողորմած եղիւր ինծի հանդէպ, և ես կը յայտնեմ քեզի թէ ի՞նչ վտանդի ենթակայ է քու կեանքդ:

Սողոմոն պատասխան իսկ չտուաւ. և քուրմը, տեղմնով իր ուժեղ բռունցքները, ուղեկցեցաւ թագաւորին մինչեւ դուռը, կատաղի հայեացքով մը:

VI.

Իրիկունը Սուլամիթ գնաց հին քաղաքամասը, ուր շարքերով կ'երկարաձգուէին լուսամտափոխներու, վաշխառուներու և անուշահոտութեանց կրպակները: Հոն գոհարավաճառի մը երեք դահեկանի (տրախմի) և մէկ տինար արծաթ դրամի ծախսեց իր միակ թանկագին գոյքը— ասնական օրերու յատուկ արծաթ օղերը,— իւրաքանչիւրը մէյ-մէկ սկսեայ աստղիկով:

Յետոյ մտաւ անուշահոտ իւզերու վաճառատուն մը: Խոր և մթին քարայէն որմախորչին մէջ ծալապատիկ և անշարժ նստած էր ծերուկ և գիրուկ, եզիպատացի կնճռադէմ ներքինի մը, չրջապատուած արարական ամբրոսի անօթներով, Լիբանանի խունկերու ծրարիկներով, քաղցր բարբոս խոտերու տրցակներով, բազմազան իւզերու սրուակներով,— ինքն այ համակ բուրումնաւէտ: Անիցա զգուշօրէն փիւնիկեան կաւէ փոքրիկ սրուակի մը մէջ կը հօսեցնէր զմուսսի ճիշտ ա՛յնքան կաթիլներ, որքան տինարներ որ ունէին Սուլամիթի բոլոր դրամները մէկտեղ: Եւ երբ աւարտեց այս գործը, սրուակի բերնին շուրջը մնացած իւզը հաւաքեց խցանով և ըսաւ նենգ ծիծաղով մը.

— Արեւալո՛յս աղջիկ, աղու՛ճր աղջիկ, երբ այսօր քու սիրահարդ համբուրէ կուրծքերուդ մէջտեղը և ըսէ՝ «ի՛նչ լաւ կը բուրէ քու մարմինդ, ո՛վ սիրականդ իմ», այդ բոպէին յիշէ՛ զիս ալ: Ես քու սրուակիդ մէջ երեք կաթիլ զմուսս աւելի՛ լեցուցի:

Եւ ահա, երբ գիշեր եղաւ ու լուսինը Սիդովամէն գեր բարձրացաւ՝ անոր տուններուն ճերմկութիւնը լու-

ծելով ծառերու սեւ-կապտաբակ սառներներու և կաթնարայր կանանչին հետ, Սուլամիթ ելաւ այծի բուրդէ պատրաստուած իր աղքատիկ անկողինէն և սկսաւ ակամօղ դնել: Խաղաղութիւն կը տիրէր տունին մէջ: Իր քայրը համաչափօրէն կը շնչէր, պտակած գետնին վրայ: Միայն դուրսը, ճամբուն մօտի թուփերուն մէջ, զիլ և աւժգին կը ճուռօղէին թռչունները, իսկ աղջկան ականջներուն մէջ կը պճլտար արիւնը: Պատուհանին վանդակը, գծաւորուած լուսնի լոյսով, որոշապէս և շեղակի կ'անդրադառնար յատակին վրայ:

Սարսուռէն, սպասուէն և երջանկութենէն դողահար՝ Սուլամիթ քակեց իր հագուստին կոճակները, զգեստը իջեցուց իր ոտքերուն տակ և ոստում մը ընելով անոր վրայէն՝ սենեակին մէջտեղը կանգնեցաւ մօրկ մարմինով: Պատուհանին կողմը դարձուցած էր երեսը, որ կը ճառագայթէր վանդակապատէն ներս նայող լուսնին ջուլքով: Աղջնակը անուշարայր թանձր զմուսսով օձեց իր ուսերը, կուրծքն ու որովայնը և վախնալով թէ մի՛ գուցէ կորսուի թանկագին կաթիլներէն մէ՛կն իսկ, արագօրէն սկսաւ անուշահոտ իւզը շփել իր ոտքերուն, անութներուն և վիզին: Ու երբ քնքուշ ու փափկօրէն իր ատիերով ու արմուկներով կը շփէր մարմինը, կը սարսուար քաղցր նախազգացումէն: Եւ անուշանուշ խնդալով ու գողդղալով՝ պատուհանէն դուրս կը նայէր, ուք՝ վանդակապատէն անդին՝ կ'երեւային երկու բարտիներ, մէկ կողմէ մթին և միւս կողմէ արծաթափայլ գոյնով: Ու աղջնակը կը շնչէր ինքնիրեն.

— Այս ամէնը քեզի՛ համար են, սիրականս, քեզի՛ համար, սիրեցեա՛լդ իմ: Իմ սիրականս աւելի՛ ազուօր է քան տասը հազար ուրիշներ. անոր գլուխը

զուտ սակի է, մաղերը ալեծածան՝ սեւ սաթի նման: Անոր բերանը ի՞նքնին անուշութիւնն է, իր ամբողջ էութիւնն ալ՝ հեշտանք: Ահա՛ թէ ո՛վ է իմ սիրականս, ահա՛ թէ ո՛վ է իմ եղբայրս, Երուսաղէմի՛ աղջիկներ...:

Ու այսպէս, զմուռսի քաղցր բուրմունքի մէջ, Սուլամիթ պառկեցաւ իր անկողնին վրայ: Իր դէմքը զարձուցած էր դէպի պատուհանը, մանուկի մը նման՝ իր ձեռքերը սեղմած էր ծունկերուն մէջտեղը. սիրտը օւժգնօրէն կը տրոփէր սենեակին մէջ: Այսպէս անցաւ երկար ժամանակ: Աչքերը կիսախուռի, սուղուեցաւ թմրութեան մը մէջ. բայց սիրտը արթուն էր: Կ'երազէր թէ՛ սիրականը պառկած է իր քովը: Իր աջ ձեռքը գլխուն տակ է, իսկ ձախով՝ դրկած է գինքը: Հեշտագին երկիւղով մը՝ աղջնակը թօթուեց թմրութիւնը, իր քովը՝ անկողնին մէջ փնտռեց սիրականը, բայց ոչ մէկը գտաւ: Լուսնի շողերը յատակէն տակաւ կը ստօնէին դէպի պատը, կ'ամփոփուէին ու շեղ ձեւ կ'առնէին: Կը ճուռօղէին թռչունները, միայր կը կարկաչէր Կեղբոնի հեղեղատը և կը լսուէր թէ ի՞նչպէս քաղաքին մէջ անտարբեր կ'երգէ գիշերապահը:

«Հապա եթէ՛ յանկարծ ան չգոյ այսօր, — կը մտածէ Սուլամիթ. և՛ս ինչդրեցի որ չգոյ. հապա եթէ յանկարծ մտի՛կ ընէ ինձի... Կ'երգուընցնեմ ձեզ, Երուսաղէմի՛ աղջիկներ, կ'երգուընցնեմ ձեզ լեռներու եղնիկներով և դաշտերու շուշաններով — մի՛ արթնցնէք սէրս, որչափ ատեն որ ան չէ՛ եկած մօտս... Բայց... Ահա՛ այցի եկաւ ինձի սէրը: Շո՛ւա եկուր, սիրականդ իմ. հարսդ քեզի՛ կը սպասէ: Ելի՛ր սրընթաց ինչպէս մատաղաջ եղնիկը՝ բայտասնաշատ լեռներու վրայ:»

Բակին մէջ աւազը կը շխշոյ թեթեւաքայլ օտ-

քերուն տակ: Զգոյ՜ ձեռք մը կը զարնէ լուսամտառ: Մթին դէմք մը կ'երեւայ վանդակապատին միւս կողմը: Կը լսուի սիրականին սիրամբմունջ ձայնը.

— Բաց դուռը, քո՛յր իմ, սիրականդ իմ, իմ անբի՛ծ աղաւնեակս: Իմ գլուխս ցօղով է ծածկուած: Եւ յանկարծ, Սուլամիթի ամբողջ մարմինը կարծես կախարդական օղակի մը մէջ կ'առնուի: Կ'ուզէ վեր ելլել, բայց չի կրնար, կ'ուզէ ձեռքերը թօթուել, և չի կրնար: Առանց հասնալու թէ ի՞նչ կ'ըլլայ՝ ինքն իրեն կը շնչէ պատուհանին նայելով.

— Ա՛հ, անոր գանգուրները թաթախուած են գիշերային ցօղիկներով: Բայց ես՝ հաներ եմ շապիկս: Հիմա ի՞նչպէս հազնիմ նորէն:

— Ելի՛ր, սիրականս, աղու՛ճս: Դուրս եկուր: Արշալոյսը կը մօտենայ, ծաղիկները կը բացուին, լազողը կը ծորէ իր անուշիկ բուրմունքը, երգելու ժամը հասաւ, տատրակին ձայնը արդէն կը լսուի լեռներէն:

— Ես իմ ոտքերս լուացի, — կը շնչէ Սուլամիթ. — ի՞նչպէս քայլերս դնեմ յատակին վրայ:

Մթին գլուխը կ'անհետանայ պատուհանին վանդակապատէն, քայլերու ձայներ կը լսուին տունին բոլորտիքը և յետոյ կը զադրին սենեակի դուռին մօտ: Սիրականը զգուշօրէն ձեռքը ներս կը սողոսկէ դուռին փականքէն: Կը լսուի թէ ինչպէս իր մատներով կը փնտռէ ներսի սողնակը:

Այն ատեն, Սուլամիթ վեր կ'ելլէ, ամբօրէն կը սեղմէ ասիւր իր կուրծքին և երկիւղով կը շնչէ.

— Գոյրս կը քնանայ, ես կը վախնամ արթնցնել գինքը:

Աղջնակը, վարանոտ, կը հագնի իր սանդալները, թեթեւ հագուստ մը կը նետէ մերկ մարմինն վրայ, ծածկոց մըն ալ կ'առնէ և կը բանայ դուռը, որու փականքին վրայ եւս կը մնան զժուռսի հետքերը: Բայց ոչ ոք կայ այլեւս ճամբուն վրայ, որ միապաղաղ կերպով ճերմակին կուտայ մթին թուփերու ծոցէն, առտուան գորշ խաւարին մէջ: Սիրակաւը ա'լ չէր սպասեր, — գացեր հեռացեր էր, մինչեւ իսկ անոր քայլերուն ձայնը լսելի չէր այլեւս: Լուսինը պզօրկցեր էր և շատ բարձրէն կը սահէր երկնակամարին վրայ: Արեւելքը՝ լեռներու այլքներուն վրայ, զով երկինքը վարդագոյն տեսք կը ստանար տակաւ, արշալոյսէն առաջ: Հեռուն կը նշմարուէին Երուսաղէմի ճերմակ տուները և պարիսպները:

— Սիրակաւնո, կեանքի՛ս թագաւորը, կը կանչէ Սուլամիթ գաղջ մթութեան մէջ: Ահաւասիկ ես այստեղ եմ: Ես քեզի կը սպասեմ... Դարձի՛ր:

Բայց ո'չ ոք կ'արձագանգէ:

«Ուրեմն ես պիտի վաղեմ ճամբայէն, պիտի հասնիմ, անպատճառ պիտի հասնիմ սիրականիս» — կ'ըսէ ինքն իրեն Սուլամիթ: — Կ'անցնիմ քաղաքին մէջէն, փողոցներէն, հրապարակներէն, կը փնտռեմ կը գտնեմ այն որ իմ հոգի'ս կը սիրէ: Ո՛հ, եթէ դուն իմ եղբայրս բլրայիր, և մօրս սախնքները ծծած: Այն առան ես քեզի ճամբուն վրայ կը բռնէի և կը համբուրէի, և ո'չ ոք կրնար մեղադրել դիս: Ես ձեռքդ կը բռնէի և քեզ մօրս տունը կը բերէի: Դուն կրնայիր ուսուցանել ինձի, իսկ ես նուրի հիւթ կուտայի քեզի խմելու: Կ'երգուընցնեմ ձեզի, Երուսաղէմի՛ աղջիկներ. եթէ հանդիպիք սիրականիս, ըսէ՛ք իրեն որ ես խոցոտուած եմ սէրով»:

Այսպէս կ'ըսէ ինքնիրեն և թեթեւ ու դիւրաստեալներով առաջ կը վազէ քաղաքին ճամբէն: Աղբանոցի դուռներուն մօտ, պատին քով նստած են և առտուան դովութեան մէջ կը ննջեն երկու քաղաքապահներ, որոնք գիշերը պտտեր են քաղաքին չորս կողմը: Անոնք կ'արթննան և զարմանքով կը նային վազող աղջկան: Աւելի երիտասարդը վեր կ'ելլէ և անոր առաջը կ'առնէ թեւերը պարզած.

— Համբերէ՛, համբերէ՛, ո՛վ գեղուհի, կը բացազանչէ ծիծաղելով: Ո՞ր կ'երթաս այդպէս շապա-շապա: Դուն գիշերը գաղտուկ քու սիրականիդ անկողնին մէջ ես անցուցեր և տակաւին տաք ես անոր գիրկէն, իսկ մօնք շարունակ կը սրսփանք գիշերուան խոնաւութեանէն: Արդար է որ քիչ մը նստիս մեր քովը:

Քաղաքապահներէն աւելի տարէցը սօքի կ'ելլէ և կ'ուզէ գրկել Սուլամիթը: Զի՛ ծիծաղիր, կը շնչէ ծանրօրէն, և յաճախ սուլելով, կը լզէ իր կապոյտ շրթունքները: Սոչոր սպիներով այլանդակուած իր երեսը սարսուռ կ'ազդէ գորշ խաւարին մէջ: Կ'ըսէ խուպոտ և լրբենի ձայնով.

— Իրա՛ւ. ինչո՞վ ինէ աւելի լաւ է քու սիրականդ, սիրուն աղջիկ: Գոցէ՛ աչքերդ, և տարբերութիւն չպիտի գտնես իմ և անոր միջեւ: Նոյն իսկ ես աւելի աղուոր եմ, որովհետեւ, իրաւ կ'ըսեմ, աւելի փորձառո՛ւ եմ:

Երկու քաղաքապահները կը բռնեն աղջկան կուրծքէն, ուսերէն, թեւերէն և հագուստէն: Բայց Սուլամիթ ճկուն է և ուժեղ, իր մարմինն ալ՝ իւզով օժուն, լարծու: Եւ օձիքը կ'ազատէ, քաղաքապահներու ձեռքին մէջ թողլով իր ծածկոցը և աւելի արագօրէն

ես կը վազէ եկած ճամբէն: Ո՛չ վիրաւորանք և ոչ ալ երկիւղ զգացած էր. իր խելքը-միտքը Սողոմոնով յափշտակուած էր: Իր տունին քովէն անցնելով կը տեսնէ այն դուռը ուրկէ քիչ առաջ դուրս ելած էր: Լայն բացուած կը մնար դուռը, և ճերմակ պատին վրայ կ'ուրուազծուէր իւր սեւ քառանկիւն մը: Բայց աղջիկը դա՛րձեալ կը բռնէ իր շունչը, կը կծկուի ճկուն կատուի մը նման, թաթերու վրայ անձայն առաջ կը սլանայ և կ'անցնի կ'երթայ քովէն:

Կ'անցնի Կեղրոնի կամուրջէն, Սեղոված գիւղին ծայրը քերելով քարքարուտ ճամբէ մը և քայլ առ քայլ կը մտնէ այ Բառն-էլ-Բարի հարաւային լանջին ու կը մտնէ իր այգին: Եղբայրը տակաւին կը քնանար որթատունկերուն մէջ՝ փաթթուած բրդեայ ցօղաթուրմ ծածկոցով մը: Սուլամիթ կ'արթնցնէ եղբայրը, բայց ան դժուարաւ կ'արթննայ, որովհետեւ համակուած է առտուան անուշ քունով:

Ինչպէս երէկ, արշալոյսը կը բոցավառի և կը բարձրանայ Անաղէի կատարը. որթատունկերու ծաղիկներէն բուրմունքի շիթեր կը կաթին չորսողին:

— Պիտի երթամ ու մտիկ ընեմ այնտեղ, պարիսպին մօտ, ուր կեցած էր իմ սիրականս, կ'ըսէ Սուլամիթ: Իմ ձեռքերով պիտի շօշափեմ այն քարերը, որոնց դպած է ինք: Պիտի հաժքուրեմ այն հողը, որուն վրայ քալեր է ինքը:

Ու թեթեւ կը սահի որթատունկերու մէջէն, որոնք խոնաւութիւն կը ցօղեն իր ոտքերուն, իսկ ցօղն է որ կը կաթկթէ իր արմուկներուն վրայ: Սուլամիթին զուարթ կանչը կը տարածուի այգիին մէկ ծայրէն

միւտը: Արքան կեցած է պարիսպին ետեւը: Պայծառ դէմքով մը կը աւարածէ իր ձեռքերը աղջկան դիմաց:

Պարիսպին վերէն աղջնակը ուսուին մը կ'ընէ թռչունէն ալ թեթեւ ու անխօս, և երջանկութեան հեւքով կը փաթթուի թագաւորին վիզը:

Այսպէս կը սահին քանի մը վայրկեաններ: Վերջապէս ազատելով իր շրթունքները աղջկան բերնէն, Սողոմոն կ'ըսէ զմայլագին և դողդոջուն ձայնով մը.

— Ա՛հ, աղուո՛ր ես դուն, սիրակա՛նս, շա՛տ աղուար ես:

— Ա՛հ, ի՛նչպէս գեղեցիկ ես դուն, սիրակա՛նս:

Յափշտակութեան և ցնծութեան արցունքներ— երանութեա՛ն արցունքներ— կը փայլին Սուլամիթի տոգոյն այլ սիրուն դէմքին վրայ: Սիրոյ յօգնութեանէն կը խոնարհի գետնին վրայ և խենթ խօսքեր կը չչնչէ հազիւ լսելի ձայնով.

— Մեր անկողինը կանանչն է: Մայրի ծառերը՝ առատադ մեր գլխուն վերեւ... Համբոյրնե՛ր դրոշմէ շուրթներու վրայ, քո՛ւ բերնիդ համբոյրները: Քու վաղաքանքներդ աւելի անուշ են քան գինին...

Քիչ յետոյ Սուլամիթ իր գլուխը դրած էր Սողոմոնի կուրծքին վրայ: Թագաւորը ձախ ձեռքով գրկած էր աղջնակը:

Թագաւորը շրթունքները կը մտեցնէ աղջկան ականջներուն, չուկով կ'արտասանէ բառեր, քնքարէն ներդաշնակութիւն կը հայցէ, իսկ Սուլամիթ կը կարմրի անոր խօսքերէն ու կը գօցէ իր աչքերը: Եւ յետոյ յուզումի աննկարագրելի, չքնաղ ժպտով մը կ'ըսէ.

— Եղբայրներս դիս պահապան կարգեցին խաղողի այգիին... իսկ ես իմ սեփակա՛նն իսկ չկրցայ պահպանել:

Սակայն Սողոմոն կ'առնէ անոր պղտիկ և թուր
ձեռքը ու ջերմօրէն կը սեղմէ իր չրթներուն:

— Դուն չե՞ս ցաւիւր ատոր համար, Սուլամի' թ':

— Ո՛հ, ո՛չ, թագաւօրս, օրակա՛նս, բնա՛ւ չեմ
ցաւիւր: Եթէ դուն մինչեւ իսկ այս բօսէին ելլէիր և
երթայիր, եթէ ես դատապարտուած ըլլայի այսուհետեւ
քեզ անգամ մըն ալ չտեսնելու, մինչեւ իմ կեանքիս
վերջը գոհունակութեամբ պիտի արտասանէի քու ա-
նունդ, Սողոմոն:

— Սա՛ ալ ըսէ ինծի, Սուլամի' թ... Միայն թէ
կ'աղաչեմ, շիտակը ըսէ, անբի՛ծս... Գիտէի՛ր դուն
թէ ես ո՛վ եմ:

— Ո՛չ, ես ա՛յժմ իսկ չգիտեմ այդ: Ես կը մտածէի
որ... բայց կ'ամչնամ խոստովանելու... Կը վախնամ
որ խնդաս վրաս... Կը պատմեն որ հոս, Բատն-էլ-Բար
սարին վրայ, մերթ-մերթ կուպաշտական աստուածներ
կը թափառին... Շատերը անոնցմէ, կ'ըսեն, խիստ գե-
ղեցիկ են... Ես եւս մտածեցի թէ արդեօք Հոր ատ-
ուածը չե՞ս դուն, Ոսիրիսի որդին, կամ ուրիշ ատ-
ուած մը:

— Ո՛չ, ես թագաւօր եմ միայն, սիրակա՛նդ իմ:
Բայց ահա ես հոս կը համբուրեմ քու սիրասուն, քու
արեւակէզ ձեռքդ, և կ'երդնու՛մ քեզի որ երբե՛ք, եր-
բե՛ք ո՛չ պատանկութեանս առաջին սիրային տառա-
պանքներու միջոցին, ոչ իսկ իմ փառքիս օրերուն, իմ
օրրատ չէ տոչորած ա՛յնպիսի անյագուրդ հեշտանքով
մը, որ իմ մէջս կ'արթնցնէ քու մէկ ժպի՛տն անգամ,
մէկ շփումն իսկ քու հրաբորբոք գանգուրներուդ, մէկ
ուր՛րտն անգամ քու ծիրանի չրթունքներուդ: Դուն գե-
ցիկ ես ինչպէս Կիդուրի վրանները, ինչպէս վարադօյր-

նէրը Սողոմոնի տաճարին: Գու գուրգուրանքներդ
կ'արբեցնեն զիս: Կուրծքդ, աե՛ս, իբրեւ բուրմունք կը
յորդի, իսկ ծիծերդ դինի կը հոսեցնեն:

— Ո՛հ, այո՛, նայէ՛, մտի՛կ ըրէ ինծի, օրբեցեա՛լդ
իմ: Գու քչքերդ կը յուզեն զիս: Ո՛հ, ի՛նչ բերկրանք-
չէ՞ որ քու ցանկութիւնդ ինծի՛ ուղղուած է: Գու մա-
ղերդ բուրմունքաւ ես: Կուրծքիս վրայ ընկողմանած՝
դուն կը նմանիս գմուռսի փունջի մը:

Ժամանակի ընթացքը կանգ կ'առնէ և անոնց զըլ-
թուն վրայ պայծառօրէն կը շողայ արեգակին սկաւա-
ռակը:

Անոնց անկողինը կանանչն է, ծածկոցը՝ մայրի
ծառերը, պատերը՝ նոճիները: Իսկ անոնց վրանին
դքօշը՝ իրենց սէրը:

VII.

Թագաւորը իր արքունիքին մէջ աւազան մը օւնէր
աթանկիւն, զով աւազան մը, սպիտակ մարմարէ շին-
ուած: Մութ-կանանչ մոյրեփառ աստիճանները մինչեւ
աւազանին յատակը կ'իջնէին: Ծեփը եգիպտական
յասպիտէ էր, ձիւնաթոյր-ձերմակ յասպիտէ— վարդա-
գոյն և հազիւ նշմարելի երակներով— որ իբրեւ աւա-
զանին շրջանակ կը ծառայէր: Ամէնէն ընտիր սեւ
փայտէ էին կերտուած պատերու քանդակները: Վար-
դագոյն սարդիոնէ առիւծի չորս գլուխներ բարակ կօ-
հակներով ջուր կը հոսեցնէին աւազանին մէջ: Պատե-
րուն վրայ, սպիտակ թեթեւ սիւներուն մէջտեղը,
փակցուած էին Սիդոնի մէջ պատրաստուած թիւով

ութը մարգահասակ ընտիր, արծաթեայ ողորկ հայե-
լիներ:

Երիտօտարդ աղախիններ աւագանին մէջ բուրսու-
նաւէտ հեղուկներ կը կաթեցնէին, Սուլամիթի լոգան-
քէն առաջ: Հեղուկներէն աւագանին ջուրը կը ձերմկէր,
կապտորակ գոյն կ'առնէր, և կաթնագոյն ծիածանիկի
խողեր կը ցայտէր: Սուլամիթի հագուստները հանող
նաժիշաները զմայլանքով կը նայէին անոր մարմնին
վրայ. և երբ Սուլամիթ հանուած կ'ըլլար արդէն, զայն
հայելիին առջև կը տանէին: Ո՛չ մէկ թերութիւն կար
անոր գեղեցիկ մարմնին վրայ, որ ոսկեգոյն նուրբ
աղուսամազեր ունէր արդէն և որ հասուն, թխագոյն
պտուղի մը կը նմանէր: Սուլամիթ, ինքն ալ, նայ-
ուածք մը նետելով հայելիին մէջ իր իսկ մերկ մարմնին
վրայ, կը կարմրէր ու կը մտածէր. «Այս ամէնը քեզի՛
համար է, ի՛մ թագաւորս»:

Ու դուրս կ'ելլէր աւագանէն՝ թարմ, զով և ա-
նուշաբոյր մարմինով, ջուրի դողդըջուն կաթիլներ
վրան: Նաժիշաները իրեն կը հազցնէին եզիպտական
ամէնէն նուրբ կաւաւէ պտորաստուած սպիտակ և կարճ
չապիկ ժը, անոր վրայէն՝ սարգոնեան թանկարժէք
քեհնգեայ ծիրանի մը— փողփողուն ոսկիի գոյնով,
այնպէս որ կ'ըսէիր թէ հագուստը արեւի ճառագայթ-
ներէն է հիւստուած: Նաժիշաները Սուլամիթի ոտքերուն
կը հազցնէին մատղաշ այծի կաշիէ պտորաստուած
կարմիր սանդալները: Անոնք կը չորցնէին անոր մութ-
հրավառ գանգուրները և կը կապէին սեւ ու խոշոր
մարգարթայեռ թելերով. իր ձեռքերը կը զարդարէին
հնչուն ապարանջաններով:

Սուլամիթ այս կերպարանքով կեցաւ Սողոմոնի

առջև, և թագաւորը խոր ցնծութեամբ բացազանչեց.

— Ո՞վ է այս, որ կը փայլի արշալոյսի մը նման,
որ գեղեցիկ է ինչպէս լուսինը, պայծառ՝ ինչպէս ա-
րեւը: Ո՛հ, Սուլամիթ, քու գեղեցկութիւնդ աւելի՛
տհարկու է քան դրօշակներ ծածանող զօրագունդերը:
Եթէ հարիւր կիներ ձանչցած եմ ես և երեք հարիւր
հարձեր, անթիւ-անհամար ալ կոյսեր. բայց դուն
եղակի՛ ես, աղուորս: Քեզի տեսնող թագուհիները
պիտի փառաբանեն քեզ, նաժիշաները պիտի երկրպա-
ղեն քեզի, աշխարհիս բոլոր կիներն ալ քու գովքդ
պիտի երգեն: Ո՛հ, Սուլամիթ, այն օրը որ դուն իմ
կիսն դառնաս և թագուհիս, իմ սիրտիս համար ամէնէն
երջանիկ օրը պիտի ըլլայ:

Սուլամիթ մտեցաւ ձիթենիի փայտէ շինուած և
քանդակուած դուռին, ու մէկ այսպէ յենլով անոր, ը-
սաւ.

— Ես կ'ուզեմ միայն քու ստրկուհի՛դ ըլլալ, Սո-
ղոմոն: Ահաւասիկ ես իմ ականջս դուռին չըջանակիւն
վրայ դրի: Եւ կ'աղաչեմ քեզի. Մովսէսի օրէնքին հա-
մաձայն՝ գամէ՛ ականջս, իբրև վկայութիւն իմ կամա-
ւոր ստրկութեան քու առջև:

Այն ատեն Սողոմոն հրամայեց բերել իր գանձաբա-
նէն թանկագին օղեր՝ մութ-կարմիր կարկեսանէ շինուած,
երկարաւուն տանձի ձեւով: Սողոմոն ինք անցուց
օղերը Սուլամիթի ականջներուն և ըսաւ.

— Սիրականս, ինձի՛ կը պատկանիս, ես ալ՝ քեզի:
Եւ բռնելով Սուլամիթի ձեռքէն, թագաւորը զայն
ուտարաւ ինչոյքի դահլիճը, ուր կը սպասէին արդէն իր
բարեկամները և մերձաւորները:

VIII.

Եթէ որ էր անցեր այն առաւօտէն, երբ Սուլամիթ թագաւորին արքունիքը մտաւ: Եթէ որ ինք ու թագաւորը սէ՛ր վայելեցին ու չյագեցան:

Սողոմոն կը սիրէր պէնել իր սիրուհին թանկագին զարդարանքներով: «Ի՛նչպէս սլացի՛կ են ջու փոքրիկ սաքերդ մոյկերու մէջ», — կը բացագանչէր ան զմայլագին և ծոնկ չտըած անոր առջեւ, կարդով կը համբուրէր անոր ստաներուն մատները և անոնց վրայ կ'անցընէր մատանիներ այնպիսի զեղեցիկ և հազուագիւտ քարերով, որոնց նմանը չկար նոյնիսկ քահանայապետին վակասին վրայ: Սուլամիթ ուշադիր ականջ կը զնէր անոր, երբ ան կը խօսէր իրեն քարերու ներքին ընոյթին, անոնց կախարդական յատկութիւններուն և խորհրդաւոր նշանակութեանց մասին:

— Ահաւասի՛կ կայծակնը՝ Ուփիւր երկրին սրբազան քարը, — կ'ըսէր թագաւորը: Ան տաք է և աամուկ: Նայէ՛, ան կարմիր է ինչպէս արիւնը, ինչպէս վերջաւայտը, ինչպէս նուռին փթթած գոյնը, ինչպէս թանձր գինին Մնգաղզայի այգիներուն, ինչպէս ջու շուրթերդ, Սուլամիթս, ինչպէս են ջու շրթունքները առտուան պահուն, սիրոյ գիշերէն ետք: Ասիկա սիրոյ, բարկութեան և արիւնի քարն է: Տենդէ տառապող կամ տենչանքէ արբեցած մարդու մը ձեռքին՝ այդ քարը աւելի եւս ջերմ կը դառնայ և կը վառի կարմիր բոցով ժը: Անցա՛ւր զայն մատիդ, ի՛մ սիրականս, և պիտի տեսնես թէ ինչպէս կը վառի: Եթէ մէկը փոշի դարձընէ զայն և շուրով առնէ, իր դէմքը պիտի կարմրի, սա-

մաքը պիտի հանգոտանայ, հոգին պիտի զուարթանայ: Ջայն կրողը իշխանութիւն ձեռք կը բերէ մարդոց վրայ: Ան կը բուժէ մարդուն սիրաը, ուղեղը և յիշողութիւնը. բայց յգի ժամանակ պէտք չէ՛ կրել զայն, որովհետեւ սիրոյ կիրքեր կը յարուցանէ ան իր շուրջը:

Ահաւասիկ թափանցիկ քար մը՝ պղինձի ժանգառի գոյնով: Եթովպացիներու աշխարհին մէջ, ուր կ'արտադրուի, Մգնատիս-Ֆրա կ'անուանեն զայն: Ասիկա ինձի նուիրեր է իմ կնոջ՝ թագուհի Աստիսին հայրը, Եգիպտոսի Սաւօակիմ փարաւոնը, որուն ձեռքը անցած է այս քարը գերի ինկած թագաւորէ մը: Դուն կը տեսնես որ, ան զեղեցիկ չէ, բայց իր գինը անգնահատելի է, որովհետեւ աշխարհիս վրայ միայն չորս մարգեր տէր են Մգնատիս-Ֆրա քարին: Ան անսովոր յատկութիւն մը ունի, — արծաթը իրեն քաշելու, ինչպէս ազան և արծաթասէր մարդ մը: Ես քեզի կը նուիրեմ զայն, որովհետեւ դուն անչափանդիր ես, անգի՛նս:

«Մաի՛կ ըրէ, Սուլամիթ, այս շափիւղաներուն: Ասոնցմէ մէկ քանին իրենց գոյնով նման են ցորենի տերեփուկներուն, ուրիշներ նման են աչնան երկինքին, շատեր՝ ծովու կը նմանին, երբ օդը պայծառ է: Ասիկա կուտութեան քարն է — պաղ ու վճիտ: Հեռաւոր ու գժուարին ձամբորդութիւններու ժամանակ առ քարը բերնին մէջ կը զնեն, ծարաւը յագեցնելու համար: Ան կը բուժէ նմանապէս բորոտութիւնը և ամէն տեսակ գէշ կոչտերը: Անիկա պայծառութիւն կուտայ մտածումին: Հոռմի մէջ Արամաղդի քուրմերը ցուցամտախ վրայ կը կրեն այդ քարը:

«Բոլոր գոհարներու թագաւորն է — Շամիր քարը: Յոյները զայն Ագամանդ կ'անուանեն, որ «անպարտելի»

կը նշանակէ: Ան աշխարհիս բոլոր նիւթեղէններէն աւելի կարծր է և անվթար կը մնայ ամէնէն բոցավառ կրակին մէջ անգամ: Այս՝ արեգակին լոյսն է, որ խտացեր է երկրիս վրայ և պողեր է ժամանակի ընթացքին: Ուրախացիր, Սուլամիթ, ան կը խաղայ բոլոր գոյներուն հետ, բայց ինք կը մնայ թափանցիկ, ինչպէս ջուրի կաթիլը: Կը փայլի գիշերուան մթութեան մէջ, բայց ցորեկն իսկ կը կորսնցնէ իր փայլը ժարդասպանի ձեռքին վրայ: Շամիր քար կը կապեն ծանր երկունքով բռնուած կիներու ձեռքին վրայ, զայն իրենց ձախ ձեռքին վրայ կ'անցընեն նաեւ կօխի գացող զօրականները: Ան որ Շամիր կը կրէ, — հաճելի կը դառնայ թագաւորներուն և չի վախնար չար ոգիներէ: Շամիր քարը մարդու երեսէն կը քչէ խայտաբղէտ դոյնը, կը մաքրէ չնչառութիւնը, հանգիստ քուն կը պարզեւէ լուսնոտներուն և կը քրտնի թոյնի մը մօտիկութենէն: Շամիր քարերը կ'ըլլան արական և իգական գեանին խորը՝ անոնք ընդունակ են բաղմանալու:

«Լուսնաքարը, աժգոյն և մեղմիկ, ինչպէս լուսինի փայլը, — ասիկա քաղդէացի և բարեկացի մօզերու քարն է: Գուռակութիւններ ընելէ առաջ, անոնք այդ քարը կը դնեն լեզուին տակ և ան ձիրք կուտայ անոնց՝ ապագան կանխատեսելու: Անիկա լարային կրպ մը ունի լուսնին հետ, որովհետեւ լուսնի լրումի ատեն կը պաղի և կը փայլի աւելի պայծառօրէն: Ասիկա նպաստաւոր է կիներու համար այն տարին, երբ անոնք հասունալով մանկութենէ կ'անցնին աղջիկնութեան:

«Միշտ վրադ պահէ այս զմրուխտէ մատանին, քոյր իմ հարսն, որովհետեւ զմրուխտը, իսրայելի թագաւոր Սողոմոնի նախասիրած քարն է: Անիկա կանանչ

է, յօտակ, թրթուռն և քնքուշ, ինչպէս գարնանային խոտը, և երբ մարդ երկար կը նայի տնոր վրայ, օբ'բօք կը պայծառանայ: Եթէ դուն առաուընէ մտիկ ընես անտք, քեզի համար ամբողջ օրը թեթեւ կուգայ: Բու գիշերային անկողինիդ վերէն ես զմրուխտ պիտի կախեմ, աղուորս, թող ան փարտաէ գէշ երթողներդ, թող մեղմացնէ որտիդ բախումները և ցրուէ սեւ միտքերդ: Զմրուխտ կրողի մը չեն մօտենար ո՛չ օձերը և ո՛չ ալ կարիճները, իսկ եթէ զմրուխտը օձի մը աչքերուն առջեւ պահենք, անոնցմէ անընդհատ ջուր կը հոսի, մինչեւ որ կուրանան: Փոշիացած զմրուխտ կուտան թունաւորուած մարդուն, խառնելով ուղտի տաք կաթին մէջ, օրպէսզի ցնդի թոյնը: Վարդի իւղի մէջ լուծուած զմրուխտը կը բուժէ թունաւոր սողուններու խայթուածքը, իսկ քրքուժի հետ լուծելով և հիւանդ աչքերուն վրայ դնելով, ան կը բուժէ հակուրութիւնը: Ան կ'օգնէ նաեւ դարմանումին թանջքին և սեւ հաղին, որ բուժելի չէ, մարդկային և ո՛չ մէկ միջոցով:»

Թագաւորը իր սիրականին նուիրեց նաեւ լիբիական մեղեսիկներ (ամեթիս), որոնք իրենց գոյնով նման են գարնանային նորափթիթ մանիշակներուն, Լիբանանի լեռնաստորոտներու անտառները ծաղկող մանիշակներուն. մեղեսիկներ, որ հրաշագործ զօրութիւն մը ունին՝ սանձելու մրբիկը, մեղմելու չարութիւնը, պաշտպանելու արբեցութենէ և օժանդակ ըլլալու՝ վայրենի գազաններու որսորդութեան ատեն: Թագաւորը ընծայեց նաեւ Պերսեպոլիսի փերուզակ, որ երջանկութիւն կը բերէ սիրոյ մէջ, կը դադրեցնէ ամուսիններու վէճերը, կը փարատէ թագաւորին բարկութիւնը և կը նպաստէ նժոյգներ զսպելու և վաճառելու:

առանձին նախնային կառուցած կառուցած թանկագին քարը, որ կը պահպանէ մարդու հարստութիւնը, ինչպէս նաեւ իր տիրոջը բանականութիւնը և առողջութիւնը: Նախնային դարու կառուցած, — ինչպէս ծովի ջուրին գոյնը՝ ակերուէն մօտ — կապոյտ գոյնով քարը, բուժիչ՝ բորստութեան և սպիտակուցի հիւանդութեանց (չրջիկներու բարի ուղեկից)ը: ինչպէս և երկնքի ակառքը, զոր կրողը չի՝ վախնար թշնամիներու խարդաւանքներէն և կը խուսափի երկրաշարժի ատեն փրատակներու տակ մնալու վտանգէն: Նախնային տապարաքար գոհարը, երկամասքարը, որ կը վանէ կայծակի հարուածները: Դա՛րձեալ՝ խնձորի կանաչ, մութ-թափանցիկ օնիքը (եղնգաքար) որ իր տէրը ազատ կը պահէ հրդեհէ և խելագարութենէ: Նախնային յասպիտ քարը, որ գաղաններն անգամ դողի կը մատնէ: Նախնային սեւ ծիծեռնաքարը, որ ճարտարախօսութիւն կը շնորհէ, ինչպէս և յղի կիներէ յարգուած արծուաքարը, զոր արծիւները կը դնեն իրենց բոյներուն մէջ, երբ հասնի իրենց ձուտերու՝ ձուէն ելլելու ժամանակը. և՛ զարեգաքարը՝ Ուփր երկրէն, որ կը փայլի փոքրիկ արեւներուն ման. և՛ դեղին-ոսկեգոյն ոսկեքարը — առեւտրականներու և գողերու բարեկամ քարը. նախնային սարդիոնը — թագաւորներու և թագուհիներու սիրած ակնեղէնը. և՛ մորազոյն լիկիրիոն քարը, զոր կը գտնեն, ինչպէս յայտնի է, մկան ստամոքսին մէջ, որուն տեսողութիւնը այնչափ զօրաւոր է որ, ան կը թափանցէ պատէն անդին, — այդ պատճառով ալ նոյն քարը կրողները աչքի կ'իջնան իրենց սուր տեսողութեամբ, — ասկէ զատ, ան կը դադրեցնէ քիթի արիւնհոսութիւնը և կը բուժէ ամէն տեսակ վէրքեր, բացի այն վէրքերէն որ քարերէ և երկաթէ յառաջ եկած են:

Թագաւորը Սուլամիթի վիզը անցուց մեծարժէք մանեակներ՝ հիւսուած մարգարիտներով զորս իր հագածակները կ'որոային Պարսից ծոցին մէջ. մարգարիտները՝ կենդանի փայլ և իր մարմինն տաքութենէն նրբին գոյն մը կ'առնէին: Անոր թուխ կուրծքին վրայ բուստերը (մերճան) աւելի՛ եւս կը կարմրէին, փերուզակն ալ անոր մատներուն վրայ շուշ կ'առնէր: Անոր ձեռքերուն վրայ փոքրիկ կայծեր կ'արձակէին այն դեղնագոյն սաթէ պոճուածները զորս Սողոմոն թագաւորին նուէր կը բերէին հիւսիսային հեռաւոր ծովեզրերէ՝ Տիւրոսի Գիրամ թագաւորին անվախ նաւորդները:

Սուլամիթ ոսկեծաղիկներով և շուշաններով կը ծածկէր իր անկողինը ու կը պատրաստէր գիշերուան համար, իսկ թագաւորը, հանգչելով անոր կուրծքին վրայ, կ'ըսէր խայտառակ.

— Դուն կը նմանիս արքայական նաւակի մը՝ Ուփր երկրին մէջ, ո՛ր սիրականս, կը նմանիս ոսկեայ թեթեւ նաւակի մը, որ ալեծուփ կը լողայ սրբազան գետին վերայ, բուրումնաւէտ ճերմակ ծաղիկներու մէջէն:

Այսպէս այցի եկաւ Սողոմոն արքային — թագաւորներու մէջ ամէնէ՛ն մեծին և իմաստուններու մէջ իմաստնագոյնին — իր առաջին և վերջին սէրը:

Շատ տարիներ անցած են այդ ժամանակէն ի վեր: Նոյն են թագաւորութիւններ և թագաւորներ, բայց անոնցմէ և ո՛չ մէկէն հետք մը մնացած է, ինչպէս չէ մնացած անապատին մէջէն փչող հովէն: Տեղի են ունեցած երկարատեւ ու անողորմ պատերազմներ, որոնցմէ ետք զօրավորներու անունները փայլեր են դարհուր ընթացքին, ինչպէս արիւնոտ աստղեր, բայց ժամանակը ջնջեր է անոնց յիշատակն անգամ:

Իսկ խաղողի այդին աղքատիկ աղջկան և մեծ արքային սէրը չանցնիր և չի՛ մոռցուի, որովհետեւ հզօր է սէրը ինչպէս մահը, որովհետեւ իւրաքանչիւր սիրող կին թագուհի մըն է, որովհետեւ գեղեցկազօյն է սէրը:

IX.

Նօթը օր էր անցեր այն ժամանակէն, երբ Սողոմոն — բանաստեղծը, իմաստունը և թագաւորը — իր արքունիքն էր բերած աղքատիկ աղջնակը, որուն հանդիպած էր առաուն արչալոյսին՝ խաղողի այգիին մէջ: Նօթը օր շարունակ կը վայելէր թագաւորը անոր սէրը, և սակայն չէր յազնար: Եւ մե՛ծ ուրախութիւնը պայծառացուց իր դէմքը, ինչպէս արեղակին սակեզօյն փայլը:

Պայծառ, ջերմ, լուսնակ գիշերներ էին — սիրոյ քաղցր գիշերներ: Վաղրի մորթերէ պատրաստուած անկողինին մէջ մերկ պառկած էր Սուլամիթը, և թագաւորը, նստած անոր ոտներուն քով, գետինը, կը լեցնէր իր զմրուխտէ բաժակը Մարէօտիսի ոսկեման գինիով և կը խմէր իր սիրականին կենացը, հրճուելով իր ամբողջ սիրտով, ու կը պատմէր անոր իմաստուն պատմութիւններ հին ժամանակներէն: Սուլամիթի ձեռքերը կը հանգչէին անոր գլխուն վրայ. ան կը շօյէր թագաւորին ալեծածան սեւ մազերը:

— Ըսէ՛ ինձի, ի՛մ թագաւորս, հարցուց անգամ մը Սուլամիթ, զարմանալի չէ՞ միթէ, որ ես քեզ ա՛յնպէս յանկարծակի սիրեցի: Ես այժմ կը վերջիչեմ անցած դարձածը, և ինձի անանկ կուգայ որ, ես քեզի պատ-

կանիլ սկօայ առաջի՛ն ակնթարթէն, երբ տակաւին քեզ չէի կրցած տեսնել իսկ, այլ ձայնդ միայն կը լսէի: Սիրտս թրթիռ դգաց այդ վայրկեանին և բացուեցաւ քու առջեւ, ինչպէս ամառուան գիշերը ծաղիկը կը փթթի հարաւային հովէն: Ինչո՞վ դուն ինձ գերեցիր այդպէս, ի՛մ սիրականս:

Եւ արքան, հանդարտօրէն իր գլուխը Սուլամիթի քնքոյշ ծունկերուն վրայ յենլով, փաղաքուչ ժպիտ մը ունեցաւ ու պատասխանեց.

— Գեղեցկուհի՛ս, քենէ առաջ հազարաւոր կիներ իրենց սիրականներուն տուած են այդ հարցումը և քենէ հարիւրաւոր դարեր յետոյ անոնք պիտի ուղղեն նոյնը իրենց սիրականներուն: Երեք բան կայ աշխարհիս վրայ, անհասկնալի ինձի համար ալ, — արծիւի ճամբան դէպի երկինք, օձինը՝ ժայռին վրայ, նաւունը՝ ծովուն մէջ. անհասկնալի է չորրորդն ալ, — այրմարդու ճամբան դէպի կնոջ սիրտը: Ասիկա իմ իմաստութիւնս չէ: Սուլամի՛թ, Ագուրի խօսքերն են ասոնք, Յակարէի որդւոյն, որմէ լսեր են իր աշակերտները: Բայց մենք պիտի յարգենք նաև ուրիշին իմաստութիւնը:

— Այո՛, ըսաւ Սուլամիթ մտածկոտ, թերեւս ճիշտ է որ մարդ ընաւ չի կրնար հասկնալ այդ: Այսօր ինչջոյքի տուն իմ կուրծքիս վրայ անուշաբոյր շուշաններու փունջ մը ունէի: Եւ սակայն, երբ դուն դուրս ելար սեղանատունէն, դադրեցաւ ծաղիկներուս բոյրը: Ինձի անանկ կուգայ որ, քեզ պիտի սիրեն, ո՛վ թագաւոր, և՛ կիները, և՛ այր մարդերը, և զազանները, և՛ մինչև իսկ ծաղիկները: Ես յաճախ կը մտածեմ և չեմ կրնար հասկնալ թէ ի՛նչպէս կարելի է սիրել ու է է ուրի՛շ մէկը, բացի քենէ:

— Եւ բացի զենէ՛, բացի զենէ՛, Սուլամի՛թ : Ամէն ժամ ես գոհուիլուն կը յայտնեմ Աստծու, որ զեզ զրկեց իմ ճամբուս վրայ :

— Կը յիշեմ, ես նստած էի պարիսպին մէկ քարին վրայ, և դուն՝ ջու ձեռքդ իմ գլխուս վրայ գրիր : Կրա՛կ հոսեցաւ իմ երակներուս մէջէն, գլխու պայտ ունեցայ : Ես ըսի ինչնիրենս . «Ահա՛ թէ ով է իմ տէրս, ահա՛ իմ թագաւորս, իմ սիրականս» :

— Ես կը յիշեմ, Սուլամի՛թ, թէ ինչպէս դուն դարձար իմ կանչիս վրայ : Բարակ հագուատիդ տակէն ես տեսայ ջու մարմինդ, ջու գեղեցիկ՛կ մարմինդ, զոր ես Աստծու շափ կը սիրեմ : Ես կը սիրեմ՛ զայն, ոսկեգոյն աղուամազով ծածկուած, կարծես թէ անոր վրայ արեգա՛կը դրոշմած ըլլար իր համբոյրը : Դուն սլացի՛կ ես, ինչպէս մատակ նժոյգը՝ լծուած Փարաւոնի կառքին, դուն գեղեցիկ ես ինչպէս Ամինոդարի կառքը : Քու աչքերդ նման են զօյգ աղաւնիներու՝ նստած ջուրերու ակունքին մօտ :

— Ո՛հ, սիրելի՛ս, ջու խօսքերդ կը յուզեն զիտ : Ձեռքդ քաղցրօրէն կ'այրէ զիս : Ո՛հ, իմ թագաւորս, ջու ստքերդ մարմարէ սիւներու կը նմանին : Քու օրովայնդ ցորենի չեղջի կը նմանի, չըջապատուած շուշաններով :

Լուսնի լուռ շողը կ'ընկերակցէր և կը լուսաւորէր զանոնք : Ու այդպէս, անոնք մոոցեր էին ժամանակի և տեղի գիտակցութիւնը : Կ'անցնէին ժամերը, և անոնք զարմանքով կը տեսնէին թէ ինչպէս վարդազօյն արշալոյսը ներս կը նայէր իրենց ննջարանի վանդակապատ լուսամուտներէն :

Այսպէս, անգամ մը Սուլամիթ ըսաւ .

— Դուն ճանչցեր ես, ի՛մ սիրելիս, անթիւ կիներ և կոյսեր, և անոնք բոլորն ալ աշխարհիս ամէնէն գեղեցիկ կիներն են եղած : Կ'ամէնամ մտածելով՝ որ ես պարզ, անուս աղջիկ մըն եմ, արեւէն մրկուած խեղճուկ մարմնով :

Բայց թագաւորը, իր շրթունքները անոր շուրթերուն հպելով, կ'ըսէր անստիճան սիրով և երախտագիտութեամբ :

— Դուն թագուհի՛ ես, Սուլամի՛թ : Դուն իօկակա՛ն թագուհի ծնած ես : Դուն համարձակ ես և առատաձեռն՝ սիրոյ մէջ : Եօթը հարիւր կիներ ունիմ ես և երեք հարիւր ալ հարճեր, անթիւ կոյսեր ճանչցած եմ ես, բայց դուն, միա՛կս, հեղի՛կս, ամէնէ՛ն գեղեցիկն ես կիներու մէջ : Ես զեզ դտայ ա՛յնպէս, ինչպէս սուզակը որ Գարօից ծոցին մէջ բազմաթիւ կողոյճներ կը լեցնէ դառարկ խեցիներով և սակաւարժէք մարդարիտներով, մինչեւ որ կարենայ հանել ծովուն յատակէն արքայական թագի՛ն արժանի մարդարիտը : Թոչնի՛կս, հազա՛ք անգամ կրնայ սիրել մարդ, բայց միայն մէ՛կ անգամ կը սիրէ : Շատ ու շատ մարդեր կը կարծեն թէ կը սիրեն՝ իրենք, մինչ Աստուած անոնցմէ միայն երկուքին կ'ուղարկէ սէ՛րը : Եւ երբ դուն անձնատուր եղար ինձի հօն, նոճիներու մէջ, մայրի ծառերուն հովանիին տակ, կանանչ անկողինին մէջ, — ես սրտանց գոհուիլուն յայտնեցի Աստծու որ ա՛յնչափ ողորմած է ինձի հանդէպ :

Անգամ մըն ալ հարցուց Սուլամիթ .

— Ես գիտեմ որ, անոնք ամէ՛նքը սիրեր են զեզ, որովհետեւ ա՛նկարելի է չօրել զեզ : Սարայի թագուհին զեզի՛ եկեր է իր երկրէն : Կ'ըսեն թէ աշխարհիս

վրայ ապրած բոլոր կիներէն ամէնէն իմաստունը և գեղեցիկը ան է եղած: Ես երազի՛ նման կը յիշեմ իր կարուստները: Չգիտեմ ինչո՛ւ, դայց մանուկ օրերէս գրուեր են զիս երեւելիներու կառքերը: Ես այն ոտմն հազիւ եօթ-ութ տարու կայի: Կը յիշեմ անոր ոսկեղաճոյճ ուղտերը, ծիրանիի կազմածներով, ծանր բեռներով բեռնաւորուած. կը յիշեմ անոր ջորիները՝ օսկեայ բոժոժներ ականջներուն միջեւ. կը յիշեմ ծիծաղաշարժ կապիկները արծաթեայ վանդակներու մէջ, ինչպէս նաեւ հրաշալի սիրամարդները: Բազմաթիւ ծառաներ կ'ուղեկցէին ճերմակ և կապոյտ հագուստներով. անոնք կը տանէին մարդուած վազրեր և յովազներ՝ կարմիր ժապաւէններով: Ես այն ատեն միայն ութը տարեկան էի:

— Օ՛, փոքրիկս, դուն այն ատեն միայն ութը տարեկան էիր, — ըսաւ Սողոմոն տեսակ մը վիշտով:

— Դուն կը սիրէիր զայն ակելի քան զիս, այո՞, Սողոմոն: Բա՛ն մը պատմէ ինձի անոր մասին:

Ու թագաւորը ամէն բան պատմեց այդ զարմանալի կնոջ մասին: Այդ կինը՝ շատ բան լսելով իօրայէլի թագաւորին իմաստութեանը և գեղեցկութեանը վրայ, իր երկրէն եկեր էր Սողոմոնի մօտ հարուստ ընծաներով, մտադրելով փորձել անոր իմաստութիւնը և նուաճել օրօքը: Ան քառասնամեայ փարթամ կին մըն էր, որ արդէն թառամիլ սկսած էր: Գաղանի և կախարդական միջոցներով կրցեր էր սլացիկ և ճկուն ցուցնել իր փուլգամերձ մարմինը, սլացիկ և ճկուն ինչպէս մանկամարդ աղջիկ մը, իր դէմքն ալ ահաւոր, անմարդկային գեղեցկութեան մը գրոյմը կը կրէր: Սակայն անոր իմաստութիւնը սովորական մարդկային

իմաստութիւն էր, այն ալ՝ կնոջական չնչին իմաստութիւն մը:

Ուղեւորը թագաւորը փորձել հանելուկներով, նախ անոր զրկեց մօտ յիսուն պատանիներ՝ ամենանուրբ աւերիքի մէջ, յիսուն ալ՝ աղջիկներ: Անոնք բոլորն ալ այնպէս խորամանկօրէն հազցուած էին որ, ամէնէն որատես աչքն իօկ չէր կրնար ճանչնալ անոնց սեռը: «Ես քեզի իմաստուն կ'անուանեմ, թագաւոր, — ըսաւ թագուհին Բալկիս, — եթէ դուն ինձի ըսես թէ տանցմէ որո՞նք կին և որոնք այր են»:

Թագաւորը ծիծաղեցաւ և հրամայեց ուղարկուածներէն իւրաքանչիւրին տալ մէյ-մէկ արծաթեայ տաշտ և արծաթեայ սափօր մը՝ լուացուելու համար: Եւ մինչդեռ մանչերը համարձակօրէն ձեռքերով ջուրը շաղ կուտային և բուռերով իրենց երեսին կը զարնէին, ամբօրէն շփելով մորթը, աղջիկները կը վարուէին այնպէս, ինչպէս միշտ ալ կ'ընեն կիները լուացուելու ժամանակ: Անոնք քնքշօրէն և խնամքով իւրաքանչիւր ձեռքը առանձինն կը լուային, մօտեցնելով աչքերուն:

Այսպէս հասարակ բանի մը պէս լուծեց թագաւորը Բալկիս-Մակեդայի առաջին հանելուկը:

Յետոյ թագուհին Սողոմոնի զրկեց մեծ աղամանդ մը, վայրի կաղինի մեծութեամբ: Այդ գոհարին մէջ կար նուրբ, շատ կարտուած ճեղք մը, որ նեղլիկ, բարդ անցք մը կը բանար ամբողջ գոհարին մէջէն: Պէտք էր այդ աղամանդի մէջէն անցընել մետաքօի թել մը: Իմաստուն թագաւորը գոհարին բացուածքին վրայ թողուց չերամի որդ մը, որ դուրսէն սողալով, իր հետքին վրայ ձգեց մետաքօի ամենանուրբ ուսայն մը:

Գեղուհին Բալկիս Սողոմոն թագաւորին զրկեց նաեւ մեծարժէք բաժակ մը՝ քանդակուած սարդինէ, գեղարուեստական հոյակապ աշխատանք մը: «Այս բաժակը քո՛ւկդ է, — հրամայեց հաղորդել թագաւորին, — եթէ դուն, զայն լեցնես այնպիսի հեղուկով մը, որ գոյացած ըլլայ ո՛չ երկրէն և ո՛չ ալ երկինքէն»: Սողոմոն, լեցնելով անօթը յողանաբեկ ձիու մարմինէն առնուած փրփուրով, հրամայեց տանիլ թագուհիին:

Թագուհին շա՛տ այդպիսի հանելուկներ առաջարկեց Սողոմոնին, բայց չկրցաւ նսեմացնել անոր իմաստութիւնը: Իր գիշերային կիրքերու բոլոր ծածուկ հմայքներովը անգամ անկարող եղաւ պահել անոր սէրը: Եւ երբ ձանձրացուց թագաւորը, վերջինը խստօրէն, վերաւորական եղանակով մը ծիծաղեցաւ անոր վրայ:

Ամէնուն յայտնի էր որ Սարայի թագուհին ո՛չ ոքի կը ցուցնէր իր ոտքերը, ուստի և մինչեւ գեախն երկարող հագուստ կը հագնէր: Սիրային գեղումներու ժամերուն իսկ իր ոտքերը հագուստներու մէջ սեղմած կը պահէր: Այդ պատճառով շատ տարօրինակ և ծիծաղաշարժ պատմութիւններ յօրինուած էին անոր մասին:

Կային այնպիսիներ որ կը վստահեցնէին թէ՛ թագուհին այժի ոտքեր ունի, բուրդով ծածկուած: Ուրիշներ կ'երգուէին թէ՛ թագուհին ներբռններու փոխարէն սաղի մը թաղանթապատ թաթերը ունի: Եւ մինչեւ իսկ կը պատմէին թէ՛ Բալկիս թագուհիին մայրը անգամ մը լողանալէ ետքը նստեր է աւաղին վրայ, ուր քիչ առաջ աստուածներէն մէկը, որ ժամանակաւորապէս սաղի կերպարանք առած էր, իր սերվը թողած էր, և այս դէպքէն յղացած էր Սարայի գեղեցիկ թագուհին:

Եւ ահա՛ անգամ մը Սողոմոն հրամայեց իր սենեակներէն մէկուն յատակը թափանցիկ բիւրեղէ շինել տալ, ապիւր դատարկ տարածութեամբ, ուր ջուր լեցուցին և ողջ-ողջ ձուկեր նետեցին: Այս ամէնը կատարուած էր այնպիսի անսովոր արուեստով մը, որ անտեղեակ մարդը չէ՛ր կրնար բնաւ նկատել ապակին և պիտի երգնուր թէ՛ իր առջեւը մաքուր, թարմ ջուրով աւազան մըն է որ կը տարածուի:

Եւ երբ ամէն ինչ պատրաստ էր, Սողոմոն տեսութեան հրաւիրեց իր արքայական հիւր տիկինը: Շրջապատուած փարթամ շքախումբով մը, թագուհին առաջ կը շարժի Լիբանանի Տան սենեակներէն և կը հասնի մինչեւ նենգապատիր աւազանը: Անոր միւս ծայրը նստած է թագաւորը, որ կը փայլի օսկիով և թանկագին քարերով, ինչպէս նաեւ իր սեւ աչքերու դիւթիչ հայեացքով:

Դուռը կը բացուի թագուհիին առջեւ, որ քայլ մը կ'առնէ, սակայն կը ճչայ և...

Սուլամիթ կը խնդայ մանկական զուարթ ծիծաղով ու ծափ կը զարնէ.

— Անիկա կը ծոփ և կը բարձրացնէ իր զգեստը, անանկ չէ՞, — կը հարցնէ Սուլամիթ:

— Այո՛, սիրականս, ան վարուեցաւ այնպէս ինչպէս պիտի վարուէր ամէն կին: Վեր բարձրացուց իր հագուստին ծայրը, ու թէեւ ատիկա մէկ ակնթարթ միայն տեսց, բայց և այնպէս և՛ ես, և՛ իմ ամբողջ արքունիքը տեսանք որ, Սարայի գեղեցիկ թագուհին՝ Բալկիս-Մակեդան, սովորական մարդկային ոտքեր ունէր, որոնք սակայն ծուռ էին և թաւ մազերով ծածկուած: Յաջորդ օրն իսկ ան ճամբայ ինկաւ, առանց

հրաժեշտ տալու ինձի, և հեռացաւ իր մեծաշուք կաթաւանին հետ մէկտեղ: Ես չուզեցի վիրաւորել զինքը: Իր ետեւէն վստահելի սուրհանդակ մը զրկեցի, որուն հրամայեցի՝ թաղուհիին տալ լեռնային անսողիւտ խոտի փունջ մը, — ամէնէն լաւ միջոցը՝ մարմնի մաղերը ոչնչացնելու համար: Սակայն ան վերադարձուց ինձի իմ սուրհանդակիս գլո՛ւխը, թանկարժէք ծիրանիէ կարուած պարկի մը մէջ:

Սողոմոն՝ իր սիրականին պատմեց նաեւ շատ բաներ իբր կեանքէն, որ ուրիշ ո՛ր և է մարդ չէր գիտեր և զորս Սուլամիթ իր հետ գերեզման տարաւ: Պատմեց անոր իր դժուարին և երկարամեայ թափառումները, երբ, վախնալով իր եղբայրներուն բարկութենէն, Աբիսողոմի և Սդոնիայի նախանձտութենէն, ստիպուեցաւ օւրիշ անունով պահուելու օտար երկիրներու մէջ, սոսկալի խեղճութեան և զրկանքներու տոկալով: Պատմեց թէ՛ ինչպէս հեռաւոր և անծանօթ երկրի մը մէջ, երբ շուկան նստած կը սպասէր որ զինքը ո՞ր և է աշխատանքի մը համար վարձեն, իրեն մտեցաւ թագաւորին խոհարարը և ըսաւ.

— Օտարակա՛ն, օգնէ ինձի սա ձուկով լեցուն կողովը պալատ տանելու:

Իր խելքով, ճարպիկութեամբ և բարեհամբոյր բնավորութեամբ Սողոմոն ա՛յնչափ դիւր եկաւ պալատականներուն որ, քիչ ատենէն տեղաւորուեցաւ արքունիքին մէջ, և երբ աւագ խոհարարը մեռաւ, ինք անոր տեղը անցաւ: Յետոյ պատմեց Սողոմոն, թէ ինչպէս թագաւորին միակ դուտորը, գեղեցիկ և վառ վառն աղջիկ մը, գաղտնօրէն սիրահարեցաւ նոր խոհարարին, թէ ինչպէս ակամայ իր սէրը յայտնեց անոր,

թէ ինչպէս անոնք գիշերանց փախան արքունիքէն, սակայն բռնուեցան և կրկին ետ դարձուեցան, թէ ինչպէս մահուան դատապարտուեցաւ և յետոյ տեսակ մը հրաշքով յաջողեցաւ փախչիլ արգելարանէն:

Սուլամիթ ազահօրէն տկանջ կը դնէր իրեն, և երբ Սողոմոն լռեց, այն ատեն գիշերային խաղաղութեան մէջ իրարու հպեցան անոնց շուրթերը, իրարու հիւսուեցան թեւերը, շփուեցան կուրծքերը: Եւ երբ առտու եղաւ, Սուլամիթի մարմնը վարդի փրփուրի կը նմանէր, իր գեղեցիկ աչքերը կապտորակ ծիրով մը պատած էին սիրոյ յօգնութենէն: Ու ըսաւ մեղմանուչ ժպիտով մը.

— Թարմացուցէ՛ք զիս խնձորներով, կաղաւորեցէ՛ք զինիով, որովհետեւ ես ուժաթափ եղայ սէրէն:

X.

Իսիս աստուածուհիին մեհեանին մէջ, Բատն-էլ-Քաբէրան վրայ, նո՛ր էր վերջացեր մեծ խորհուրդին առաջին մասը, ուր ներկայ ըլլալ թոյլ կը արուէր նոր ուխտեալներու: Հերթական քուրմը — ճերմակ հագուածով հնամենի ծերունի մը, ամիլուած գլուխով, անպիտ և անմօրուս, բեմին բարձրութենէն երեսը դարձուց դէպի ժողովուրդը և հանդարտ, յօգնարեկ ձայնով մը արտասանեց.

— Խաղաղութեան մէջ ապրեցէ՛ք, որդիներ և դուտորեր: Արթացէ՛ք կատարելապէս: Փառաբանեցէ՛ք զիցուհիին անունը: Թո՛ղ անոր օրհնութիւնը մեր վրայ ըլլայ յաւիտեանս յաւիտենից:

Եւ իր վերամբարձ ձեռքերով օրհնեց ժողովուրդը :
Ու անմիջապէս, բոլոր անօնք որ ուխտուած էին խորհուրդներու առաջին աստիճանին, փռուեցան գեանին վրայ և ապա, հանդարտօրէն վեր ելլելով, լռելեայն սուղղուեցան դէպի դուռը :

Եգիպտական Փամենոթ ամիսին եօթերորդ օրն էր, Ոսիբիսի և Իսիսի հոգեւոր խորհուրդներուն նուիրուած : Իրիկուրնէ սկսած փառաշուք թափօրը երեք անգամ շրջան ըրած էր տաճարին չորս կողմը՝ աշտանակներով, արմաւենիի տերեւներով և օրբաղան անօթներով, աստուածներու խորհրդանշաններով և Փալլոսի սրբազան պատկերացումով : Թափօրին մէջտեղը քուրմերը և երկրորդակարգ մարգարէները իրենց ուտերուն վրայ բարձրէն կը կրէին կղպուած տապանակը՝ թանկարժէք փայտէ, մարդարտայեռ, փղոսկրով և ոսկիով պատած : Հոն կը մնար նոյն ինքն աստուածուհին, Անտեսանելին, Բեղնաւորիչը, Խորհրդաւորը, Մայրը, Քայրը և աստուածներու կիներ :

Չարանենդ Սեթը խորամանկութեամբ հրապուրած էր իր եղբայրը, աստուածայինն Ոսիբիսը, մեծ խնջոյքի մը առեն, նենգօրէն կապկպեր և դրեր էր զայն չքեղ դագաղի մը մէջ և կղպելով դագաղը մեծ աստծու մարմնին հետ մէկտեղ նետած էր նեղոս գետը : Իսիսը, որ դեռ նոր էր ծներ Հորը, վիշտով և արցունքներով անօրոյջ աշխարհի մէջ կը փնտռէր իր ամուսնին մարմինը և երկար առեն չէր կրնար գտնել : Վերջապէս ձուկերը կը պատմեն անոր, թէ ծովու ալիքները դագաղը նետեր են ծովուն խորերը և Բիրլոսի մօտ են հասցուցեր, ուր անոր շուրջը հսկայական ծառ մըն է աճեր և իր բունին մէջ առեր աստծու մարմինը և անոր

ծփուն տնակը : Այն երկրին թագաւորը հրամայեր է այդ հսկայական ծառէն իրեն համար սին մը շինել, ասանց գիտնալու թէ անոր մէջը ինքը՝ Ոսիբիս աստուածը՝ մեծ կենսատուն կը հանգչի : Իսիսը Բիրլոս կ'երթայ, հոն կը հասնի յոգնաբեկ տաքէն, ծարաւէն և դժուարին ու քարքարուտ ճամբէն : Անիկա դագաղը կ'աղատէ ծառին մէջտեղէն, իր հետ կը տանի և քաղաքին պարիսպին մօտ տեղ մը հողին մէջ կը պահէ : Սակայն Սեթը կրկին գաղտնօրէն կը յափշտակէ Ոսիբիսի մարմինը, տասնըչորս կտորներու կը բաժնէ զայն ու կը ցրուէ Վերին և Ներքին Եգիպտոսի բոլոր քաղաքները և գիւղերը :

Ու կրկին, մեծ վիշտերով ու հեծեծանքներով Իսիս ճամբայ կ'իյնայ, փնտռելու համար օրբաղան անգամները իր ամուսնին և եղբօրը : Անոր լացերուն իր բողոքները կը խառնէ քոյրը, Նեֆտիս աստուածուհին, նաեւ Թօտ հզօր աստուածուհին, ինչպէս և աստուածուհիի որդին, լուսապայծառ Հորը, Հորիդիթը :

Այս էր խորհրդաւոր իմաստը այդ թափօրին՝ սրբազանագործ ծիսակատարութեան առաջին մասին մէջ : Այժմ, պարզ հաւատացեալներուն երթալէ և քիչ մը հանգիստ առնելէ ետք, պէտք էր կատարել մեծ խորհուրդին երկրորդ մասը : Տաճարին մէջ մնացեր էին միայն բարձրագոյն աստիճանին ուխտեալները — քուրմերը, մարգարէները, խորհրդաղէտները և աստեակալները :

Սպիտակազգեստ մանուկները արծաթեայ մատուցարաններով միս, հաց, չոր պտուղներ և պելուզեան անուշ գինի կը բաժնէին : Ուրիշները տիւրոսեան նեղքերան անօթներով սիկերեան ըմպելի կը մատուցա-

նէին, զոր այն ատենները կախաղան բարձրացնելէ առաջ յանցագործներուն կուտային՝ անոնց մէջ տանականութիւնը գրգռելու համար, և որ սակայն բարձր յատկութիւն մը ունէր, — մարդոց մէջ արծարծել և պահպանել սրբազան խենթութեան կրակը:

Հերթապահ քուրմին մէկ նշանովը հեռացան մանուկները: Բարապան-քուրմը կղպեց բոլոր դուռները: Յետոյ ուշադիր անցաւ բոլոր մնացողներու քովէն, նայեցաւ անոնց դէմքերուն և հարցուփորձ ըրաւ զանոնք՝ այդ գիշերուան մուտքը թոյլատրող խորհրդաւոր խօսքերով: Ուրիշ երկու քուրմեր տաճարին երկայնքը և անոր երկու սիւններուն շուրջը անուաւոր արծաթեայ բուրվառ մը քաշեցին: Տաճարը լեցուեցաւ կապոյտ, թանձր, արբեցնող և բուրբաւէտ խունկով, և ծուխին մէջէն հողիւ նշմարուեցան թափանցիկ քարերէ շինուած լապտերներու բազմագոյն կրակները. լապտերները ունէին ոսկեփանդակ շրջանակներ և կախուած էին առաստաղէն արծաթեայ երկայն շղթաներով: Հին ատենները Ոսիրիսի և Իսիօի այս մեհեանը փօքը էր և խեղճուկ, փորուած լերան մը խորը, նման քարայրի մը: Վերէն ստորերկրեայ նեղ նրբանցք մը կ'առաջնորդէր դէպի տաճարը: Բայց Սողոմոնի թագաւորութեան օրերուն, երբ անիր հովանաւորութեան տակ էր առեր բոյժը կրօնները բացի անոնցմէ որ մանուկներու զոհաբերութիւնը կը թոյլատրէին, նաեւ՝ ծագումով եգիպտացի Աստիս թագուհիին ջանքերուն շնորհիւ, տաճարը ընդարձակուեցաւ դէպի խորը և դէպի վեր, ու զարդարուեցաւ մեծարժէք նուիրաբերութիւններով:

Առաջուան բեմը անմատչելի մնացած էր իր սկզբնական դաժան պարզութեանը մէջ, զայն շրջապատող

բազմաթիւ մանր խորաններով, որոնք յառկացուած էին դանձերու, նուիրաբերութիւններու, ինչպէս նաեւ զազանի նպատակներու՝ ամենախորհրդաւոր ցոփութիւններու ժամանակ:

Սակայն իրաւցնէ հոյակապ էր տաճարին արտաքին դաւիթը՝ կանգնած ի պատիւ Հայթար աստուածուհիին, քառակուսի սիւնաշարքերով՝ որոնք կը բաղկանային քսանըջորս սիւներէ: Աւելի փարթամ էր ներքին ստորերկրեայ սիւնաորանը՝ յատկացուած աղօթողներու: Անոր խճանկար յատակը ամբողջովին զարդարուած էր ձուկերու, երկակենցաղ և սօղուն գաղաններու արուեստական պատկերացումներով: Իսկ առաստաղը ծածկուած էր երկնազոյն կապոյտով, որուն վրայ կը փայլէր ոսկի արեւը, կը շողար արծաթ լուսինը, կը պլպլային անթիւ աստղերը և կ'իշխէին թեւարձակ թռչունները: Յատակը կը ներկայացնէր երկիրը, առաստաղը՝ երկինքը, իսկ զանոնք միացնողը, ծառերու վիթխարի բուներու նման, կլոր և բազմաողորմ սիւններն էին:

Սև որովհետեւ բոլոր սիւններն ալ կը վերջաւորուէին լուտառ քնքուշ ծաղիկին կամ պապիրոսի նուրբ դրօսանդներով, ուստի և անոնց վրայ կրթնած առաստաղն ալ իրաւցնէ՝ երկինքի նման թեթեւ ու անմարմին կ'երեւար:

Տաճարին պատերը, մինչև մարդու հասակին բարձրութիւնը, կրանիթի կարմիր շերտաքարերէ էին, բերուած թեքէէն, Աստիա թագուհիին ցանկութեամբ: Տեղին վարպետները կրցեր էին կրանիթին տալ հայելի-ողորկութիւնը և զարմանահարալ շողք: Աւելի վերը, մինչև առաստաղ, պատերն ալ, ինչպէս և սիւնները,

խայտաճամուկ պատկեր մը կը ներկայացնէին՝ երկու
 Եգիպտոսներու աստուածութեանց խորհրդանշաններու
 քանդակներով և նկարներով: Հող կը գտնուէր Սերեհը՝
 որ Փասուէի մէջ կը պաշտուէր կոկորդիլոսի կերպա-
 րանքով, Թօտը՝ լուսինի աստուածը, եգիպտական ա-
 րագիլի կերպարանքով, որ Բմունու քաղաքին մէջ կը
 պաշտուէր, և՛ արեգակ՝ աստուած Հորը, որուն յոպոպ
 մը նուիրարեցուած էր Էգֆուի մէջ, և՛ Բասար՝ Բու-
 բասէն, կատուի կերպարանքով, Շուն, օշի աստուածը,
 իբրեւ առիւծ, Պտան, Ապիսը (սրբազան եգ), Հաթորը
 — ուրախութեան աստուածուհին — կովի կերպարան-
 քով, Անուբիսը, զմուսումի աստուածը, չնագայլի գլու-
 խով, և՛ Մօնտուն՝ Հերմոնէն, և՛ դպտիական Մինու՛ն,
 և՛ երկինքի աստուածուհին Նէյտ՝ Սաիսէն, և՛ վերջա-
 պէս անաւոր աստուածը՝ խոյի կերպարանքով, որուն
 անունը չէր արտասանուեր, և զոր Բենտիէմէնու
 կ'անուանէին, այսինքն Արեւմուտքը Ապրող:

Կիսախաւար բեմը կը բարձրանար ամբողջ մեհեա-
 նին վրայ, և անոր խորը ազօտ կերպով ոսկեփայլ ճա-
 ճանջներ կ'արձակէին սրբութիւն-սրբոցին պատերը, ուր
 Իսիսին խորհրդանշանները կը պահուէին: Երեք մեծ
 դուռներ՝ մէջտեղէն, երկու փոքր ալ կողերէն կ'առաջ-
 նորդէին դէպի սրբավայրը: Մէջտեղի դուռներուն առ-
 ջեւ էր զոհարանը՝ եթովպական վանքարէ (որսիդա-
 քար) շինուած սրբազան դանակը վրան: Դէպի բեմ տա-
 նող օսանդուզներուն վրայ անդաւորուած էին կրտսեր
 քուրմերը և քրմուհիները՝ ծնծղաներով, սրինգներով և
 զափերով:

Աստիս թագուհին բազմած էր իր առանձնարանին
 մէջ: Փոքրիկ քառակուսի բացուածք մը, որ ճարտարօ-

րէն ծածկուած էր ծանր վարագոյրով, անմիջապէս դէ-
 պի բեմ կ'առաջնորդէր և հնարաւորութիւն կուտար, ա-
 ռանց ինքզինքը ցուցնելու, հեռեւիլ սրբազնագործ ծի-
 սակատարութեան բոլոր մանրամասնութիւններուն: Թե-
 թեւ և նեղ շրջազգեստ մը, վշեայ շղթայէ և արծաթա-
 կուռ, սեղմօրէն կը նստէր թագուհին՝ մարմնին վրայ,
 մերկ թողով իր թեւերը՝ մինչեւ ուսերը և օտքերը՝ սը-
 րուքներէն վեր, ազդերու կէսերը: Թափանցիկ կեր-
 պասին մէջէն վարդագոյն փայլ մը կ'արձակէր իր մոր-
 թր և անասնելի էին իր սլացիկ մարմինին բոլոր յտառի
 գիծերն ու բարձունքները:

Այդ մարմինը, հակառակ թագուհին երեսնամեայ
 տարիքին, չէր կորսնցուցած իր ճկունութիւնը, զեղեց-
 կութիւնը և թարմութիւնը: Անոր մազերը, կապոյտ
 գոյնով ներկուած, կ'իջնէին ուսերն ի վար, ծայրերը
 զարդարուած բուրումնաւէտ անթիւ գնդիկներով: Իր
 դէմքը զգալապէս կարմրցուցած և ձերմկցուցած էր, իսկ
 աչքերուն շուրջն ալ ծիր քաշուած էր սնգոյրով
 այնպէս որ շատ խոշորիկ կ'երեւային և մթութեան մէջ
 կը վառուէին, նման կատուազգի ամեհի զազանի մը
 աչքերուն: Ոսկեայ սրբազան ուրարը կախուած էր ա-
 նոր վիզէն վար, երկուքի բաժնելով իր կիսամերկ
 կուրծքը:

Այն օրէն ի վեր որ Սողոմոն պաղեցաւ Աստիս թա-
 գուհիէն, ձանձրանալով անոր անօճճ տուփանքներէն,
 թագուհին իր հարաւացիի անվերջ կիրքերով ու նա-
 խանձով, վիրաւոր կնոջ մը կատաղութեամբ անձնատուր
 եղած էր անբարոյ և վաւաչոտ ցոփութեանց, որոնք
 Իսիսի նուիրուած ներքինիական ծիսակատարութեանց
 բարձրագոյն պաշտամունքի շարքին կը պատկանէին:

Թագուհին շարունակ ասպարէզ կուգար, շրջագատուած ներքինի քուրմերով և մինչեւ իսկ այժմ, երբ անոնցմէ մէկը իր գլխուն վրայ համաչափօրէն հով կուտար սիրամարգի փետուրներէ պատրաստուած հովահարով մը, օւրիչ քուրմեր ալ նստեր էին գետինը, թագուհին յառած իրենց մոլեգնօրէն վաւաչոտ աչքերը: Անոնց օւնգները կը լայննային և կը սարսուռային թագուհին մարմնէն ծորող անուշահոտութենէն. իսկ իրենք դողդօշուն մատներով կը ջանային անդալաբար հպիլ անօր թեթեւ վէտվէտուն հագուստին ծայրերուն: Անզուսպ, անյագուրդ վաւաչոտութիւնը մոլեգնօրէն կը բոցավառէր իրենց երեւակայութիւնը: Անոնց հնարամտութիւնը հերքելի և Աստի վայելքներու մէջ՝ կ'անցնէր մարդկային բոլոր հնարաւորութիւնները: Եւ թագուհին համար նախանձելով իրարու դէմ, բոլոր կիներու, այրերու և մանուկներու դէմ, նախանձելով նոյնինքն թագուհին դէմ, անոնք կ'երկրպագէին անոր, աւելի՛ քան Իսիսին և սիրելով կ'ատէին զայն, իբրեւ հեշտասէր և աստուածային օտաւայանքներու անձայր և հրատոչոր աղբիւր մը:

Երուսաղէմի մէջ մութ և չար, ահուելի և թովիչ լուրեր շրջան կ'ընէին թագուհիի մասին: Սիրուն մանչերու և աղջիկներու ծնողները իրենց զաւակները հեռու կը պահէին անոր տեսողութենէն, մարդիկ կը վախնային ամուսնական առաջաստին մէջ արտասանել անոր անունն իսկ, որ պղծուծի և փորձանքի հոմանիչ էր: Բայց մարդոց յուզումնալից, արբեցնող հետաքրքրութիւնը՝ դէպի այդ կի՛նը կը մղէր իրենց հոգին և անոր իշխանութեա՛նը կ'ենթարկէր իրենց մարմինները: Անոնք օր մէկ անգամ իսկ փորձած էին անօր կատաղի

և արիւնթաթաւ փաղաքշանքները, այլեւս չէին կրնար մոռնալ զինքը և յաւիտեա՛նս անոր թշուառական, անօսանձ ստրուկները կը դառնային: Զայն նօրէ՛ն ձեռք բերելու համար անոնք պատրաստ էին ամէն մեղքի համար, ամէն մէկ ստորնացումի և յանցագործութեան, և այդպէսով կը նմանէին այն դժբախտներուն, որոնք անգամ մը փորձելով Ուրիւր Ելիսիին փիփոնի հեղուկը, որ քաղցր երազանքներ կուտայ մարդուն, այլեւս չեն կրնար հրաժարիլ անկէ և անո՛ր միայն կ'երկրպագեն ու զայն միայն կը պաշտեն, մինչեւ որ խելացնորութիւնը և հիւժումը վերջ ասն իրենց կեանքին:

Տաք օդին մէջ դանդաղօրէն կը ծածանէր հովա՛տը: Քուրմերը համր զմայլումով մը կը դիտէին իրենց զարհուրելի տիրուհին: Եւ սակայն, ան կարծես թէ մոռցե՛ր էր անոնց ներկայութիւնը: Թեթեւօրէն ետ քաշելով վարագոյրը, ակնապիշ կը նայէր դիմացը, բնիին օ՛յն կողմը, ուր երբեմն հնամեայ օսկեհուռ վարագոյրներու մթին ձեղքերէն կ'երեւար Իսրայէլի թագաւորին գեղեցիկ և պայծառ դէմքը:

Միայն զա՛յն կը սիրէր իր բոցավառ ու փառաւոր սիրտով մերժուած թագուհին, դաժան ու վաւաչոտ Աստիօը: Անիկա ամենուրեք կրկին կը փնտռէր անօր գէթ վաղանցուկ հայեացքը, փաղաքշական խօսքերը, անոր ձեռքերու շփումը, և սակայն չէր կրնար գտնել: Հանդիսաւոր ընդունելութիւններու, պալատական հացկերոյթներու և դատավարութեանց օրերը Սողոմոն յարգանք ցոյց կուտար անոր, իբրեւ թագուհիի և թագաւորին զստեր, բայց իր հոգին մեռա՛ծ էր այլեւս անոր համար: Եւ յաճախ գոռօզ թագուհին կը հրամայէր օրօշեալ ժամերուն զինքը տանիլ Լիբանանի Տան

մօտէն, որպէսզի գէթ հեռուէն, աննշմար կերպով, գահաւորակին ծանր կերպաներու մէջէն, պալատական ամբոխին մէջ, կարենար տեսնել Սողոմոնի անմուռաց, գեղեցիկ դէմքը: Եւ շատոնց արդէն անոր հրաբորբօք սէրը դէպի թագաւորը ա՛յնպէս խառնուած էր կիզիչ ատելութեան հետ, որ ի՛նքն իսկ՝ Աստիս՝ ի վիճակի չէր իրարմէ զատել զանոնք:

Նախապէս Սողոմոն ինք եւս մեծ տօնախմբութեանց օրերը կ'այցելէր Իսիսի տաճարը և զո՞հ կը մատուցանէր աստուածուհիին, և մինչեւ իսկ անոր գեթազոյն քրմապետին տիտղոսը իր վրայ առաւ, իբր երկրորդը եզրիպատական փարաւոնէն ետք: Սակայն «բեղնաւորման արիւնոտ զոհաբերութեան» դատան խորհուրդները իր միտքը և սիրտը ուճացուցած էին աստուածներու մօր պաշտամունքէն:

— Անգիտակցօրէն կամ բռնի կերպով, և կամ պատահականութենէ ու հիւանդութենէ ներքինացածը Աստուծոյ կողմէ չի կրնար անարգուիլ, — կ'ըսէր թաթաւորը: — Բայց վա՛յ անոր որ ի՛նքզինք կ'այլանդակէ:

Եւ ահա անոր օթեակը տաճարին մէջ՝ պարապ կը մնար ամբողջ տարին: Եւ զուր տեղը թագուհիին բացավառ աչքերը աղափօրէն կը նայէին անշարժ վարագոյրներուն վրայ:

Մինչ այս մինչ այն, գինին, սիկերեան ըմպելին և թմբեցնող խունկերը արդէն իսկ իրենց որոշ ազդեցութիւնը թողած էին տաճարին մէջ հաւաքուողներուն վրայ: Յաճախ կը լսուէին աղմուկ և ծիծաղ, ինչպէս նաեւ քարէ յատակին վրայ թափող արծաթեայ անօթներուն ձայնը: Կը մօտենար արիւնոտ զոհաբերութեան հոյակապ, խորհրդաւոր վայրկեանը: Կրօնական

յափշտակութիւնը համակած էր հաւատացեալները:

Թագուհին թարթափուն կը դիտէր տաճարը և հաւատացեալները: Հոն էին մեծ թիւով ականաւոր և յարգելի անձեր Սողոմոնի շքախումբէն և հրամանատարներէն: Հոն էին՝ Արգօլբ նահանգին պետը Բէն-Հուեր, և Աքրիմասա, որ ամուսնացած էր թագաւորին զուտար Բասեմաթին հետ, և՛ որամիտ Բէն-Դեկերը, և՛ Չորուիը, որ արեւելեան սովորոյթներու համաձայն՝ «թագաւորին բարեկամը» բարձր տիտղոսը կը կրէր, և՛ Սողոմոնի եղբայրը՝ Դաւիթին առաջին ամուսնութենէն՝ Դալուխան, որ վատոյժ, կիսամեռ մարդ ըրն էր, վազաժամ անբանացած՝ արբեցութենէն և յղփանքէն: Բոլորն ալ Իսիսի երկրպագուներն էին, ոմանք հաւատքով, ոմանք անձնական հաշիւներէ դրդուած, շատեր ուրիշներու հետեւելու համար, շատեր ալ ցոփական նպատակներով: Եւ ահա թագուհիին աչքերը կանգ առին, երկար և ուշադիր, լարուած մտքով մը, արքայական թիկնապաններու պետերէն մէկուն՝ Նդիարի պատանեկան գեղեցիկ դէմքին վրայ:

Թագուհին գիտէր թէ ինչէ՛ն է որ այնպիսի վառ գոյնով մը կը ճառագայթէր անոր կլորիկ դէմքը, թէ ինչո՞ւ անոր ջերմ հայեացքը յառած էր այս կողմը, դէպի վարագոյրը, որ հազիւ հազ կը շարժէր թագուհիին գեղեցիկ և ճերմակ ձեռքերու շփումէն: Անգամ մը, գրեթէ կատակելով և բուպեական քմայքի մը հպատակելով, ան հարկադրեց Նդիարը իր մօտ անցընել երկարատեւ ու երանաւէտ գիշեր մը ամբողջ: Առտուն արձակեց զայն, բայց այդ ատենէն ի վեր թագուհին արդէն շատ օրեր անընդհատ կը տեսնէր ամենուրեք — և՛ արջունիքին, և՛ տաճարին մէջ, և՛ փողոցները —

սիրահար, հեզ և տառապող երկու աչքեր, որոնք միշտ
կը հետեւէին իրեն հլու և հնազանդ:

Թագուհիին մութ յօնքերը կնճռոտեցան և կանանչ,
երկարաւուն աչքերը յանկարծ մթագնեցան սարսա-
փելի մտածումէ մը: Հազիւ նկատելի շարժումով մը,
հրամայեց ներքինիին՝ վար առնել հովահարը, ու ըսաւ
ցած ձայնով.

— Դո՛ւրս ելէ՛ք ամէնքդ: Քո՛ւշ, դուն պիտի եր-
թաս և ինծի կանչես Նղիաբը, արքայական պահակին
պետը: Թող ան մինա՛կը գայ իմ քովս:

XI.

Տասը քուրմեր՝ որոնք կարմիր բիծերով ճերմակ
հագուստներ հագեր էին, եկան և բեմին մէջտեղը կե-
ցան: Անոնց հետեւեցան երկու քուրմեր ալ, որոնք
ունէին կնոջական հագուստներ: Անոնք այդ օրը պիտի
ներկայացնէին Նեփոսը և Իսիսը, Ոսիրիս ասածա-
ողբասացութեան խորհուրդին մէջ: Յետոյ տաճարին
խորէն դուրս ելաւ մէկը որ ճերմակ շուրջառ ունէր
վրան, առանց ո և է զարդարանքի. բոլոր կիներու և
այրերու աչքերը սեւեռեցան անո՛ր վրայ: Ասիկա այն
անապատականն էր, որ տասը տարի շարունակ Լիրա-
նանի լեռները ծանր, հերոսական փորձութիւն մը ան-
ցուցեր էր և այժմ պէտք էր իր անձով՝ կամաւորապէս
արիւնի մեծ զոհը մատուցանէր Իսիսին: Անօթութենէն ծիւ-
րած, հովէն և արեւէն մրկուած իր դէմքը դաժան էր
և դալուկ. աչքերը յաժառօրէն վար կը նայէին, իսկ
իբժէ դերբնական օտրսա՛փ մը կը փչէր ամբօխին վրայ:

Վերջապէս դուրս ելաւ նաեւ մեհեանին քրմագե-
տը, հարիւրամեայ ծերունի մը, գլխուն վրայ խոյր մը,
ուսերուն՝ վազրի մորթի, առջեւն ալ կապած սակիթել
գոգնոց մը, շնագայլերու պոչերով զարդարուն:

Իր դէմքը դէպի աղօթողները դարձնելով, ան իր
քրմական հեզ ու դողդոջուն ձայնով արտասանեց.

— Սուսնե-դի-հոսպու (Թագաւորը զո՛հ կը մատու-
ցանէ):

Եւ յետոյ, դառնալով դէպի զոհարանը, իր օգնա-
կանին ձեռքէն առաւ կարմիր թաթերով ճերմակ ա-
ղանին, կարեց թաչունին՝ գլուխը, սիրտը դուրս հանեց
կուրծքէն և անոր արիւնը սրսկեց զոհարանին մէջ և
սրբազան դանակին վրայ:

Կարճատեւ լուսթեմէ մը ետք, բացազանչեց.

— Ողբա՛նք Ոսիրիսը, Ատումի աստուածը, մեծն
Ուն-Նոփեր-Ոնուփրեան, Ոնի աստուածը:

Կնոջական հագուստներով երկու ներքինիները—
Իսիս և Նեփոս—անմիջապէս սկսան կոծը՝ ներդաշնակ
նուրը ձայնով մը.

— «Դարձի՛ր քու տունդ, ո՛վ դեղեցիկ պատանի:
Քեզ անոնելը երանութիւն է:

«Իսի՛սը կը թախանձէ ջեզի, Իսիսը, որ ջեզի հեռ
մէկտեղ յղացաւ միեւնոյն արգանդին մէջ, քու կինդ և
քու քոյրդ:

«Տուցո՛ւր նորէն մեզի քու դէմքդ, լուսապայծա՛ւ
աստուած: Ահաւասիկ Նեփոսը, քու քոյրդ: Ան կը
սգայ արցունքներով և իր մազերը կը փետէ վիշափն
մէջ:

«Մահացու կարօտով կը փնտռենք մենք քու գե-
ղեցիկ մարմինդ: Ոսիրի՛ս, դարձի՛ր քու տունդ:»

Երկու ուրիշ քուրմեր ձայնակցեցան առաջիններուն: Հորը և Անուբին էին ատոնք, որոնք Ոսիրիօք կ'ողբային. և ամէն անգամ որ անոնք կը վերջացնէին քառեակը, սանդուղին աստիճաններուն վրայ տեղաւորուած երգչախումբը կը կրկնէր զայն հանդիսաւոր ու տխրագին եղանակով մը:

Յետոյ, նոյն երգովը, աւագ քուրմերը սրբավայրէն դուրս բերին աստուածուհիին արձանը, որ այժմ արդէն ծածկուած չէր տապանակով: Բայց զայն ծածկող սեւ վերնազգեստը, ոսկեփայլ աստղերով, կը պատէր աստուածուհին՝ ոտքերէն վեր մինչեւ գլուխը, բաց թողնով միայն արծաթեայ ոտքերը, օձով մը փաթթուած, գըլխուն վրայ ալ՝ կովի եղջիւրներու մէջ հապցուած շրջանակ մը: Ու յամրաքայլ, բուրվառներու և ծնծղաներու ընկերակցութեամբ, լալազին առաջ կը շարժէր Իսիօ աստուածուհիին թափօրը դեմին աստիճաններն ի վար, մեհեանին մէջ, որմերուն երկայնքէն, սիւններուն մէջ-տեղէն:

Այս կերպ կը ժողվէր աստուածուհին իր ամուսնին ցիրուցան անդամները, զայն կենդանացնել կորեհալու համար Թօտի և Անուբիսի օգնութեամբ:

«Փա՛նք Աբիդոս քաղաքին, ուր դասնք մենք մեծ ասածուն աջ ձեռքը, պատերազմի՛ և պաշտպանութեա՛ն ձեռքը:

«Բեզի՛ եւս փառք, ո՛վ Սայիս քաղաք, որ պահեցիր լոյս-աստծուն ձախ ձեռքը, արդարադատութեան ձեռքը:

«Դուն եւս օրհնուած ըլլաս, Թեբէ՛ քաղաք, ուր հանգչեցաւ սիրտը Ուն-Նոփիր-Ոնուփրիօսի:»

Այսպէս շրջան ըրաւ աստուածուհին ամբողջ տա-

ձարին չորս կողմը ետ դառնալով բեմին մօտ. աւելի ու աւելի հնչեղ ու թրթռուն լսելի կ'ըլլար խմբերգը: Սրբազա՛ն ոգեւորութիւն մը համակեց քուրմերը և ազօթողները:

Իսիսը կրցա՛ւ դանել Ոսիրիսին բոլոր անդամները, բացի մէկէն, սրբազան Փալլուէն, որ մայրական արգանդը կը բեղնաւորէ և յաւիտենական նոր կեանքը կը տոեղծագործէ: Այժմ կը մօտենար Ոսիրիսին և Իսիսին նուիրուած խորհուրդին մեծ և բու՛ն արարողութիւնը...

— Այդ դուն ես, Եղիա՛ք, հարցուց թագուհին՝ դուանէն հանդարտօրէն ներս մտնող պատանիին:

Օթեակին մթութեանը մէջ, պատանին անձայն փառեցաւ անոր ոտքերուն և իր շրթներուն մօտեցուց անոր հագուստին ծայրը: Եւ թագուհին զգաց որ պատանին կուլայ զմայլումէն, ամօթէն և հեշտանքէն: Իր ձեռքը պատանիին կարծր, գանգրահեր գլխուն վրայ դնելով, ըսաւ.

— Պատմէ՛ ինձի, Եղիա՛ք, ամէն ինչ որ գիտես դուն թագաւորին և խաղողի այգիին այն աղջնակի մօտին:

— Ո՛հ, ինչպէ՛ս կը սիրես արքան, թագուհի՛, ըսաւ Եղիաքը դառն հառաչանքով մը:

— Ըո՛ե՛... հրամայեց Ատօիս:

— Ես ի՛նչ կրնամ ըսել քեզի, թագուհի՛, իմ սիրտս կը ձաթի նախանձէն:

— Ըո՛ե՛:

— Թագաւորը երբեք այնքան չէ սիրած օնէ մէկը, ինչպէս այդ աղջնակը: Անիկա չի բաժնուիր անկէ և ո՛չ մէկ ակնթարթ: Անոր աչքերը կը փայտատակին երջանակութենէ: Թագաւորը ողորմութիւն և պարգեւ կը տեղայ իր չուրջը: Ան, արիմելեքը և իմօտունը, սորու-

կի՛ մը նման կը կենայ աղջկան օտքերուն մօտ, և ինչպէս շուն մը՝ չի հետացներ անկէ իր աչքերը:

— Ըսէ՛...

— Ո՛հ, ի՛նչպէս կը լկես զիս, թագուհի՛: Իսկ անիկա՛, աղջնա՛կը, ամբողջովին օէ՛ր է, իր ամբողջ էութիւնովը քնքշութիւն է և փաղաքշանք: Ան հեղ է և ամօթխած, ան օչի՛նչ կ'ուզէ տեսնել և իմանալ, բացի իր օէրէն: Ան չի արթնցներ օ՛չ ոքի մէջ՝ առեւտրութիւն կամ նախանձ...

— Շարունակէ՛, կատաղօրէն կը մտաւայ թագուհին և իր պիտի մտանքը Նդիարի սեւ գանգուրներուն մէջ միեւնով, իր մարմնին կը մօտեցնէ անոր գլուխը, իր թափանցիկ վերնազգեստին արծաթեայ կարերով ճանկերթելով անոր դէմքը:

Իսկ այդ միջոցին տաճարին մէջ, սեւ ծածկոցով պատած աստուածուհիին պատկերացման չորս կողմը, կը պտտէին քուրմերը և քրմուհիները՝ սրբազան խելայելութեան մը մատնուած, ծնծղաներու և թմրուկներու ժխորին մէջ, հաշիցի նմանող կանչեր արձակելով:

Անոնցմէ մէկ քանին իրենք զիրենք կը ձողկէին ունդեղջիւրի կաշիէ շինուած բազմազի խարազաններով, ուրիշներ կարճ դանակներով հարուածներ կ'իջեցնէին իրենց սիրտերուն և ուտերուն վրայ և արիւնոտ ու մեծ վէրքեր կը պատճառէին. չատերը մատներով իրենց բերանները կը պտտէին, ականջները կը ճեղքէին և դէմքերը կը ճանկուտէին եղունգներով: Այդ կատաղի խմբական կաքաւումին մէջ՝ աստուածուհիին օտքերուն մօտ անմիջապէս, միեւնոյն կէտին վրայ շարունակ, անհասանելի արագութեամբ պտո՛յտ կուղար Լիբանանի լեռներէն եկած ուխտեալը, ձիւնաթոյր ճերմակ և փող-

փողուն հագուստով: Գերագոյն քրմապետը կեցած էր անշարժ: Իր ձեռքին մէջ կը պահէր զօտարերութեան սրբազան դանակը՝ եթովպական վանաքարէ, և պտտաբառ էր յանձնելու վերջին ակաւոր բուլէին:

— Փալլո՛ս, Փալլո՛ս, Փալլո՛ս, կ'աղագակէին քուրմերը յափշտակեալ և խելացնոր: Ո՛ւր է քու Փալլաբար, օ՛ լոյս-աստուած: Նկո՛ւր, բեղնուօրէ՛ աստուածուհին: Անոր կուրծքը կը մաշի հեշտանքէն: Անոր արգանդը անապտոի կը նմանի՝ ամառնային տաք ամրոններուն:

Նւ ակա խելադար, ակաւոր և սուր կանչ մը ակընթարթի մը մէջ կը խեղդէ ամբողջ խմբերը: Քուրմերը արագօրէն կը դատուին իրարմէ և մեհեանին մէջ բաբորը կը տեսնեն Լիբանանի անապատակունը՝ բոլորովին մերկ և ակաւոր՝ իր բարձրահասակ, ոսկրուտ և դեղին մարմնով: Գերագոյն քրմապետը իրեն տուաւ դանակը:

Վայրկեան մը տափանելի լութիւն ակրեց մեհեանին մէջ: Նւ ուխտեալը, արագօրէն ծռելով, շարժում մը կատարեց, ապա վեր ուղղուեցաւ և ցաւի ու յափշտակութեան մոնչիւնով, յանկարծ աստուածուհիին օտքերուն տակ նետեց միտի տձեւ ու արիւնոտ կտոր մը:

Ան ցնցումներ կ'ունենար: Գրմապետը զգուշաբար նեցուկ եղաւ անոր, թեւերը ուտերուն անցրնելով, տաբալ գոյն իօիսի պատկերացման մօտ, խնամքով ծածկեց զինքը սեւ փաթթոցով մը և այդ վիճակին մէջ թողօց քանի մը վայրկեան, որպէսզի դադանօրէն, առանց ուրիշներէն տեսնուելու, կարենայ իր համբոյրը դրոշմել բեղնաւորուած աստուածուհիին շուրթներուն վրայ:

Ատկէ անմիջապէս ետք, զայն պտտաբարակի մը

Վրայ գրին և մեհեանէն զուրս տարին: Բարապան-
քուրմը զուրս ելաւ մեհեանէն: Փայտեայ մուրճով մը
զարկաւ պղինձէ հոկայական շրջանակի մը, ի գիտու-
թիւն ամբողջ աշխարհի յայտարարելով թէ՛ կատարուե-
ցաւ աստուածունիին բեզնաւորութեան մեծ խորհուրդը:
Ու պղինձին զի զողանջը տարածուեցաւ Երուսաղէմի
Վրայ:

Աստիս թագուհին, որ դեռ կը շարունակէր գողդալ
ամբողջ մարմնով, ետ հրեց Եղիաբի գլուխը: Իր աշ-
քերը կը վառէին անմար կարմիր կրակով: Ու թագու-
հին ըսաւ յամբարար, բառ առ բառ.

— Եղիաբ, կ'ուզե՞ս որ քեզ Յուդայի և Իսրայէլի
թագաւորը դարձնեմ: Կ'ուզե՞ս ըլլալ տէր ու տիրականը
ամբողջ Սուրիոյ և Միջագետքի, Փիւնիկիէի և Բա-
բելոնի:

— Ո՛չ, թագուհի՛, ես քե՛զ միայն կ'ուզեմ...

— Այո՛, դուն իմ հրամայողս կ'ըլլաս: Իմ բոլոր
գիշերներս քուկդ կ'ըլլան: Իմ իւրաքանչիւր խօսքս,
բոլոր հայեացքներս, ամէն մէկ շնչառութիւնս, բոլոր՛քը,
բոլորը քուկդ կ'ըլլան: Դուն գիտես այս գիշերուան
պայմանական խօսքը: Դուն այսօր պալատ կ'երթաս և
կը սպաննես զանոնք: Դուն զանոնք երկու՛քն ալ կը
սպաննես. երկու՛քն ալ կը սպաննես:

Եղիաբ կ'ուզէր բան մը բոել, բայց թագուհին
զայն իր մօտ քաշեց, անոր բերնին հպեց իր ջերմ շուք-
թերը և լեզուն: Ու այս՝ շարունակուեցաւ երկար
ատեն, տանջալի՛ց ատեն մը: Յետոյ, յանկարծ պատա-
նին ետ հրելով, թագուհին ըսաւ կարճ ու կտրուկ.

— Գնա՛:

— Այո՛, կ'երթամ, պատասխանեց Եղիաբ հլու
հնազանդ:

XII.

Եթե՛նքորդ գիշերն էր Սողոմոնի մեծ սիրոյն:

Տարօրինապէս մեղմ և խորապէս քնքուշ էին այդ
գիշեր Սողոմոն թագաւորին փաղաքշանքները: Կարծես
մտածկոտ տխրութիւն մը, շրջահայեաց ամօթխածու-
թիւն մը, հեռաւոր նախազգացում մը թեթեւակի
ստուերով մը կը պարուրէին իրենց խօսքերը, համբոյր-
ները և զրկախառնութիւնները:

Նուսամուտէն հայեացք մը նետելով դէպի երկինք,
ուր գիշերը արդէն կը նուաճէր մարմրուն իրիկունը,
Սուլամիթի աչքերը յանցան կապտորակ պլպլուն
աստղին վրայ, որ քնքշօրէն կը թրթռար.

— Ի՞նչ է այդ աստղին անունը, սիրակա՛նս, հար-
ցուց:

— Ատիկա Սուզիտ աստղն է, պատասխանեց ար-
քան: Ատ սրբազա՛ն աստղ մըն է: Ասորեստանի մոգերը
կ'ըսեն մեզի թէ՛ հո՛ն կ'ապրին բոլոր մարդոց հոգիները,
իրենց մարմինն մահէն ետք:

— Դուն կը հաւատա՛ս ասոր, թագաւո՛ր:

Սողոմոն պատասխան չտուաւ: Իր այժ ձեռքը Սու-
լամիթի գլխուն տակ էր, իսկ ձախով թագաւորը զրկած
էր զայն. Սուլամիթ կը զգար բուրումնաւէտ շունչը
Սողոմոնի՛ իրմէն, իր մազերէն, իր քունքերէն:

— Ուրեմն մենք հոն պիտի հանդիպի՞նք իրարու,
թագաւո՛րս, երբ արդէն մեռած ըլլանք, հարցուց Սու-
լամիթ յուզուած:

Թագաւորը կրկին լռեց:

— Գառափանէ՛ ինծի, բա՛ն մը ըսէ, սիրակա՛նս, կ'աղաչէր, երկչոտ, Սուլամիթ:

Այն ատեն թագաւորը ըսաւ.

— Կա՛րճ է մարդուն կեանքը, բայց անսահման է ժամանակը, իսկ նիւթը՝ անմա՛հ: Մարդը կը մեռնի և նեխելով կը պարարտացնէ հողը, հողը սնունդ կուտայ հասկին, հասկը հացահատիկներ կ'արտադրէ, իսկ մարդն ալ կ'ուտէ հացը և առով էր մարմինը կը սնուցանէ: Կ'անցնին անթիւ ու անվերջ դարեր, ամէն ինչ երկրի վրայ կը կրկնուի, — կը կրկնուին մարդիկ, դադանները, քարերը, բոյսերը: Ժամանակի և նիւթի բազմաձեւ հորովման մէջ մե՛նք եւս կը կրկնուինք, ես ու դուն, քո՛յր իմ հարսն: Ասիկա ամիսներ ճշմարտութիւն մըն է, ինչպէս եթէ ես ու դուն մեծ պարկ մը մինչեւ բերանը կոպիճներով լեցնենք և անոր մէջ ձգենք նաեւ հատիկ մը թանկագին շափիւղայ, ու դուն սկսիս բուրբ մէկիկ-մէկիկ դուրս հանել, ուշ կանուխ դուն այնուամենայնիւ պիտի հանե՛ս գոհարը: Ես ու դուն պիտի հանդիպինք իրարու, Սուլամիթ, բայց չպիտի կրնանք ձանձնալ իրար. սակայն մեր սիրտերը դէպի իրար պիտի ձգտին կարօտակէզ ու զմայլագին, որովհետեւ մենք անգա՛մ մը արդէն հանդիպա՛ծ ենք իրարու, հեղի՛կս, սիրունիկ Սուլամիթ. և սակայն՝ չպիտի՛ յիշենք այդ:

— Ո՛չ, թագաւոր, ո՛չ: Ես կը յիշե՛մ: Երբ դուն կանգնած էիր իմ ամեն պատուհանին առջեւ ու կը կանչէիր զիս՝ «Աղո՛ւորս, դուրս եկուր, իմ մազերս լինեն գիշերային ցօղով», ես իսկոյն ձանձցա՛յ քեզ յիշեցի քեզ ու իմ սիրտս համակուեցաւ և՛ ուրախութեամբ, և՛ երկիւղով: Ըսէ՛ ինծի, թագաւորս, ըսէ՛, Սողոմո՛ն,

եթէ ես վաղը մեռնիմ, պիտի յիշե՛ս դուն քու թուխ աղջնակդ խաղողի այգիին, քու Սուլամիթդ:

Եւ թագաւորը, սեղմելով զայն իր կուրծքին, շնչեց յուզումով մը.

— Այդպէս մի՛ խօսիր... Այդպէս մի՛ խօսիր, ո՛վ Սուլամիթ: Դուն Աստուծոյ ընտրեալն ես, դուն իսկակա՛ն կին ես, դուն իմ հոգւոյս թագուհի՛ն ես... Մահը չի դպիր քեզի...

Յանկարծ լսելի եղաւ պղինձի զիլ ձայնը, որ տարածուեցաւ ամբողջ Երուսաղէմի վրայ: Դողանջը՝ երկար ատեն՝ արթորէն կը դողդար և կը տատանէր օդին մէջ. և երբ դադրեցաւ, իր թրթռուն արձագանգները սակաւին երկա՛ր կը ծփային...

— Ասիկա նշան է որ, Իսիսի տաճարին մէջ աւարտեցաւ խորհուրդը, ըսաւ արքան:

— Ես կը սոսկա՛մ, գեղեցի՛կս, շնչաց Սուլամիթ: Մութ սարսափ մը համակեց իմ հոգիս... Ես չեմ ուզեր մեռնիլ... Ես սակաւին չեմ յազեցած քու գրկախառնումներէդ... Գրկէ՛ զիս... Սեղմէ՛ զիս աւելի՛ և աւելի ամուր... Դի՛ր զիս ինչպէս կնիք մը սրտիդ վրայ, բազկիդ վրայ...

— Մի՛ վախնար մահէն, Սուլամիթ, որովհետեւ սէրը հզօր է ինչպէս մահը... Թօթուէ՛ ախուր միտքերդ... Կ'ուզե՛ս քեզի պատմեմ Դաւիթ թագաւորին պատերազմները, Սաւսակիմ փարաւոնին խնջոյքներն ու որսորդութիւնները: Կ'ուզե՛ս լսել մէկը այն հէքեաթներէն, որ շրջան կ'ընեն Ոփիր աշխարհին մէջ... Կ'ուզե՛ս պատմեմ քեզի Բակրամաղիտի հրաշալիքները:

— Այո՛, թագաւորս: Դուն գիտես արդէն, որ երբ

ես քեզի ականջ կը դնեմ, սիրաս կ'ուռի բերկրանքէն :
Բայց ես կ'ուզեմ բան մը խնդրել քեզէ :

— Օ՛ր, Սուլամիթ, ի՛նչ որ կ'ուզէ սիրող : Ուղէ՛
ինէ իմ կեանքս, ես գոնուհասկութեամբ զայն պիտի
տամ քեզի : Ու ցաւիմ պիտի միայն, որ շատ չնչին
գնով մը վարձահատոյց եղայ քու սիրոյդ համար :

Այն ատեն Սուլամիթ երջանկութենէն ժպտեցաւ
մութին մէջ ու գրկելով թագաւորը իր թեւերուն մէջ,
չնչաց անոր ականջին .

— Կ'աղաչեմ քեզ, երբ առաւօտ ըլլայ, երթանք
միասին հոն... խաղողի այգին... Հոն ուր կանանչը կը
տարածուի, ուր նոճիները և մայրիները վեր կը սլա-
նան, ուր քարաշէն պարիսպին մօտ դուն քու ձեռքե-
րովդ գերեցիր իմ հոգիս... Կ'աղաչեմ քեզ ատոր հա-
մար, սիրակա՛նս... Հոն ես նորէ՛ն պիտի ցոյց տամ
քեզի իմ փաղաքշանքներս...

Երանութեան մէջ խորասոյզ՝ թագաւորը համբու-
րեց իր սիրականին շուրթները :

Բայց Սուլամիթ յանկարծ վեր թռաւ իր անկողի-
նին վրայ ու սկսաւ ականջ դնել :

— Ի՛նչ պտտահեցաւ, փոքրի՛կս... Ի՛նչ բան վախ
պատճառեց քեզի, հարցուց Սողոմոն :

— Համբերէ՛, սիրելիս... Հոս կուգան... Այո՛...
ես քայլի ձայներ կը լսեմ...

Սուլամիթ լռեց : Ա՛յնպիսի լուսթիւն մը կը արեւը
որ մէկը որոշ կը լսէր միւսին սիրտին բարխումը :

Դուռին ետեւը թեթեւ օտնաձայն մը լսուեցաւ, և
յանկարծ, արագորէն ու անձայն բացուեցաւ դուռը :

— Ո՞վ է ան, կանչեց Սողոմոն :
Բայց Սուլամիթ արդէն անկողինէն վար ցատկեր

էր և մէկ շարժումով նետուեր էր մարդկային մթին
պատկերին առջեւ, որուն ձեռքին մէջ սուր մը կը շո-
ղար : Ակնթարթի մը մէջ, շանթահարիչ հասու հար-
ուած մը իջաւ աղջկան վրայ : Եւ Սուլամիթ վար ին-
կաւ՝ թոյլ, կարծես զարծացական ճիչ մը արձակելով :

Սողոմոն ձեռքով ջարդեց գիշերային կանթեղի
սարգիտնէ լուսամտիսփը : Ու տեսաւ Եղիարը որ կեցած
էր դուռին մօտ, քիչ մը ծռած աղջկան մարմինին վրայ
ու կը տատանէր գինովի մը պէս : Երիտասարդ զօրա-
կանը Սողոմոնի հայեացքին վրայ բարձրացուց դուռը
և իր աչքերը հանդիպելով թագաւորին զայրալիք, ա-
հաւոր աչքերուն՝ դունատեցաւ և հատաչեց : Յու-
սահատութեան և սարսափի արտայայտութիւնը այ-
լանդակեր էր իր դիմագիծերը : Եւ յանկարծ, ծածկելով
իր գուռը թիկնոցին մէջ, երկչոտ, ա՛նբեկ շնորայլի
մը նման, ուղեց սենեակէն դուրս սողալ : Բայց թա-
գաւորը կանգնեցուց զինքը, միայն երեք բառ ըսելով .

— Ո՞վ հարկադրեց քեզ :

Իր ամբողջ էութեամբ դողի մատնուած, ատամները
կրճտելով, սարսափէն ձերմկած աչքերով՝ երիտասարդ
զօրականը արտասանեց խուլ ձայնով մը .

— Ատիս թագուհի՛ն...

— Դո՛ւրս դնա, հրամայեց թագաւորը, ըսէ՛ հեր-
թապահ պահակին որ պահէ քեզ :

Շուտով ջահերով մարդիկ կը վազէին արքունիքին
անթիւ սենեակներէն : Բոլոր սենեակներն ալ լուսաւոր-
ուեցան : Եկան բժիշկները, հաւաքուեցան հրամանա-
տարները և թագաւորին բարեկամները :

Աւագ բժիշկը ըսաւ .

— Արքա՛յ, ա՛լ օգուտ չկայ ո՛չ գիտութենէն, ո՛չ

Առաւօծմէ. իր սիրտին մէջ միտում սուրբ հանուելուն պէս պիտի մեռնի:

Բայց այդ պահուն ուշքի եկաւ Սուլամիթ ու ըսաւ հանդարտ ժպիտով զք.

— Խմել կ'ուզեմ ես:

Եւ երբ խմեց, աչքերը կանգ առին թագաւորին վրայ՝ քնքուշ, գեղեցիկ ժպիտով զք, առանց այլևս անկէ հեռանալու: Իսկ թագաւորը ծունկի եկած էք անոր մահիճին առջեւ, ամբողջովին մերկ, ինչպէս Սուլամիթն ալ ու չէր նկատեր որ իր ծունկերը կը լազան անոր արիւնին մէջ, իսկ ձեռքերը կարմրած էին արիւնով:

Այս վիճակին մէջ՝ նայելով իր սիրականին վրայ և հեղորէն ժպեղով, գեղեցկուհին Սուլամիթ կազիւ կրցաւ խօսիլ.

— Ծնօրհակա՛լ եմ քեզմէ, թագաւորս, շնորհակա՛լ եմ ամէն բանի համար քու սիրոյդ, գեղեցկութեանդ, քու իմաստութեանդ համար, որուն իմ չուրթներս մօտեցնելու թողտուութիւնը ըրիք, իբր քաղցր աղբիւրի մը: Թո՛ղ սուր որ համբուրեմ ձեռքերդ, ու մի՛ հեռացնեք զանոնք իմ բերնէս, մինչեւ որ վերջին շունչս թո՛ի հեռանայ ինձմէ: Երբեք չէ եղած և չպիտի ըլլայ կին մը՝ աւելի՛ երջանիկ քան ես: Ծնօրհակա՛լ եմ քեռէ, թագաւորս, սիրականս, գեղեցիկս: Յիշէ՛ մերթ-մերթ քու ստրկուհիդ, քու արեւակէդ Սուլամիթդ:

Ու թագաւորը պատասխանեց՝ խոր, յամր ձայնով զք.

— Որչափ ատեն որ մարդիկ կը սիրեն իբար, որչափ ատեն որ հոգիի և մարմնի գեղեցկութիւնը կը մնայ

աշխարհիս ամէնէն լաւ և ամէնէն քաղցր երազը, մինչ այն ատեն, կ'երդնում քեզի, Սուլամիթ, քու անունդ քարէ դար պիտի արտասանուի սիրով ու երախտագիտութեամբ:

Առտուն՝ Սուլամիթ չէր աչքեր այլևս:

Այն ատեն թագաւորը ելաւ անդէն, հրամայեց ջուր տալ իրեն լուացուելու համար ու հագաւ իր ամէնէն շքեղ՝ մանիշակագոյն և ոսկեհուռ ծիրանին, դիտուն վրայ դրաւ վառ-կարմիր սուտակներով զարդարուն թաղը: Յետոյ իր մօտ կանչեց Բանիտն և ըսաւ հանդարտօրէն.

— Բանիտ՛, դուն կ'երթաս ու կը մտցնե՛ս Եղիարը:

Բայց ծերունին ձեռքերով գոցեց իր աչքերը ու թագաւորին ոտքերն ինկաւ:

— Արքայ՛, Եղիարը իմ թո՛ս է:

— Դուն լսեցի՛ր խօսքս, Բանիտ՛:

— Արքայ՛, ներէ՛ ինձի, մի՛ սպանար ինձի քու բարկութեամբդ, հրամայէ որ ուրիշ մը կատարէ այդ գործը: Եղիարը դուրս է եկեր պալատէն, գացեր է տաճարը և զոհարանին եղջիւրներէն բռներ է: Ես ծեր եմ, մահս մօտ է, ես չեմ համարձակիր հոգւոյս վրայ տոնել այդ կրկնակ յանցանքը:

Բայց թագաւորը առարկեց.

— Եւ սակա՛ն, երբ ես պաշտօն տուի քեզի սպաննել իմ եղբայրս, Ադոնիան, որ նոյնպէս բռնած էր զհարանին սրբազան եղջիւրէն, միթէ՛ դուն այն ատեն չլսեցի՛ր հրամանս, Բանիտ:

— Ներէ՛ ինձի, ինայէ՛ ինձի, արքայ՛:

— Բարձրացո՛ւր դէմքդ, հրամայեց Սողոմոն:

Եւ երբ Բանիան բարձրացուց գլուխը և տեսաւ թագաւորին աչքերը, ընդոստ վեր ելաւ տեղէն ու հնազանդօրէն ուղղուեցաւ դէպի դուռը:

Յետոյ, դառնալով պալատին վերահսկիչ ու զիտաւոր պաշտօնեայ Աքիսարին, հրամայեց.

— Ես չե՛մ ցանկար մահուան մատնել թագուհին. թող ան ապրի ինչպէս որ կ'ուզէ, և մեռնի ուր որ կ'ուզէ: Իայց ան ալլեսս չպիտի տեսնէ իմ երեսս: Այսօր, Աքիսար, դուն կտրաւան կը կազմես ու թագուհիին կ'ուղեկցես մինչեւ Յոպպէի նաւահանգիստը, իսկ այնտեղէն մինչեւ Եգիպտոս, Սաւսակիմ թագաւորին մօտ: Այժմ թո՛ղ ամէնքն ալ հեռանան ասկէ:

Ու մինա՛կը մնալով Սուլամիթին մարմինն մօտ, երկար ատեն կը նայէր անոր գեղեցիկ կազմին: Իր դէմքը սպիտակ էր և իր կենդանութեանը ժամանակ իսկ այդչափ գեղեցիկ չէր երեցած: Իր կիսաբաց շրթները, զորս դեռ մէկ ժամ տառջ կը համբուրէր Սոդոմոն, կը ժպտէին առեղծուածային ու երանաւէտ ժպիտով մը, իր ակուններն ալ թաց էին ու պզտիկ փայլ մը կուտային:

Երկար ատեն, թագաւորը աչքը չէր հեռացնել իր մեռած սիրականին վրայէն. յետոյ հանդարտօրէն իր մատները մօտեցուց անոր ճակախն, որ արդէն սկսեր էր կորսնցնել կենդանութեան ջերմութիւնը, ու դանդաղ քայլերով դուրս ելաւ սենեակէն:

Դուռներուն ետին անոր կը սպասէր քահանայապետ Ազարիան, Սաղսկի որդին: Մօտենալով թագաւորին, հարցուց.

— Ի՞նչ ընենք մենք այս կնոջ մարմինը: Այժմ շարաթ է:

Եւ թագաւորը յիշեց թէ ինչպէս, շատ տարիներ առաջ, մեռաւ իր հայրը ու աւագին վրայ թողուեցաւ, մինչ մարմինը նեխիլ սկսած էր: Շուները արդէն առեր էին դիակին հօտը և կը պտտէին անոր շուրջը՝ անթաթութենէն ու աղահութենէն բոցավառ աչքերով: Ու այն ատեն ալ, ինչպէս հիմա, հարցուց քահանայապետը, տէր Ազարիան, զառամեալ ձերուհին.

— Ահաւասիկ պտոկած է ջու հայրդ, շուները կրնան պտտաւ-պտտաւ ընել անոր դիակը... Ի՞նչ ընենք մենք: Յարգե՞նք թագաւորին յիշատակը և պղծե՞նք շարաթը, թէ՛ պահենք շարաթը և ջու հօրդ դիակը շուներու կեր թողունք:

Այն ատեն Սոդոմոն պտտախառնեց.

— Թողէ՛ք: Կենդանի շունը աւելի կ'արժէ քան մեռած առիւծը:

Եւ երբ թագաւորը՝ այժմ քահանայապետին խօսքերէն ետք, յիշեց՝ այս, իր սիրտը սեղմուեցաւ տխրութենէն ու վախէն:

Պտտախառն շտուռ քահանայապետին, աւելի հեռուն գնաց ու դատարանին դահլիճը մտաւ:

Ինչպէս ամէն առտու, իր երկու գպիրները՝ Ելիջովեր և Աքիթ, արդէն նստած էին փոխաթին վրայ՝ դահին երկու կողմը և պտտրաստ ունէին պապիրոսի փաթաթները, եղէգը և մելանը: Երբ տեսան որ թագաւորը ներս կը մտնէ, անոնք ոտքի ելան և խոնարհեցան մինչեւ դետին: Իսկ թագաւորը նստաւ իր փոստիկայի և ոսկեճամուկ դահին վրայ, բազուկով կրթնեցաւ ոսկեքանդակ առիւծին մէջքին և գլուխը ձեռքերուն վրայ խոնարհելով՝ հրամայեց.

— Գրեցէ՛ք:

1/2

«Դի՛ր զիս քու սրտիդ վրայ՝ ինչպէս կնիք մը, և քու ձեռքիդ վրայ՝ իրրեւ մատանի. որովհետեւ սէրը հզօր է ինչպէս մահը, իսկ նախանձը դաժան է ինչպէս դժոխքը. անոր նետերը բոցեղէն նետերու կը նմանին:»

Ու երկա՛ր լաւթենէ մը յետոյ, որ զպիրներուն չնչառութի՛ւնն անդամ կը խուսկէր, թագաւօրը ըսաւ.

— Մինա՛կ թողէք զիս:

Ու ամբողջ օրը, մինչեւ իրիկուան առաջին սասուկները, թագաւօրը մինա՛կ մնաց իր միաքերուն հետ, և ո՛չ ոք կը համարձակէր մանկի դատարանին ընդարձակ, պարապ դահլիճը:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0310798

11.925

891.71

4-96